

СКОПИТЕСКИ ПРЕГЛЕДЪ

СПИСАНИЕ ЗА ОБЩЕСТВЕНО СТОПАНСКИ ВЪПРОСИ

ИЗДАВАНО
ОТЪ ТЪРГОВСКО-ИНДУСТРИАЛНАТА
КАМАРА И СТОКОВАТА БОРСА
ВЪ
ВАРНА.

УРЕЖДА СЕ ОТЪ РЕДАКЦИОННИЯ КОМИТЕТЪ
ПРИ СЪТРУДНИЧЕСТВОТО НА:

Ангеловъ, Д-ръ Сим., професоръ; Боевъ, Б., професоръ; Буровъ, Ат. Д., бившъ министъръ; Ганевъ, Вен., професоръ; Ганевъ, Д-ръ Сп., началникъ на Бюрото за финансови изучвания въ Българската нар. банка; Данаиловъ, Г. Т., професоръ; Ивановъ, Дончо, секретаръ на Русенската търговско-индустриална камара; Иширковъ, Ат., професоръ; Каблешковъ, Ат. С., управителъ Кооперативната банка; Консуловъ, Ст., асистентъ университета; Кънчевъ, Д-ръ инж. В., главенъ инспекторъ на индустрията; Ляпчевъ, А., бившъ министъръ; Мишайковъ, Дим., професоръ; Мутафовъ, Д-ръ Хр., адвокатъ; Поповъ, Кирилъ Г., главенъ директоръ на Статистиката; Санаровъ, Д-ръ Н., публицистъ; Списаревски, Д-ръ К. Д., публицистъ; Стояновъ, П., професоръ; Табановъ, Д-ръ С., чиновникъ въ Министерството на външ. работи; Тодоровъ, П., публицистъ; Фаденхехтъ, Д-ръ И. професоръ; Хинковъ, Х. С., инспекторъ въ Кооперативната банка; Цанковъ, А., професоръ; Януловъ, Илия, публицистъ и др.

СЪДЪРЖАНИЕ.

I. Статии.

Д-ръ Ив. Каросеровъ. Транспортното съглашение между България и Ромъния	277
Д-ръ Г. Тошевъ. Публичнитѣ влагалища и стоковиятъ кредитъ	283
С. П. Габе. Загубата отъ дѣтски елементъ прѣзъ врѣме на войната	287
Рашко Каракашевъ. Изъ митнишкото законовѣдство. За митнишката контрола*)	290

II. Стопански обзоръ.

A. Вътрѣшенъ:

Д-ръ Ив. Славовъ. Трафикътъ и експлоатац. разноси по б. д. ж. прѣзъ 1912 г.	293
---	-----

B. Външенъ:

Д-ръ С. Ганевъ. Международна търговска статистика	299
Стопанската война въ Германия.	300

III. Консулски рапорти.

Външната търговия на Русия прѣзъ 1914. год.	302
---	-----

IV. Книжнина.

Т. А. Кумановъ. Счетоводство отъ Г. Йонковъ. София. 80 стр., цѣна 1.40 лв.	304
Разни списания.	305

V. Малък бѣлѣжникъ.

Изъ дѣйността на Камарата.

I. До комитета на общ. прѣдвидливостъ	305
II. По прѣнасянето стоки отъ Дедеагачъ за стара България	306
Разни	307
Земл. бюлетинъ. Зарегистрирани фирми	308

*) Б. Р. Когато настоящата статия бѣ вече наредена и отпечатана, въ ред. на сп. се получи ки. VII. отъ „Сп. на митнишкото д-во въ България“ дѣто се указа, че тя е сжшо така обнародвана безъ нѣкакво измѣнение.

Редакционенъ комитетъ:

Екимовъ, Д-ръ Ив., подпрѣдседателъ Т. и. камара;
 Калянджиевъ, Ц., директоръ Търговското училище;
 Каракашевъ, Т., директоръ Б. т. параходно дружество;
 Каросеровъ, Д-ръ Ив., секретаръ Т. и. камара.

ЕКОНОМИЧЕСКИ ПРЪГЛЕДЪ

Абонаментъ:

За година . . . 8 лв.
" 6 мѣсеца . . . 4 "
" 3 " . . . 2 "
" чужбина год. . 10 "

Отдѣлна книжка 50 ст.

Излиза на 15. и 30. всѣки
мѣсець, освѣнъ юлий и
августъ.

ДВУСЕДМІЧНО СПИСАНИЕ ЗА ОБЩЕСТВЕНО-СТОПАНСКИ ВЪПРОСИ.

—ооо—

Издание на Търговско-индустриалната камара и Стоковата борса

ВАРНА.

Всичко, що се отнася до
списанието, да се отправя
чрѣзъ Търговско-инду-
стриалната камара.

Ржкомиси се връщатъ
само срѣщу заплащане на
пощенскитѣ разходи.

Обявления по споразумѣ-
ние.

Кн. 17—18.

ВАРНА, 15—31 МАЙ 1915.

Год. I.

Д-ръ Ив. Каросеровъ.

ТРАНСПОРТНОТО СЪГЛАШЕНИЕ МЕЖДУ БЪЛГАРИЯ И РОМЪНИЯ.

Една отъ най-крупнитѣ задачи, които нашата ж. п. политика е имала да разрѣшава още отъ началото на своето съществуване, е била и тази за създаването непосредствена връзка между България и нейната отвѣждна Дунавска съседка. Когато се е обмислялъ въпросътъ — съ постройката на коя линия да се постави началото за изстройство една рационална ж. п. мрѣжа въ страната, виждаме да се проявяватъ двѣ диаметрално срѣщуположни тенденции: едни сж искали да се отдаде първенство на онази линия, която ще свързва столицата на България съ Дунава и, чрѣзъ единъ мостъ надъ него, — съ великата ѣ освободителка, обаянието отъ която е било абсолютно и още ненакърнено, а слѣдъ това и съ останала Европа; други, напротивъ, сж били за директната свързка на София съ Виена и Цариградъ. Както е извѣстно, осъществени се послѣдниятъ проектъ. Ала, по силата на нашето географическо положение и поради настойчивитѣ изисквания на народостопанското ни развитие, които сж налагали да се създаде и втори единъ директенъ желѣзниченъ пѣтъ за чуждестранния ни стокообмѣнъ — този стремѣжъ къмъ Дунава, къмъ прѣка ж. п. връзка съ Ромъния, не е прѣставалъ да съществува. Проявяванъ нѣколкократно подъ формата на въпроса за построяване мостъ надъ Дунава, по една или друга причина, той все е оставалъ неосъщественъ. Послѣдниятъ опитъ въ тази посока датира немного отдавна: шиканитѣ, на които, поради развитиѣ се политически събития, транзитниятъ трафикъ за и отъ България бѣ подложенъ отъ страна на сръбскитѣ желѣзнични власти, нало-

жиха да се помисли отново за пѣтя прѣзъ Ромъния. Слѣдъ като задоволнихме тази послѣдната страна въ най-голѣмитѣ възможни размѣри и слѣдъ като се сдобихме съ излазъ на Бѣло море, чрѣзъ което обстоятелство и ние ставаме транзитна страна за ромънския трафикъ, слѣдователно, въ осъществяването на прѣздунавската ж. п. връзка и тя се явява еднакво заинтересувана съ насъ — прѣдполагаше се, че е дошло, най-послѣ, врѣмето за благоприятното уреждане на този наболѣлъ въпросъ. Обаче, въпрѣки голѣмитѣ усилия, които се положиха и въ разрѣзъ съ всички разумни очаквания — и този пѣтъ не се постигна единъ положителенъ резултатъ. България остана съ своя единственъ желѣзенъ пѣтъ за Европа прѣзъ Бѣлградъ.

Войната, на която още продължаваме да сме зрители, ни постави, по отношение на съобщенията ни съ чуждитѣ страни, въ крайно затруднено положение. Днесъ България, би могло да се каже, въ голѣма степенъ наподобява изолираната държава на Тюнена. При такива условия стопанскиятъ животъ въ страната, нагоденъ главно съ огледъ къмъ чуждестранниятъ стокообмѣнъ, става почти невъзможенъ; бавно, може би, по той сигурно замира. Индустриалцитѣ единъ слѣдъ другъ затварятъ своитѣ заведения по липса на сурови материали, каквито не могатъ да си набавятъ; търговията се свежда постепенно до най-необходимия минимумъ. Малко оживление внася само ограничената размѣна съ Турция и тая прѣзъ Дедеагачъ. По-голѣми сж надеждитѣ по отношение на пѣтя прѣзъ Ромъния, който, ако би могълъ да бже

цѣлесъобразно организиранъ, чрѣзъ връзката, която ще ни даде съ Австро-Унгария, Германия и Русия, би билъ отъ голѣма полза за страната. Намиращитѣ се въ излишѣкъ наши стоки ще могатъ редовно да се изнасятъ по небивало високи цѣни, ще се набавятъ голѣма частъ отъ необходимитѣ намъ артикули и въ резултатъ, — което е отъ капитално значение, — ще се подобри положението на паричното тържище въ страната. За да се постигне, обаче, извѣстно подобряние въ тази посока, необходима бѣ благо-склонността и добрата воля на нашата сѣверна съсѣдка. Слѣдъ като стана явно, че съ начина, по който австро-унгарската армия развиваше своитѣ операции, не ще може се освободи дунавскиятъ пѣтъ, необходимостта да диримъ постигането нѣкакво споразумѣние съ Ромъния стана още по-наложителна. Тукъ ни дойде на помощ и едно непрѣдвидено обстоятелство: въ областитѣ, съ които тази послѣдната страна ни ограби, една отъ първитѣ ѝ задачи бѣ да развие усилена дѣйностъ за строене желѣзни и шосейни пѣтища. Построена бѣ и една линия, свързваща Добричъ съ желѣзницата Черна-Вода—Кюстенджа, а чрѣзъ нея и съ ж. п. мрѣжа на цѣла Европа. По този начинъ, въпросътъ за построяване мостъ надъ Дунава доби своето разрѣшаване, наистина, въ една твърдѣ незадоволителна форма отъ наше гледище, ала все пакъ, при ненормалнитѣ врѣмена, които прѣживяваме, и тя е отъ естество да ни бѣде полезна. Не трѣбваше да се мине много врѣме, за да се чуятъ отъ много страни настойчиви желанья за осигуряване новиятъ пѣтъ, който се откриваше на нашата търговия съ централна Европа. И поведоха се прѣговори между двѣтѣ страни, отначало чисто дипломатически, а по-послѣ и ж. п. административни, които се завършиха съ сключването на нѣколко отдѣлни съглашения, къмъ разглеждането на които пристъпваме.

* *

Като се събрали за разрѣшаване въпросътъ, относно транзита по желѣзницитѣ прѣзъ териториитѣ на двѣтѣ царства, финансовиятъ министъръ на Ромъния и букурешкиятъ пълномощенъ министъръ на България подписали на 12. февруарий 1915. год. въ Букурещъ едно съглашение, съдържащо три главни пункта:

1. Всички стоки, прѣдставени за транзитъ на българскитѣ граници отъ или за Ромъния, а така сжщо всичкитѣ стоки, прѣдставени на ромънскитѣ граници отъ или за България, ще бждатъ транзитирани безъ никакви прѣчки, ако стокитѣ се транзитиратъ въ вагонитѣ, които сж ги транспортирали до границитѣ. Въ случаитѣ, когато стокитѣ ще трѣбва да се транспортиратъ на границата въ български или ромънски вагони, искането на такива ще трѣбва да става на врѣме отъ респективнитѣ ж. п. дирекции, които се задължаватъ до удовлетворятъ бързо това искане.

2. Забраненитѣ за износъ стоки ще могатъ да се транзитиратъ само съ специално разрѣшение на правителството, прѣзъ чиято територия трѣбва да стане транзита. Но понеже и двѣтѣ договорящи страни желаятъ да установятъ едно **приятелско** споразумѣние, полезно за тѣхната търговия, уговорено е, щото такава разрѣшенне да се дава всекога най-много слѣдъ петъ днѣ отъ деня на поискването.

3. Изключени сж отъ транзита слѣднитѣ военни матернали: огнестрѣлнитѣ оръжия, съ изключение на ловджийскитѣ; хладнитѣ оръжия, съ изключение на тия, които се употребяватъ за фехтоване; муницитѣ за топове, пушки, карабини, револвери, пистолети и т. н.; гилзитѣ за патрони; експлозивнитѣ; фитилитѣ; бездимния и черния барутъ; куршумитѣ и оловото, прѣдзначено за лѣяне, но не и оловнитѣ прѣдмети, като трѣбитѣ за вода и др.

Това сж основнитѣ положения, прокарани въ уреждането транспортнитѣ взаимоотношения между двѣтѣ съсѣдни страни. Интересно е, че въ самия текстъ на протокола отъ 12. февруарий изрично се изтъква желанието за установяване едно **приятелско** споразумѣние между договорящитѣ страни, което ще рече, какво дотогавашнитѣ тѣхни връзки сж носили ако не явно, то сигурно прикрито враждебенъ характеръ. Впрочемъ, горчивиятъ опитъ на нашитѣ интереснти е на лице, та нѣма защо да се пише на тази тема. Кое то, обаче, е по-важно въ случая, даже и това подчертано приятелство не отива много далечъ: изключването отъ транспорта оръжията и муницитѣ говори ясно за сжщността на ония чувства, които свързватъ България и Ромъния.

Подробноститѣ по съглашеннето се уреждатъ отъ единъ „правилникъ за приложението на съглашеннето, сключено между ромънскитѣ и български желѣзници, имащо за цѣль прѣвозването на стоки.“ По силата на чл. 1. отъ този правилникъ, администрацията на ромънскитѣ държавни желѣзници се ангажирва да приема за прѣвозване по нейната мрѣжа всѣка товарителница, прѣдставена отъ български гражданинъ въ една отъ своитѣ гари по условията за ромънскитѣ поданници. Съ прѣтитѣ по нейната мрѣжа товарителници за чужбина, тя ще постѣпва по сѣщия начинъ, както и администрациитѣ, участващи въ този прѣвозъ. Разбира се, сѣщитѣ задължения поема и втората контрактуваща страна — България. Много интересни сѣ тия начални постановления на въпросния правилникъ: тѣ повдигатъ въпросътъ за „гражданство“ и „поданство“ и идатъ да докажатъ, че въ Ромъния се прави различие и по отношение на ж. п. транспортъ между собствения и чуждия поданникъ. Желѣзницитѣ сѣ единъ общественъ институтъ, отъ който всички еднакво иматъ право да се ползватъ. Такава е поне практиката въ всички културни страни, дѣто никой желѣзопътенъ чиновникъ не те пита, гражданинъ на коя страна си, за да приеме или не пратката, която му прѣдавашъ. Сѣщото е и у насъ — сѣ една редовно попълнена товарителница всѣкой има право да прѣдава стоки за прѣвозване. И за това именно, въ всички ж. п. съглашения, които България е имала случай да сключва досега, доколкото паметта не ни лъже, нито на едно мѣсто не става дума за поданство. Изглежда, че не така е било въ нашата културна сѣсѣдка, ако не спрѣмо всички чужди поданници, то къмъ българскитѣ сигуръ. И тукъ пакъ ни иде на умъ за подчертаното приятелство.

Правилникътъ допуша слѣднитѣ четири транспортни случая:

а) Транспорт, идящи отъ странство и минаващи по една отъ контрактуващитѣ мрѣжи, сѣ назначение за една станция на другата контрактуваща мрѣжа.

б) Транспорт, трѣгващи отъ една гара на тѣзи мрѣжи за чужбина.

в) Транспорт, идящи отъ странство и имайки назначение за една гара на тѣзи мрѣжи, безъ да минаватъ по другата и обратно.

г) Транспорт, идящи отъ една гара,

принадлежаща на едната мрѣжа и прѣд-назначени за гара отъ другата мрѣжа.

Случаитѣ а), б) и г) обематъ транзитното и сѣсѣдно съобщение между двѣтѣ страни, извършвано по прѣката ж. п. връзка прѣзъ Оборище — Добричъ, а този подъ в) — размѣната на стоки между дунавскитѣ станции.

Досѣжно първитѣ два случая, всѣка отъ контрактуващитѣ администрации се задължава да пропуша по своята мрѣжа безъ прѣхвърляне пдецитѣ отъ чужбина пратки, натоварени въ чужди вагони сѣ прѣдначепенне за пѣкоя станция по другата контрактуваща страна. Този послѣдната трѣбва прѣдварително да се одобне сѣ позволение отъ администрацията, притежателка на вагонитѣ за движението на послѣднитѣ върху двѣтѣ мрѣжи. Празнитѣ вагони, които се връщатъ на домуване, администрацията-получателка може повторно да натовари сѣ стоки отъ страната, или пъкъ да ги повърне празни, по условията на сѣществующитѣ между съотвѣтнитѣ ж. п. администрации конвенции. Ако чуждитѣ администрации откажатъ да допустнатъ за циркуляция свои вагони по мрѣжитѣ на контрактуващитѣ страни, въ граничните станции ще се прѣтоварватъ стокитѣ въ вагони на администрацията-получателка, каквито тази послѣдната се задължава да дава на разположение. За условията на транспорта и за свързанитѣ сѣ него отговорности сѣ валидни постановленията на Бернската международна конвенция. Стокитѣ, произходящи отъ чужбина и прѣминавайки България прѣзъ Цариградъ или Свиленградъ — Оборище, трѣбва да бждатъ снабдени сѣ директни товарителници. Експедицията се извършва чрѣзъ товарно писмо сѣ прѣдплатени такси до нашитѣ гранични станции. Тия послѣднитѣ прѣпращатъ стоката сѣ сѣщата товарителница сѣ длѣжним такс до ст. Оборище, която прѣдава пратката по-нататѣкъ на ромънската ж. п. администрация сѣ една кредитна смѣтка, въ която се вписватъ такситѣ, прѣсѣмѣтнати въ ромънски леи, споредъ локалитѣ тарифи на б. д. ж. отъ граничната станция Цариградъ или Свиленградъ до Оборище — граница. Тия смѣтки трѣбва да се заплащатъ въ единъ срокъ най-много отъ 15 дни. Стокитѣ, които се движатъ въ обратна посока, трѣбва да бждатъ сѣщо така снабдени сѣ директни товарителници, а такситѣ — прѣдплатени отъ из-

пращачата станция до напътните гранични станции Царибродъ или Свиленградъ. Изпращачътъ прѣдплаща таксата до Добричъ и влага депозитъ, прѣсмѣтнатъ приблизително по указанието на б. д. ж. за транспорта до крайния пунктъ на тѣхната мръжа. Добричъ прѣдава пратката на Оборище съ директната товарителница и съ една франкатурната за депозираната сума. Последната станция вписва въ тая нота съответната такса въ ромънски леи и я възвръща на ст. Добричъ съ единъ кредитенъ листъ за таксите, които трѣбва да се изплащатъ до 15 дена. Царибродъ или Свиленградъ прѣпращатъ стоката по-нататъкъ съ дължими такси.

Стоките, идещи отъ странство за България прѣзъ Добричъ, се прѣпращатъ съ директни товарителници и товарни писма съ прѣдплатени такси до Добричъ — граница. Последната станция прѣдава пратката на Оборище, която я прѣкарва до станцията на получаването съ дължими такси. Също такава е процедурата за стоки, които се изпращатъ отъ България прѣзъ Добричъ за чужбина.

Прѣвозитѣ по транзитния трафикъ прѣзъ крайдунавските станции на двѣтѣ страни подпадатъ също така подъ условията на споменатата вече Бернска международна конвенция. Ромънската ж. п. администрация се задължава да туря на разположение въ своите крайдунавски станции известно число вагони, необходими за удовлетворяване нуждите на изпращачите, означени отъ българската ж. п. дирекция. Намъ е дадено, освѣнъ това, право да изискваме отъ нѣкоя чужда ж. п. администрация да ни изпраща въ ром. крайдунавски станции свои вагони за натоварване съ българска стока. Циркулирането на тия празни вагони по ром. желѣзници става по съответните наредби, съществуващи у тѣхъ и при условието, че ще бждатъ адресирани до единъ български агентъ, официално акредитиранъ при ромънската администрация. Въ случай, че числото на чуждестранните вагони, турнати въ наше разположение, бжде намалено на по-малко отъ 10 вагона дневно, — поради липса на чужди вагони въ Ромъния, то недостигътъ до този минимумъ ще бжде допълненъ съ ромънски вагони. (Не се разбира отъ текста на съглашението, да-ли цифрата 10 се отнася до всички крайдунавски ромънски станции, или за всѣка отъ тѣхъ по отдѣлно). Ако, обаче, числото на влѣзлите въ Ромъния

празни вагони, адресирани за горѣозначения български агентъ, надмине 25-дневно, не ще се допусчатъ повече такива. Същото нѣщо ще става и съ трафика прѣзъ Добричъ: влѣзлите въ Ромъния празни и пълни вагони съ прѣдизначение за България, транзитирващи тази станция, не бива да надминаватъ числото 25. Въ обратна посока: б. д. ж. сж длъжни да даватъ на разположение въ своите крайдунавски станции за нуждите на ромънския трафикъ „известно“ число вагони за товаряне отъ ония изпращачи, които ромън. администрация ще означа. Така натоварените стоки се прѣнасятъ до граничната станция Царибродъ, дѣто се прѣтоварватъ въ чужди вагони. За набавянето на тия чужди вагони се грижи ром. администрация. Кѣмъ транспортитѣ между ром. крайдунавски станции и чуждите желѣзници ще се приспособяватъ таксите на съществуващите директни тарифи. Експедицията на пратки за Ромъния, произходящи отъ странство и минаващи България до нѣкоя нейна крайдунавска станция, ще се извършва съ товар. писмо съ прѣдплатени такси до Царибродъ или Свиленградъ, а оттамъ съ ново товарно писмо, съ дължими такси по локалната сточна тарифа на б. д. ж. Транспортитѣ отъ Ромъния, изпратени отъ една крайбрежна българска станция за чужбина, ще се експедиратъ съ прѣдплатени такси до Царибродъ или Свиленградъ, а оттамъ съ дължими такси до мѣстоназначението имъ.

Пратките по съседния трафикъ — между станции на двѣтѣ администрации — ще се прѣвозватъ съгласно тѣхните вжтрѣшни наредби и правилници чрѣзъ прѣтоварване въ граничните станции Оборище и Добричъ. Всѣка администрация е длъжна да туря въ разположение на другата „нуждното число“ вагони въ продължение на 24 часа. За всѣко закъснение ще се плаща наемъ: 5 лева дневно за 10 т. вагонъ въ продължение на 5 дни и по 24 лв. дневно за всѣки започнатъ день прѣзъ последующите дни. Ще се прилагатъ таксите на локалните тарифи. Припадащата се тѣхна частъ за всѣки отдѣленъ транспортъ, на администрацията-експедиторка ще се заплащатъ въ станцията на отправянето и съ монети, които иматъ законенъ курсъ въ страната, а частта, която слѣдва да получи администрацията-получателка, ще се изплаща въ станцията на мѣстоназна-

чението съ монети, имащи законенъ курсъ въ тази послѣдната страна. Пратките ще се придружаватъ съ директни товарителници, а експедирането ще се извършва чрезъ прѣкартиране въ граничните станции съ прѣдплатени и дължими такси до и отвъдъ границата.

* *

За уреждане транзитната служба въ граничните станции Оборище и Добричъ, както и за експлоатацията на линията между тия двѣ станции, е сключена специална конвенция между напата и ромънската ж. п. администрация. Въ тая конвенция, на първо мѣсто е уговорено, че тия послѣдните се съгласяватъ, щото службата въ пограничните територии да се извършва отъ двѣ гранични станции, които ще се построятъ или уредятъ за цѣльта: българските желѣзници въ Оборище или близко до нея, а ромънските въ станция Ботево или недалечъ отъ нея. До като стане това, влаковете ще прѣминаватъ границата въ чужда територия до горѣотбѣлѣзаните станции, Оборище и Добричъ. Намиращиятъ се въ чужда територия персоналъ е подчиненъ на мѣстните чиновници, подъ чиято диктовка той работи. Мѣродавни сж вътрѣшните наредби и правилници, а езикътъ, съ който съсѣдните станции и персонала ще се споваватъ е френски. Прѣминаването на вагоните отъ едната мрѣжа върху другата ще става съгласно постановленията на съглашенето за взаимно използване подвижниятъ материалъ, което е въ сила по съюзните германски желѣзници. За извършената по чуждата линия тракционна служба, администрациите ще се взаимно обезщетяватъ въ размѣръ 1.10 лв. за влакъ и км.

Прѣсмѣтането на прѣвозните такси за сточния трафикъ отъ станциите Оборище и Добричъ до границата ще става върху базата на локалните тарифи по километрическото разстояние, а таксите за прѣвоза на пътниците и багажите, както и начинътъ за разпрѣдѣляне и ликвидирание приходите отъ транспорта, ще бждатъ опрѣдѣлени въ специални конвенции. Багажите и стоките съ голѣма бързина, дребни пратки, ще се приематъ и прѣдаватъ „ефективно“, а стоките съ малка бързина, както и тия съ г. б., натоварени отдѣлно въ пломбирани вагони — „символически“, т. е. безъ провѣряване съдържанието на вагона, а само по документите, които го придружаватъ.

Конвенцията влиза въ сила, слѣдъ като бжде одобрена отъ двѣте правительства и е сключена за неопрѣдѣлено врѣме, обаче, съ право на шестмѣсечно прѣдпѣствяване въ случай на денонсиране.

Къмъ тази конвенция е изработенъ единъ правилникъ — приложение, съдържащо постановления отъ вътрѣшно-служебенъ характеръ. Изглежда, обаче, че както конвенцията, така и този правилникъ, сж прѣдначатени за нѣкакво подалечно бждане, защото, въ единъ „врѣменни постановления“ се изтъква, че „до като тарифите бждатъ фиксирани и подробностите на прѣдвижените въ конвенцията смѣтки бждатъ уредени съ специални конвенции между двѣте страни“, ще се прилагатъ тия послѣдните. А тѣ гласятъ:

„1. Пътниците, идящи отъ България за Ромъния, ще бждатъ снабдени съ билети и багажите имъ таксувани до ст. Оборище, а въ послѣдната пътниците ще бждатъ снабдени съ билети и багажите имъ таксувани до ст. Базарджикъ (разбирай Добричъ).

Билетите Оборище — Базарджикъ ще бждатъ отпечатани и доставени въ ст. Оборище отъ администрацията на ромънските желѣзници.

Върху въпросните билети ще бждатъ отпечатани таксите отъ Оборище до българската граница въ български монети, а отъ ромънската граница до Базарджикъ — въ ромънски монети. Еднакво върху багажите бюлетини ще бждатъ означени раздѣлно таксите отъ Оборище до бълг. граница и отъ ромън. граница до Базарджикъ, споредъ локалните тарифи на двѣте администрации.

2. Тѣй сжщо и за пътниците и багажите отъ Ромъния за България ще бждатъ издавани билети и багажите таксувани до ст. Базарджикъ и отъ тази станция пътниците ще бждатъ снабдени съ други билети и багажите имъ прѣтаксувани до Оборище. Билетите Базарджикъ — Оборище ще бждатъ отпечатани и доставени въ ст. Базарджикъ отъ администрацията на бълг. желѣзници. Върху въпросните билети ще бждатъ отпечатани таксите отъ Базарджикъ до ромънската граница, въ ромънски монети, а таксите отъ българската граница до Оборище — въ бълг. монети. Тѣй сжщо и върху багажите бюлетини ще бждатъ означени отдѣлно таксите отъ Базарджикъ до ромънската граница и тѣзи отъ бълг. граница до ст. Оборище, споредъ локалните тарифи на двѣте администрации. Пътниците ще заплащатъ таксите било въ монети, означени върху билетите, било въ ромънски или български монети съ курсовата разлика, която администрациите ще опрѣдѣлятъ.

3. Всички пратки съ г. и м. бързина, въ пълни товари, съ произхождение отъ България и странство и съ назначение за Ромъния или странство, ще бждатъ изпратени съ директни товарителници и прѣдплатени до ст. Базарджикъ. Послѣдната ще реекспедира пратките съ дължими такси.

4. Всички пратки съ г. и т. бързина, въ пълни товари, съ произхождение отъ Ромъния или странство и съ назначение за България, ще бждатъ из-

пратени съ директни товарителници и прѣдплатени такси до ст. Оборище. Послѣдната ще ги прѣпрати съ длъжими такси.

5. Прѣдвиденитѣ въ т. т. 3. и 4. нареждания ще се прилагатъ само за праткитѣ, които, споредъ вжтрѣшнитѣ правилници на българскитѣ и ромънскитѣ желѣзници, могатъ да бждатъ изпращани съ длъжими такси.

За праткитѣ, които, споредъ сжитѣ правилници, се изпращатъ съ прѣдплатени такси, изпращачитѣ ще се погрижатъ сами за тѣхното прѣпращане въ гранич. станции.

6. За да се осигури прѣвоза на пжтниците и стокитѣ съ цѣль да се улесни трафикътъ между двѣтѣ администрации, службата между Оборище и Базарджикъ и обратно ще се извършва врѣменно съ единъ смѣсенъ влакъ, който ще циркулира ежедневно между двѣтѣ гранични станции, а така сжщо и товарнитѣ влакове, споредъ нуждата.

7. Митнишкитѣ формалности съ багажитѣ и стокитѣ, съ назначение за ромънска територия и странство, ще се извършватъ въ станция Базарджикъ. Тия, идящи отъ Ромъния, ще се прѣглеждатъ въ станция Оборище. За тази цѣль влаковетѣ отъ Оборище до Базарджикъ ще бждатъ придружавани отъ единъ ромънски митнически чиновникъ и единъ полицейски агентъ. И обратно: влаковетѣ отъ Базарджикъ до Оборище ще се придружаватъ отъ български митнически чиновникъ и полицейски агентъ.

8. Прѣхвърлянето на стокитѣ, натоварени въ вагони, които споредъ специално съглашение трѣбва да бждатъ прѣхвърлени въ граничните станции, ще става отъ органитѣ на ромънскитѣ желѣзници въ Базарджикъ и отъ български агенти въ Оборище. Разноскитѣ по прѣхвърлянето ще се смѣтатъ по 10 ст. за 100 кгр. и ще бждатъ за смѣтка на получателя“.

* * *

За уговорването на тия съглашения, които въ края на крапцата се свеждатъ къмъ процитиранитѣ врѣмenni постановления, сж били необходими повече отъ два мѣсеца: първиятъ протоколъ е подписанъ на 12. февруарий н. ст., а движението на влаковетѣ прѣзъ Оборище—Добричъ започна на 5. априлъ ст. ст. Необходими сж били, значи, немалки успиия отъ наша страна, за да се спечелятъ щогодѣ облаги за износътъ ни прѣзъ Ромъния. Управницитѣ на тази страна и въ дадения случай доказаха, колко „приятелски“ сж разположени спрѣмо България. На належащитѣ искания за по-бързо задоволяване нуждитѣ на нашата търговия, тѣ, за да печелятъ врѣме, отговаряха само съ разтакания, разчитайки, че колкото нашето положение става по-безизходно, толкова това ще е отъ по-голъма полза за тѣхъ. Тѣмъ се е искало, вѣроятно, съществуващото хаотично положение да продължава, колкото се може повече. Защото ж. п. съобщения въ Ромъния отъ войната

насамъ сж дѣйствително единъ невъобразимъ хаосъ, твърдѣ пригоденъ за грабителскитѣ инстинкти на крайно корумпираното ромънско чиновничество. Както прилагането на самитѣ тарифи, така и прѣвозването на вагонитѣ е прѣдоставено изключително на благоволенieto на малки и голѣми чиновници. Право, редъ и законъ тамъ като че ли не съществуватъ, и да се прѣвози единъ вагонъ отъ нашата до австро-унгарската граница е цѣль подвигъ. За да се движатъ колелата, необходимо е да се пълнятъ джебчетѣ на всички, които иматъ макаръ и най-далечна връзка съ ж. п. транспорт. Раздаването на вагонитѣ, митнишкитѣ формалности, движението на пратката — всичко това е свързано съ необходимостта да се даватъ подкупи, които по-късно достигатъ невѣроятни размѣри. Практиката е създава убѣждението, че транзитирането на единъ вагонъ прѣзъ Ромъния, освѣнъ заплащането съотвѣтнитѣ прѣвозни такси, сега за сега струва срѣдно отъ 1000 до 1500 лева. Това е въ страната, която се афишира като носителка на латинска расова култура на балканитѣ!

Не е, обаче, въ силитѣ на една България да прѣмахне всичко това. Коемо можеше да се постигне, то е изразено въ горнитѣ съглашения, и на нашия търговецъ не остава, освѣнъ самъ да се справя съ съществуващото положение, което и слѣдъ тѣхното прилагане почти съ нищо не се е подобрило. Изглежда по всичко, че официалната властъ въ Ромъния не се много взира въ дѣянията на своитѣ органи и не имъ прѣчи да произволничатъ. Поради това, вѣроятно, резултата отъ транспортното съглашение е далечъ отъ размѣритѣ на желанното и възможно. Въ продължение на първия мѣсець отъ неговото съществуване — 5. априлъ до 5. май — прѣзъ Оборище—Добричъ сж изнесени само 74 вагона, отъ които 35 — яйца, 24 — бобъ, 19 — пресувана цвеклова каша и 1 — каустична сода. Движението на влаковетѣ е, наистина, редовно и стокитѣ се прѣдаватъ на ром. ж. п. органи по установенитѣ условия, ала тѣхнитѣ по-нататъшенъ прѣвозъ срѣща още въ Добричъ първата спънка: изискватъ се специални транзитни позволения, каквито не се вижда, че сж уговорени въ съглашението. А тия позволителни, разбира се, биватъ издавани по обичайния редъ, само срѣщу подкупи.

На всичко това, слѣдвало би, да се обърне съответно внимание отъ наша страна. Колкото и скромни да сж размѣритѣ на постигнатото съглашение, колкото то и да носп характерътъ на една едва изтрѣгната милостъ, все пакъ неговото съвѣстно прилагане ще е отъ полза за нашата търговия. Не се ли прѣмахнатъ сжществувашитѣ злоупотрѣби, които, може би, се насърчаватъ нарочно отгорѣ, за да се прѣчи на транзита ни, не остава освѣнъ и ние да подиримъ срѣдства за отплатата. Ромъния е сжщо така заинтересувана съ своя транзитъ прѣзъ България. Тя даже изпрати свои 150 вагона и 3 локомотива въ Солунъ, които да служатъ на нейния трафикъ

прѣзъ Царибродъ. Свѣрхъ това, не сж малко и стокитѣ, които тя получава прѣзъ Дедеагачъ. Сирѣмо този трафикъ нашитѣ желѣзнични власти се отнасятъ еднакво внимателно и съвѣстно, както сирѣмо своя собственъ. Едва ли Ромъния би имала и най-дребенъ поводъ за оплакване. Ако тя не се вразуми отъ нашитѣ лоялни постжки, не остава освѣнъ да ѝ мѣримъ съ сжщата мѣрка, разбира се, не като санкционираме системата на подкупничество, каквото за честта на „варварска“ България не бива да сжществува, а като вземемъ законни мѣрки за защита на нашитѣ интереси. Ще се намѣрятъ достатъчно подходящи срѣдства, стига тѣ да се подирятъ.

Д-ръ Г. Тошевъ.

ПУБЛИЧНИТЪ ВЛАГАЛИЩА И СТОКОВИЯТЪ КРЕДИТЪ*).

Въ публикуванитѣ вече двѣ статии подъ сжщото заглавие въ $\frac{7}{8}$ и $\frac{11}{12}$ книжки на „Економически Прѣгледъ“, ние разгледахме въпроса за публичнитѣ влагалища и стокския кредитъ въ Англия и Франция. Тия двѣ страни сж типични въ това отношение, че първата ни дава ясна прѣдстава за едно естествено развитие на публичнитѣ влагалища и стокския кредитъ при едноварантната система, а втората — за едно искусствено, чрѣзъ силата на държавната власть, насаждане на сжщитѣ търговски институти при двуварантната система, и какъ при все това влагалищното дѣло се е развило само тамъ, гдѣто е била централизирана голѣма вносна-износна търговия и въ размѣри, каквито по-слѣдната е позволявала. Въ всички държави на Европа и Америка, въ които е развито повече или по-малко влагалищното дѣло и стокския кредитъ, ние виждаме копиране на едната или другата система, английската едноварантна или французката двуварантна система. Поради тая причина, считаме за излишно да се спираме върху тѣхъ, защото статитѣ ни ще се продължатъ и разтегнатъ ненужно. Нѣма да се спираме на влагалищното дѣло и въ Американскитѣ Съединени Щати, при все че тамъ има нѣкои интересни особености, тѣй като въ принципиално отношение и тамъ не намираме нѣщо особено важно. Спираме се накжсо върху Гърция, която въ нѣкои отношения е твърди интересна и поучителна за малкитѣ държави, понеже тукъ се срѣщаме съ единъ оригиналенъ опитъ да се използватъ публичнитѣ влагалища за прѣдотвратяването на една криза и повдигането на националното производство. Слѣдъ това ще резюмираме изводитѣ, отно-

сително публичнитѣ влагалища и стокския кредитъ изобщо, за да прѣминемъ на сжщитѣ въпроси при българска почва.

Гърция.

Публични влагалища въ Гърция сж били строени съ ясно поставената цѣль — да се повдигне търговията съ сухо грозде (коринтско грозде, стафиди). Причината да се прибѣгне къмъ това е била избухването на криза въ тая търговия.

Извѣстно е, че прѣди 90-тѣхъ години на миналия вѣкъ филоксерата, прѣнесена отъ Америка въ Франция, бѣ вече унищожила лозята въ тая страна и бѣ прѣминала и въ сѣсѣднитѣ ней страни. Поради тая причина, лозарството и винарството въ Франция е било пропаднало и достигнало до незначителни размѣри. Французкото правителство е намѣрило тогава за възможно и полезно да разрѣши свободния и безмитенъ вносъ на сухото грозде отъ вѣнгъ, отъ което скоро се възползувала Гърция. До тогава грѣцкото сухо грозде е имало главния си пазаръ само въ Англия, но слѣдъ откриване и на французкия пазаръ, цѣнитѣ на сжщото се повишили твърди много, а това дало въ резултатъ бързото развитие на лозарството въ Гърция, което надминало нѣколкократно дотогавашното производство. Най-голѣмото си развитие достигнало лозарството въ Гърция къмъ 90-тѣхъ години на миналия вѣкъ. Въ сжщото врѣме, обаче, когато въ Гърция, насърчени отъ високитѣ цѣни на гроздето, правили голѣми усилия и жертви за разширение на лозарството, въ Франция сжщо работѣли неуморно за възстановяване на загиналитѣ отъ филоксерата лозя. Възобновяването на послѣднитѣ, посрѣдствомъ американскитѣ сортове, е било вече изнамѣрено и силно използвано и скоро Франция дошла вече въ положение сама да задоволява нуждитѣ си отъ вино и грозде, и въ 1893. г. се затваря французкия пазаръ за

*.) Статитѣ, които публикувахме и ще публикуваме подъ това заглавие, прѣдставляватъ резюме и извлѣчение изъ единъ обемистъ трудъ подъ заглавие „Публичнитѣ влагалища и стокския кредитъ въ странство и България“, който авторътъ работи въ отдѣлението за финансови изучавания при Бълг. Нар. Банка. Публикуването на статитѣ става съ разрѣшенето на г. Управителя на сжщата.

чуждото сухо грозде. За гръцкото сухо грозде пакъ останалъ единственъ английския пазаръ. Резултата билъ бързото и голъмо спадане на цѣнитѣ въ Лондонъ, именно отъ 21 шилина на 6. Въ Гърция избухна страшна криза въ лозарството, всички лозари сж били застрашени отъ разорение.

Изпъкналъ за разрѣшение въпроса: Какъ да се излѣзе отъ тази криза? Гдѣ е спасението? Послѣдното намѣрили въ публичнитѣ влагалища. Първоначално прибѣгнали до прѣработването на частъ отъ производството до 15% въ спиртъ, за което се задлъжили спиртниѣ фабрики. Но това не било достатъчно. Основана била специална банка — Коринтската банка — съ опрѣдѣлената цѣль да подпомогне селенитѣ производители. Това, подпомагане е трѣбвало да стане чрѣзъ отпущане заеми срѣщу залагане на сухо грозде, което е трѣбвало да бже складирано въ публични влагалища. Тази цѣль, обаче, не била постигната, вслѣдствие нѣколко добри реколти, толкозъ повече, че нови пазари за сухо грозде не сж били открити. Прѣдъ видъ на това на Коринтската банка е била прѣдоставена цѣлата търговия съ стафидитѣ, за което е добила нужния монополъ. Банката била длъжна да купи цѣлото производство срѣщу една опрѣдѣлена цѣна; производството отъ 1904 и 1905 г. останало непродадено. При това положение, основано е било дружество за търговията съ стафиди, безъ да има монополъ, тъй че селенитѣ сж били свободни да продаватъ и другадѣ. Съ декретъ отъ 17. юлий 1905. г. дружеството е било задължено да построи публични влагалища и срѣщу вложенитѣ количества да отпуща заеми до $\frac{4}{5}$ отъ стойността.

Усилията на държавата да прѣмахне съ посоченитѣ срѣдства кризата въ лозарството въ Гърция не сж се увѣнчали съ успѣхъ. Коринтската банка е фалирала и не съществува вече. До кждѣ е достигнало цѣлото това дѣло въ послѣднитѣ години, за съжаление, по липса на достовѣрни свѣдѣния, не можемъ да знаемъ. Но тоя примѣръ въ Гърция е твърдѣ поучителенъ, особено за България. На подходящото мѣсто въ слѣдващитѣ страници ще бже посочена поуката за насъ.

Общи изводи.

Слѣдъ като описахме накратко влагалищното дѣло и вариантно право въ Англия, Франция и Гърция, остава ни, възъ основа на изложеното, да направимъ необходимитѣ изводи и посочимъ поукиѣ, които ни даватъ тия страни. Тѣ се касаятъ до слѣднитѣ въпроси:

Условия за развитието на влагалищното дѣло.

Трѣбва да се приеме като установено, какво главната основа и прѣдпоставка за създаването, развитието и прѣуспѣването на влагалищното дѣло съставлява голѣмата въ количествено отношение външна и вътрѣшна търговия, която да бже концентрирана въ извѣстни пристанища и вътрѣшни пунктове въ извѣстна страна. Ако търговията, концентрирана въ извѣстни градове, е крупна по раз-

мѣри, то тя по необходимостъ налага създаването на влагалища и свързания съ тѣхъ варагентъ кредитъ, понеже безъ тия условия една крупна търговия, чрѣзъ прѣдизвикването на голѣми разности, ще срѣща голѣми спънки. Стокитѣ ще поскупватъ въ врѣда на мѣстната консомация и ще се улеснява конкуренцията на съседни чужди пристанища.

Тия положения най-нагледно се потвърждаватъ отъ историята на влагалищното дѣло въ Англия и Франция. Голѣмата вносна и износна търговия на Англия, концентрирана въ Лондонъ и други нѣкои пристанища и вътрѣшни градове, е съставлявала благоприятна почва за развитието на влагалищното дѣло. Необходимостта отъ влагалищата е била много силна и такива сж били строени безъ намѣсата и поощрението на държавата чрѣзъ закони и др., непринудено, по частната инициатива на търговцитѣ. Сжщитѣ благоприятни условия сж създали силно развитото влагалищно дѣло въ Белгия, Холандия, Съед. Щати на Америка; по сжщитѣ причини и въ Франция, въпрѣки усилията на държавата, влагалищното дѣло се е развило и придобило извѣстно значение само въ ония градове, въ които е централизирана крупна търговия.

Тенденции въ развитието на влагалищното дѣло.

На международния пазаръ господствува силна конкуренция между индустриитѣ въ отдѣлнитѣ държави. Конкуренцията се засилва още повече съ развитието и засилването на индустрията както въ напрѣднатитѣ, така и въ останалитѣ страни на Европа и другитѣ части на свѣта и тя принуждава участвуващитѣ въ нея фабриканти и търговци да се стремятъ чрѣзъ всевъзможни начини и срѣдства да поевтиняватъ произведенитѣ си. Едно отъ срѣдствата да се постигне това е да се избѣгнатъ посрѣдничествата въ търговията, които въ голѣма степенъ поскупватъ стокитѣ, като се гледа да се направи пътятъ отъ производителя до консоматора по възможностъ по-късъ. Това стремление господствува вслѣдствие конкуренцията въ международната търговия и то оказва голѣмо влияние и върху развитието на влагалищното дѣло.

Въ Англия констатирахме, какъ силното развитие на влагалищното дѣло и вариантия кредитъ е резултатъ естественъ на голѣмата морска вносна и износна търговия. Послѣдната въ значителна частъ е била посрѣдническа (транзитна), т. е. стокитѣ, които сж се стоварвали и складирали въ английскитѣ пристанища не сж били прѣдначени да се консомиратъ въ самата Англия, а сж се прѣизнасяли отъ послѣ въ континентална Европа — Франция, Германия, Швейцария и пр. Политиката на Англия е водила къмъ това. Но знае се, че отдавна вече останалитѣ държави на Европа и Америка слѣдватъ сжщата политика, като се стремятъ да се еманципиратъ въ търговско и индустриално отношение отъ Англия и за тая цѣль дѣятелно поощряватъ развитието на собствени национални флоти и морскитѣ съобщения, на националната индустрия и търговия. Въ това направление всички почти държави

въ Европа и нѣкои въ другитѣ части на свѣта напрѣднаха твърдѣ много, нѣкои отъ които, като напр. Германия и Съединенитѣ Щати на Сѣверна Америка, настигнаха и даже изпрѣвариха Англия. Така, всички държави се стремятъ да се освободятъ отъ посрѣдничеството на Англия, въ което тѣ значително сж успѣли, поради което английскитѣ пристанища вече се избикалятъ и всѣка държава върши своята вносна и износна търговия непосредствено съ собствена флота. Вслѣдствие на това, транзитната търговия на Англия почва да намалява и даже значително вече е намалала. Тоя процесъ все повече се засилва, а това се отразява врѣдно върху влагалищното дѣло, което сравнително почва да отпада. По-дребнитѣ влагалищни прѣдприятия въ Англия ставатъ малодоходни, или работятъ на загуба, появява се конкуренция помежду имъ, която клони да ги разори. Като едно срѣдство за избѣгване отъ лошитѣ послѣдствие на конкуренцията се явява картелирането на отдѣлнитѣ прѣдприятия, фактъ, който се наблюдава прѣзъ послѣднитѣ десетилѣтия.

Тенденцията да се скъсява по възможностъ пжтя отъ производителя до консоматора въ Съедин. Щати на сѣверна Америка оказва влияние върху влагалищното дѣло въ друго направление, именно прѣмѣстване влагалищата въ производственитѣ центрове, като отпадатъ ония въ износнитѣ пристанищни пунктове. Възможностъ за това дава голѣмото развитие и усъвършенствуване на съобщителнитѣ морски и желѣзопжтни съобщения и достигнатата въ тѣхъ голѣма точностъ. По-рано не е било възможно точното спазване на разписанията на параходитѣ, не е могло да се знае точно, кога ще пристигне или трѣгне единъ параходъ, нито пъкъ колко врѣме ще се бави въ извѣстно пристанище. Тая несигурностъ е принуждавала търговцитѣ и фабрикантитѣ по отъ рано да складирватъ стокитѣ си въ пристанищнитѣ пунктове, а това е съдѣйствувало за публичнитѣ влагалища. Достигнатата, обаче, напослѣдъкъ голѣма точностъ на съобщенията дава възможностъ на фабрикантитѣ и търговцитѣ изъ вжтрѣшността на страната да избѣгватъ складирването въ пристанищата, а така сжщо да избѣгватъ и причиняванитѣ отъ това складирване разноски, понеже тѣ изпращатъ стокитѣ си по желѣзницитѣ съ разчетъ да пристигнатъ въ пристанището тъкмо прѣди или въ врѣме на пристигането на параходитѣ, и така тѣ, безъ бавяне, се прѣнасятъ отъ вагонитѣ направо въ параходитѣ. Крайния резултатъ отъ това за влагалищата е, че тѣхната работа почва да намалява, да отпада, като сжщеврѣменно се откриватъ други въ вжтрѣшността на страната, въ производителнитѣ мѣстности, гдѣто складирването е много по-лесно и по-евтино.

Кредитиране на стокитѣ.

Кредитирането на способнитѣ за складирване стоки става, както съ помощта на вараитѣ, така сжщо и безъ такива. Въ нѣкои страни, именно въ Англия, Холандия, Франция, Белгия, Австрия, Русия, Дания, а особено Америка, складиранитѣ въ публичнитѣ влагалища стоки се кредитиратъ, като съ специаленъ до-

говоръ се прѣхвърлятъ на името на кредитора (на банката), безъ да се издава вараитъ, годенъ да се пусне въ обръщение. Тоя начинъ най-много се практикува въ Америка, защото той твърдѣ много улеснява доставянето на стоката по части и защото е по-сигуренъ за банкитѣ.

Кредитирането на стокитѣ посрѣдствомъ вараитѣ става тамъ, гдѣто вараитѣ се третираатъ като борсови цѣнни книги, именно въ Лондонъ, Брядфордъ, Хулъ, Амстердамъ, Роттердамъ, Глазговъ и на американскитѣ борси. Това означава, че кредитиране на вараитѣ става тамъ, гдѣто тѣ сж прѣдметъ на борсова търговия. Въ всички градове, гдѣто вараитѣ не се е издигналъ да стане борсова цѣнна книга, кредитирането на складиранитѣ въ публичнитѣ влагалища стоки става по другъ начинъ. Такъвъ примѣръ имаме въ Ливерпулъ, гдѣто на борсата не третираатъ вараити и така тамъ никакъ не сж извѣстни, но при все това стокитѣ се кредитиратъ въ голѣми размѣри. Заключение отъ това е, че за кредитирането на стокитѣ повече необходими сж публичнитѣ влагалища, по-малко вараитѣ, безъ които може да се мине.

Кредитиратъ се обикновено слѣднитѣ стоки: желѣзо и разни руди, храни, захаръ, кафе, американско месо и произведенията отъ него, складиранитѣ въ охладителнитѣ магазини стоки, памукъ, вълна, оризъ, спиртъ и други бързо-продавани масови артикули. Въ Франция и Италия се кредитиратъ и произведенията на копринената индустрия. Новото законодателство по земледѣлския вараитъ въ Франция приема като способни за кредитиране всички земледѣлчески произведения, по който начинъ се въвежда ипотеката на движими имоти (Mobilier hypothek).

При кредитирането на стокитѣ почти въ всички държави се приема, че за дългѣтъ отговаря не само стоката, но и лицето, длъжникътъ. По тая причина много банки, особено въ Америка, изискватъ и специаленъ договоръ за залагане на стоката или пъкъ полица. Въ Италия се изискватъ и двата тия документа.

Най-голѣмо значение е придобило кредитирането на стокитѣ въ Холандия, Англия, сжщо и въ Франция и Съедин.-Щати на сѣв. Америка. Това показва, че вараитния кредитъ се развива паралелно съ развитието на солидната търговия, каквато е тая въ посоченитѣ страни.

Влияние върху цѣнитѣ и кризитѣ.

Едно неблагоприятно (понижително) влияние върху цѣнитѣ, вслѣдствие складирването на стокитѣ въ публичнитѣ влагалища, никждѣ не е констатирано. Сжщо и каквото и да било поощрение на борсовитѣ спекуланти не е забѣлжвано. Напротивъ, публичнитѣ влагалища и кредитирането на стокитѣ даватъ възможностъ да се осигури извѣстна стабилностъ въ цѣнитѣ, кѣй като по тоя начинъ се избѣгватъ голѣмитѣ колебания въ прѣдложението и търсенето. Въ Америка тѣ даже биватъ използвани отъ търговцитѣ за повишаване цѣнитѣ на нѣкои сезонни артикули, напримѣръ яйцата, които се задържатъ прѣзъ врѣме на нискитѣ цѣни и се пущатъ въ продажба прѣзъ зимния сезонъ, когато се явяватъ на пазаря прѣсни яйца въ

ограничено количество. Благотворно влияние оказватъ публичнитѣ влагалища и варантния кредитъ при стопански кризи. Въмѣсто да продаватъ стокитѣ си на низки цѣни, за да посрѣщнатъ задълженията си, търговцитѣ използватъ кредита срѣщу варантитѣ. Така, прѣдложението на стоки се възпира и кризистѣ минаватъ по-лесно, не ставатъ много остри. Особено полезни сж влагалищата и варантния кредитъ за земледѣлцитѣ, които добиватъ възможностъ да дочакатъ по-благоприятни цѣни.

Прѣдаване на стокитѣ.

Използването на варантътъ за доставяне и прѣдаване на стокитѣ, т. е. за реализиране на сдѣлките, въ разнитѣ страни става по различни начини. Въ това отношение се различаватъ два типа варианти: холандско-английски и американо-шотландски. Първиятъ типъ, като прѣдставителъ на замѣстваеми стоки, т. е. не на ония стоки, които дѣйствително сж били внесени и за които е издаденъ варантътъ, а въобще на стоки отъ сжщото количество и качество, самъ е прѣдставляемъ (*selbst vertretbar ist*), когато вториятъ винаги гласи за една точно опрѣдѣлена стока, индивидуално описана. Сжщо и издаванитѣ въ Англия, Холандия, Франция, Италия, Австро-Унгария и др. европейски държави, съ изключение на Русия, варианти за храни прѣдставляватъ винаги едно отдѣлно опрѣдѣлено количество храни. Първия типъ варианти подхождатъ много за борсова търговия, тъй като тѣ се приспособяватъ къмъ типове храни, които се третиратъ на борситѣ. Отъ тоя типъ само шотландския варантъ се е развилъ до курсова цѣнна книга, когато всички останали варианти се използватъ изключително за доставяне на стокитѣ, т. е. за реализиране на сдѣлките.

Погрѣшно ще бжде, обаче, ако отъ това се извади заключението, че тамъ, гдѣто се използва и циркулира прѣдставляемия (първия типъ) варантъ, цѣлата търговия се извършва чрѣзъ него. Въ дѣйствителностъ това не е тъй, понеже даже въ Съед.-Щати на Америка най-добритѣ качества храни се държатъ отдѣлно и понеже тѣхното описание прѣдставлява голѣми мъжнотии, то при търгуването съ тѣхъ пробитѣ винаги се явяватъ необходими. На много други мѣста, като въ Лондонъ, Амстердамъ и Роттердамъ, варантитѣ се придружаватъ отъ проби, понеже е мъчно най-различнитѣ качества, произхождащи отъ разни страни, да се смѣсватъ и сведатъ до единъ опрѣдѣленъ типъ и да се запази тѣхната идентичностъ и самостоятелностъ. Тия проби, както се каза, въ Лондонъ се съхраняватъ въ специални пробни кѣщи, находящи се въ Сити.

Изобщо вземемо, вижда се, че при вносите стоки варантътъ не може да замѣсти стоката и пробата е необходима; това става само при ограничено число артикули, като жито, памукъ, желѣзо и то само на пазаритѣ въ производнитѣ страни само за обикновенитѣ срѣдни качества.

Едноварантна и двуварантна системи.

И двѣтѣ системи се практикуватъ. Едноварантната система въ Англия, Холандия, С.-

Щати на Америка, двуварантната — на първо мѣсто въ Франция, Италия и др. нѣкои страни. Теоритически двуварантната система прѣвзхождствува едноварантната и то единствено за това, защото тя позволява да се използватъ стокитѣ за сключването съ тѣхъ на двѣ операции: кредитна и продажна. На практика, обаче, и едноварантната система дава възможностъ за извършване на сжщитѣ операции. Споретѣ въ литературата върху въпросътъ, коя отъ двѣтѣ системи е за прѣдпочитане, сж доста голѣми, обаче практическото разрѣшение на въпросътъ трѣбва да се търси въ живота. Послѣдния показва, че и двѣтѣ системи позволяватъ да се използва вложената въ едно публично влагалище стока за кредитиране и за продаване. Сжществуването на тия двѣ системи се обяснява само отъ тѣхното историческо произхождение. Едноварантната система е произлѣзла въ Англия, гдѣто търговията мощно се е развивала и при влагането на стокитѣ необходимо е било само да се издаде документъ (варантъ) за собственостъ, за да може лесно да се продаде. Съображенията за добиване кредитъ тукъ съвсѣмъ не сж били мѣродавни. Когато е ставало нужда да се поиска кредитъ срѣщу вложенитѣ стоки, тогава се е намѣрилъ изходъ въ това, че се е създадала теглилната бѣлѣжка, или пъкъ стоката направо се е прѣхвърляла на името на кредитора. Дуварантната, система напротивъ, дължи произхождението си изключително на намѣрението да се създаде срѣдство, прѣди всичко за кредитиране на стоката, която е била първата и главната нужда, която е трѣбвало да се задоволи. Продаването на стоката е стояло на вторъ планъ, когато въ Англия продаването е било главната цѣль, а кредитирането второстепенна. Въ всѣки случай, подържницитѣ на двуварантната система привеждатъ като аргументъ въ своя полза сжществуването въ Англия на теглилната бѣлѣжка и считатъ, че произхождението на двуварантната система трѣбва сжщо така да се търси въ Англия. Тоя аргументъ има извѣстно значение.

Публичнитѣ влагалища частни прѣдприятия.

Въ всички почти страни публичнитѣ влагалища се строятъ и управляватъ отъ частни лица и компании. Тѣ сж частни капиталистически прѣдприятия. Нигдѣ, съ малки изключения, държавата не се е заела съ тая работа, а е била прѣдоставена напълно на частната инициатива. Едно изключение въ това направление срѣщаме само въ Русия и Ромѣния, гдѣто голѣмо число публични влагалища за зърнени храни сж държавна собственостъ и подъ държавно управление.

За нашитѣ условия твърдѣ важенъ е въпросътъ: кой трѣбва да построи публичнитѣ влагалища, ако такива трѣбва да има? Частната инициатива у насъ не се е проявила, отъ друга страна, такива важни обществени прѣдприятия у насъ обикновено се прѣдоставятъ на държавата. Съ този въпросъ ще се занимаемъ въ слѣдната статия, която ще обхване въпроса за публичнитѣ влагалища и стоковия кредитъ при нашитѣ условия.

С. П. Габе.

Загубата от дѣтски елементъ прѣзъ врѣме на войната.

Какви жертви дадохме въ послѣдната турско-българска и съюзническа войни, и какво е тѣхното значение за нашия политически и социално-економически животъ, ние и до днешенъ не знаемъ точно. Ала тѣ сж видими. Най-големъ и най-чувствителни въ тоя моментъ сж материалнитѣ жертви; тѣ увеличиха до неимовѣрности държавнитѣ дългове — отъ 600 мил. крѣгло на 1,500 милиона минимумъ, — и заедно съ тѣхъ и всичкитѣ естествени и неизбѣжни тѣхни аксесуари — тежестта на всичкитѣ родове данъци. Тая тежестъ на непоносими данъци още не се чувствува, благодарение на мораториумитѣ, а още повече поради общоевропейската война, която съ своитѣ грандиозни размѣри и злочестия за цѣла Европа, като че ли обезцѣнява злочестията отъ нашитѣ злополучни по резултата си войни. Въ безбрѣжното море на общоевропейското нещастие, ний не можемъ да почувствуваме нашето собствено въ пълния му обемъ. Ний не знаемъ дори и точното количество на човѣшкитѣ жертви, които дадохме въ тия войни — жертви, тѣй цѣнни за нацията, а по нѣкога и за цѣлото човѣчество: не рѣдко въ числото на тия десетки и стотици хиляди най-цвѣтущи и жизнеспособни хора загиватъ, може би, и гении, така цѣнни за цѣлото човѣчество.

Ала не сж само огромнитѣ жертви на войната, що се изчисляватъ съ увеличението на държавнитѣ дългове, които за дълги години лѣгватъ като непоносимо бѣме върху плещитѣ на данѣкоплатеца и обезсилватъ за дълги периоди економическата мощъ на народитѣ. Не сж само и човѣшкитѣ жертви, взети по бойнитѣ полета и изъ болницитѣ отъ ненаситния и кръвожаденъ Марсъ. Освѣнъ тѣзи два вида загуби, съ които обикновено официално се изчисляватъ загубитѣ отъ войната, има и друга, не по-малка значителна по своето влияние върху понататъшното развитие на нацията. Нека си припомнимъ само, че цѣлото мъжко население, ангажирано въ вихѣра на военното пожарище на бойното поле, за дълго врѣме бѣ отдалечено отъ своитѣ челяди, и не само нищо не произвеждаше за обогатяването на страната, не само изяждаше и изтрѣбяваше готовитѣ запаси отъ сръдства и хора, но прѣстана да функционира и въ качество на производител въ дѣлото на развитието на нацията. Лишени отъ своя мъжки производител, заетъ въ войната, лишени отъ него дори когато се завръща къмъ своето огнище живъ, по омаломошенъ и осакатенъ въ окопитѣ и стихитѣ, женитѣ спиратъ за извѣстенъ периодъ да раждатъ съвсѣмъ, а други раждатъ хилаво и болезнено поколѣние, или — уви, не малко, може-би прѣстѣпници. Повтаряме, наредъ съ двата вида загуби, изброени по-горѣ, ний имаме и още една, тѣй важна за развитието и обогатяването на нацията и държавата: *Спирането рѣста на народонаселението*

прѣзъ всичкото врѣме на трайноста на войната. За тази загуба ни е думата въ настоящата статия.

* * *

Обявената на 17 септемврий 1912 година обща мобилизация прибра подъ знамената всичкото цвѣтуще и зрѣло население отъ мъжки полъ и го откара изъ бойнитѣ полета. Въ една малка страна, каквато е нашата, гдѣто всѣки е войникъ, гдѣто войската, — това е цѣлия български народъ, способенъ да носи орѣжне и издържа трудноститѣ на похода, — тоя фактъ, мобилизацията, — не може да не упражни най-интензивно своето влияние както въ всичкитѣ отрасли на социалния и економически животъ на страната, така и въ дѣлото на размножаването на нацията — върху количеството и темпа на ражданията. Но какъ и въ какво именно направление сж упражнили своето влияние мобилизацията и войната върху нарастването на народонаселението?

Това ний можемъ да прослѣдимъ отъ свѣдѣнията, които черпимъ отъ мѣсечната статистика за движението на народонаселението, отъ даннитѣ за ражданията прѣзъ 1913. и 1914. г.¹⁾ въ 24 отъ нашитѣ по-големъ градове, които данни прилагаме тукъ въ слѣдната таблица.

Тая таблица ни дава едно релефно изображение на темпа, съ който сж вървели ражданията отъ 1 януари 1913. г. до края на 1914. год. Ако продължимъ мислено реда на цифритѣ за всѣки градъ за двѣтѣ години въ една линия, то ще забѣлжимъ, че прѣзъ първитѣ 4 мѣсеца на 1913. година ражданията вървятъ равномерно, съ малки колебания, естествени за всѣка нормална година. Обаче, отъ мѣсець май, па даже още и прѣзъ априль с. г. — трѣбва да се прѣдполага отъ втората половина на мѣсеца, — се почва едно чувствително намаление, което върви съ усиленъ темпъ до мѣсець августъ включително. Отъ септемврий с. г. числото на ражданията почва постепенно да се увеличава и върви crescendo до м. априль 1914. г., отъ която дата съ единъ усиленъ темпъ, по една стрѣмна линия, се изкачва до своя максимумъ прѣзъ слѣдующия мѣсець май, отъ гдѣто почва да спада и върви diminuendo до края на годината, като спада подъ цифрата на ражданията за първитѣ 4 мѣсеца на 1913. година още прѣзъ мѣсець ноемврий 1914. год. Графически ние бихме могли да изобразимъ колебанията на ражданията прѣзъ тѣзи двѣ години въ видъ на вълна, която почва да спада отъ априль 1913. год., най-големата ѝ вдълбнатина достига прѣзъ августъ с. г., отъ тази дата вълната почва да се изкачва, като приближава нормалната линия прѣзъ априль 1914. г. и се издига стрѣмно прѣзъ слѣдния мѣсець май, когато достига своя върхъ, своята кулминационна

¹⁾ Гл. „Мѣсечни Стат. Извѣстия на Глав. Дирекция на Статистиката“. № 4, януарий 1915. год.

РАЖДАНИЯ

Градове	Население	Януарий		Февруар		Мартъ		Априлъ		Май		Юний		Юлий		Августъ		Септем		Октом.		Ноемв.		Декемв.		Всич. за 1913	Всич. за 1914
		1913	1914	1913	1914	1913	1914	1913	1914	1913	1914	1913	1914	1913	1914	1913	1914	1913	1914	1913	1914	1913	1914	1913	1914		
Бургазъ	14897	52	70	45	54	48	54	47	51	39	54	30	62	17	65	18	59	23	35	41	35	34	49	34	48	428	636
Варна	41419	122	108	129	93	103	107	108	84	104	126	86	98	54	112	55	108	66	97	50	102	53	92	55	85	985	1212
Видинъ	16450	52	32	53	31	53	28	53	29	27	54	32	45	23	57	15	59	19	46	15	56	18	38	22	36	382	510
Враца	15230	51	26	55	20	37	24	35	34	31	54	27	58	11	57	19	53	38	45	19	59	10	44	13	34	508	697
Дупница	11601	51	21	40	19	41	28	37	22	32	64	19	45	15	55	15	36	5	41	13	43	9	34	12	32	289	440
Казанл.	10568	14	18	20	17	23	16	18	25	22	35	10	32	4	32	7	33	5	22	9	27	10	38	8	15	150	310
Кюстенд.	13748	37	26	40	20	38	25	36	30	41	53	23	39	17	51	16	36	13	34	9	43	13	29	12	38	295	424
Ломъ	11081	41	27	36	28	41	14	18	30	19	49	20	44	17	81	4	41	9	46	14	44	11	30	11	22	241	406
Пазардж.	18098	59	60	59	42	59	32	44	48	29	71	40	90	21	71	23	74	26	75	28	69	21	58	29	43	438	733
Пловдивъ	47981	180	107	151	93	139	101	132	120	121	194	93	146	65	172	60	172	62	163	67	172	54	156	48	163	1172	1759
София	102812	248	233	309	244	311	217	295	241	238	367	169	343	115	275	125	283	84	303	112	329	122	275	122	208	2250	3318
Станим.	12969	67	33	48	23	47	29	40	29	35	78	24	53	16	46	17	52	17	38	18	58	15	33	5	23	349	495
Ст.-Заг.	22003	67	50	67	33	51	34	43	60	46	73	31	65	28	77	29	82	21	52	31	72	27	72	30	61	471	731
Плѣвентъ	23049	59	38	81	42	83	42	62	51	64	86	46	86	24	92	21	98	32	81	24	74	15	59	28	60	539	809
Разградъ	13975	41	38	43	35	49	23	54	45	43	40	32	53	22	57	32	49	23	53	35	53	21	34	19	36	414	529
Русе	36255	97	61	77	66	87	75	92	75	80	103	68	111	42	103	38	96	44	92	43	85	36	92	47	71	751	1030
Самоковъ	10440	32	22	34	24	23	21	24	21	28	58	19	42	10	32	18	32	12	37	10	26	12	30	15	27	237	382
Свищовъ	13101	32	20	43	26	30	24	29	18	31	33	16	34	11	33	8	32	18	31	11	42	15	25	20	16	264	234
Сливенъ	25142	82	47	67	46	76	44	59	55	63	103	40	81	24	87	22	89	27	80	21	96	25	77	24	71	530	876
Търново	12649	25	11	34	29	33	16	23	22	18	25	12	28	10	30	5	30	7	27	9	29	9	22	8	24	193	293
Хасковъ	15067	45	37	36	15	54	21	37	25	27	60	28	36	21	49	12	40	21	46	41	50	11	46	18	56	351	481
Чирпанъ	11675	37	24	34	12	49	15	31	30	31	60	20	38	11	44	5	37	12	45	8	40	10	28	8	28	256	401
Шуменъ	22225	53	42	45	46	50	36	45	34	43	67	44	72	26	51	24	54	37	59	30	62	21	52	23	50	441	625
Ямболъ	15956	42	40	65	36	52	38	49	37	42	71	31	53	16	77	28	61	14	61	36	84	18	44	18	50	411	652
Всичко	538391	1586	1191	1611	1094	1577	975	1411	1216	1254	1908	950	1754	609	1606	606	1506	645	1619	694	1750	590	1457	629	1307	12275	17983

точка, слѣдъ което спада къмъ ноември до нормалната линия и продължава съ сжщото отпадане до края на 1914. година.

Като издирваме причинитъ на това явление, очевидно е, че ний не можемъ да не ги свързваме съ мобилизацията и войната. И дѣйствително, чувствителното спадане на цифрата на ражданията съвпада съ 8-я и 9-я мѣсеци слѣдъ мобилизацията, — нѣщо, което естествено би трѣбвало да се случи по простата причина, че мжжкото население въ по-голѣмото си количество се намира на бойното поле, далечъ отъ своитѣ челяди. Отъ друга страна, бързото увеличаване на ражданията съвпада съ 9-я и 10-я мѣсець слѣдъ демобилизацията, което сжщо е лесно обяснимо съ обратната страна на сжщата причина.

Но да-ли тѣзи причини сж произвеждали наведнажъ едно и сжщо дѣйствие, и не сж ли се проявявали въ различнитѣ центрове различно?

Въ това отношение ний се натъкваме на едно значително различие между голѣмитѣ и малки центрове. До като въ първата спаданията и възкачванията сж по-постепенни, тия колебания въ малкитѣ сж много по-чувствителни и спонтанни. Това лесно може да се обясни съ специфичнитѣ условия, при които сж се намирали еднитѣ и другитѣ. Голѣмитѣ центрове, отъ една страна, даватъ много по-малкъ процентъ въ войската, а, отъ друга, войната не ги обезлюдва до толкова отъ къмъ мжжко население, както това става въ малкитѣ градове и селата, защото въ тѣхъ — голѣмитѣ центрове — остава и голѣмъ щатъ чиновници — било граждански, било военни, па и цѣли войсковы части отъ мѣстното население. Освѣнъ това, въ голѣмитѣ градове има не малкъ брой чужди поданици, които не даватъ отъ себе си нищо въ войската. Когато пъкъ малкитѣ градове, — което е още по-характерно за селата и което ни дава възможность, при липса на данни за ражданията въ тия послѣднитѣ, да си създадемъ едно пълно и ясно

прѣдставление, какъ е вървѣло то тамъ прѣзъ тия двѣ години, — сж дали сравнително много по-голѣмъ процентъ въ войската, а щата на чиновницитѣ въ тѣхъ е много ограниченъ. Тамъ сж останали главно непълнолѣтнитѣ и старцитѣ. Но нека вземемъ за по-голѣма иллюстрация на горнето, за сравнение София и Дупница.

Въ София отъ 295 раждания прѣзъ м-ць априлъ 1913 година, тая цифра спада на 238 прѣзъ май, на 169 прѣзъ юний, а прѣзъ августъ — до 84 раждания или 32% отъ срѣдната цифра за първитѣ 4 мѣсеци на сжщата година.

Въ Дупница, отъ 37 раждания прѣзъ м-ць априлъ 1913 година, това число спада до 32 прѣзъ май, 19 прѣзъ августъ и спада до цифрата 5 раждания прѣзъ м-ць септември с. г., или до 12.5% въ сравнение съ тая, срѣдния за първитѣ 4 мѣсеца с. г. за сжщия градъ.

Приблизително подобно съотношение между голѣмия и малкъ градъ се получава и при увеличението на ражданията:

Въ София увеличението на ражданията се почва прѣзъ априлъ 1914 година, която дата съвпада, повтаряме, съ 9-я и 10-я мѣсець слѣдъ демобилизацията. То достига своя максимумъ прѣзъ слѣдующия мѣсець май с. г., а именно: за Априлъ — 241 (отъ 217 за мартъ) и 367 — прѣзъ май, което се равнява на 150% въ сравнение съ сжщия мѣсець м. г.

Въ Дупница, гдѣто увеличението на ражданията почва пакъ прѣзъ сжщия мѣсець, отъ 22 прѣзъ априлъ 1914 г., цифрата на ражданията прѣзъ май с. г. се качва на 64 или 200% въ сравнение съ тая за сжщия мѣсець м. 1913 г.

Изслѣдването на тѣзи колебания на цифритъ за ражданията прѣзъ двѣтѣ години, съвпадането на увеличенията и намаленията на тѣзи цифри, съ естествени за ражданията отдалечени периоди отъ демобилизацията и мобилизацията, ни довеждатъ до убѣждението, че тѣ сж въ тѣсна свръзка съ войната, и че, както мобилизацията, така и демобилизацията, се

явяватъ като основни фактори за увеличение или намалението на тѣзи цифри. Съ други думи, ние дойдохме до заключението, че войната е играла важна роля и е упражнила голѣмо влияние върху естественото нарастване на населението. Но какво е равнотѣвнующата на тѣзи два фактора — мобилизацията и демобилизацията, — съ каква величина можемъ да изразимъ ефекта на тѣхното влияние? — Въпроса би се рѣшилъ само по себе си много лесно, ако можахме да имаме данни за ражданията прѣзъ двѣтъ въпросни години. За жалостъ, обаче, такива има само за изброенитѣ 24 града. Поради това, ние сме принудени да правимъ нашитѣ изчисления възъ основа на тия данни, за да получимъ едни поне приблизителни цифри по тоя въпросъ за цѣла България.

За тази цѣль нека си послужимъ съ нѣкои данни за миналитѣ години, като помагало при изчисленията.

Срѣдния процентъ на ражданията за градоветѣ, при нормални условия за периода 1904 до 1907 г.*) е 3.27%, а за селата — 4.63%. Ако смѣтнемъ върху този процентъ, като нормаленъ, колко раждания би трѣбвало да има прѣзъ 1913 и 1914 г. въ цитираниѣ въ таблицата 24 града, то ще получимъ, че при нормални условия тамъ би трѣбвало да се родятъ 17,605 дѣца прѣзъ 1913 г. и толкова за 1914. Но, наистина, тѣй ли е въ дѣйствителностъ? — Таблицата ни казва, че прѣзъ 1913 г. е имало само 12,275, или съ 5,330 въ по-малко, което съставлява 1% отъ цѣлото население въ тия градове. А ако смѣтнемъ върху цѣлото градско население на царството, което за 1910 г. бѣ 829,522 души, то ще има единъ недостигъ отъ 8,295 дѣца за градското население.

За да изчислимъ загубата въ раждания за селата, за които, повтаряме, имаме още свѣдѣния, ний трѣбва да приемемъ, че и тамъ то се е намалило въ същата пропорция. Или, съ други думи, ако въ градоветѣ, при нормаленъ процентъ 3.27%, недостига е 1%, то въ селата, гдѣто нормално на 100 души се падатъ 4.63 раждания, този недостигъ ще се равнява на 1.41% отъ цѣлото селско население, или, смѣтнато върху 3,507,991 — общата цифра за селското население прѣзъ 1910 г.¹⁾ — ще получимъ 49,462 раждания въ по-малко. Обаче, ний сме увѣрени, че въ дѣйствителностъ цифрата на тази загуба е много по-голѣма, и то по слѣднитѣ съображения: когато по-горѣ сравнявахме колебанията на цифритѣ за ражданията въ голѣмитѣ и малки центрове, ний видѣхме, че докато въ София тази цифра спада до 32% отъ нормата, въ Дупница тя спада до 12.5% отъ същата норма. А като се има прѣдъ видъ, че малкитѣ градове, които по своя битъ и култура сж много по-близо до селата, отколкото до голѣмия градъ, — то очевидно е, че при спадането цифрата на ражданията въ селата това число трѣбва да надмине онова на спадането въ Дупница, т. е. трѣбва да бжде подъ 12.5% отъ нормата. Отъ друга пѣкъ страна, самата норма, отъ която се отдалеча-

ватъ цифритѣ на ражданията, и подъ която спадатъ 8—9 мѣсеца слѣдъ демобилизацията и което, както по-горѣ констатирахме, трае цѣла година почти — отъ м. май 1913 г. до априлъ 1914 г. — самата тая норма за селското население е много по-голѣма, отколкото за градското: до като въ селата на 100 жители се падатъ 4.63 новородени дѣца, за градското — само 3.27 на 100. Явно е, слѣдователно, че въ селата, гдѣто, отъ една страна, самото намаление на ражданията е много по-голѣмо, а отъ друга — нормата, отъ която става това спадане, е сжщо по-голѣма, отколкото въ градоветѣ, — тази загуба ще бжде много по-голѣма, отколкото въ послѣднитѣ. Но въпрѣки това, ний прѣсмѣтаме върху намалението съ 1.41% и се спираме на цифрата 49,462 родени въ по-малко за селата. Насъ ни спира тѣй тъжната перспектива, че, може-би, половината отъ едно ново поколѣние, което е основния залогъ за развитието и обогатяването на нацията, е загинала прѣди да се зароди и безъ да влѣе своята животворна струя въ живота на страната, безъ да прибави своя жизненъ импулсъ къмъ тоя на нацията.

Прочее, като прибавимъ къмъ 49,462 родени въ по-малко дѣца и цифрата на тия за градското население, ще получимъ една загуба за цѣлото царство крѣгло отъ 58,000 раждания, която цифра, повтаряме, е само минимума на тази загуба.

Годината 1914 бѣ по-благополучна въ това отношение. Прѣзъ нея година има 17,983 новородени, — цифра, която надминава нормата съ 380 раждания за цитираниѣ 24 града. Но, наистина ли това благополучие е достатъчно, за да компенсира загубитѣ и поправи злото? Ний мислимъ, че не, и че самото това благополучие, — бързото увеличение на ражданията, е само по себе си едно зло. То е едно зло: 1) защото този фактъ самъ по себе си е аномаленъ и, слѣдователно, говори за извѣстни пертурбации въ нашия социаленъ животъ, и 2) — защото ражданията прѣзъ м. май т. г., слѣдъ като достигнаха своята кулминационна точка, — почнаха да намаляватъ; вълната почна да спада, и тя ще спре само, слѣдъ като достигне най-голѣмата си вдълбнатина. И дѣйствително, слѣдъ като достига своя максимумъ — 1908 раждания за май 1914. г., тази цифра спада постепенно: юний — 1754, юлий — 1606, августъ — 1506, септемврий — 1619, ноемврий — 1457, декемврий 1307 раждания. Края на 1914 г. и началото на 1915 г. ни заварватъ съ намаление и съ тенденция къмъ намаление. До кждѣ ще стигне то и гдѣ ще спре, — това ще ни каже бждащата статистика. Но че това намаление, което ни води до бждащъ минусъ въ ръста на населението, е естествено, и че неговитѣ причини се крѣятъ въ бързото и неравномѣрно увеличение прѣзъ 1914 г. и, слѣдователно, косвено пакъ въ нашитѣ нещастни войни, можемъ да си обяснимъ съ естественитѣ закони за ражданията. При нормални условия тѣ се редуваатъ, обаче, при условията, настѣпали у насъ слѣдъ демобилизацията, това именно редуване и разпрѣдѣление на ражданията е нарушено въ голѣма степенъ, поради което

*) Гл. Ст. Годишникъ за 1910 г. стр. 138.

¹⁾ Свѣденията за народонасел. за 1910 г. получихме отъ Дир. на статистиката.

бързото имъ увеличение прѣзъ 1914. год. ще повлече подиръ себе си, като неизбежно и естествено послѣдствие, едно намаление и голѣми колебания за слѣдующитѣ години.

Но съ това не се изчерпватъ условията, които ще спиратъ рѣста на населението. Войната, а особено нещастната, влѣче слѣдъ себе си цѣль сонмъ отъ неблагоприятни условия, които се отразяватъ твърдѣ злѣ върху развитието на нацията въ всѣко отношение. Увеличението на държавнитѣ дългове пада въ видъ на тежки данѣци върху населението, самата война го изтощава материално, съсипва неговото стопанство, влошава неговото благосъстояние. Като вѣнецъ на всичко това, за допълнение на тия неблагоприятни условия — ний имаме днесъ още и една обшоевропейска война, която води съ себе си спирането на цѣлия економически животъ и неимоверно, непрѣодолимо поскъпване на живота. Всичко това сж условия, които се отразяватъ и ще се отразяватъ твърдѣ злѣ върху численото развитие на нацията и ще спратъ нейния прогресъ въ много отношения, поне за нѣколко години. Защото историята и социологията ни учатъ, че рѣста на населението върви неуклонно и успоредно съ неговото благосъстояние, и слѣдователно спира, щомъ бжде нарушено послѣдното. Тѣкмо такъвъ моментъ прѣживѣваме ние днесъ.

Но нека завършимъ. Казахме, че загубата отъ дѣца, поради войната, е 58,000 минимално. Къмъ тая цифра, значи, трѣбва да се прибавятъ и такива за неизбежни бждащи намаления въ процеса на ражданията поради това, че прѣзъ 1914 г. тѣ достигнаха вече своя максимумъ, сжщо и поради настѣпалитѣ лоши економически условия. Но съ това изчерпва ли се цѣлата тая загуба, и нѣма ли други? За жалостъ да, още повече, когато тия загуби не сж отъ количественото свойство на бждащитѣ новородени, прѣдначачени да подновятъ и опрѣснатъ нацията слѣдъ войната, а — уви — отъ качествено свойство. Колкото и да е голѣмъ запасъ на жизнена енергия у българ-

ския народъ, поради това, че той се намира още въ своя земледѣлчески стадий, — той все пакъ не може да избѣгне неотразимото влияние на Дарвинова законъ — принципа на по-ловия подборъ. А тоя принципъ въ значителна степенъ е нарушенъ днесъ. Нека за това си припомнимъ само психическото и физическото състояние на завърналитѣ се отъ бойнитѣ полета бащи и съпрузи, прѣкарал почти година всевъзможни ужаси и стихии, безъ увѣреностъ за утрѣшния день, съ мисль и безпокойства за дома си, за челядта си, за стопанството си, и при тѣй неблагоприятни хигиенически условия, и явили се въ качествено на производители на нацията. Всичко това е оставило дълбоки слѣди въ тѣхъ и ще се отрази върху потомството особено въ първия моментъ слѣдъ войната. Друга голѣма частъ отъ сжщитѣ бащи и съпрузи се завърнаха отъ войната било осакатени физически и духовно, било съ зародиши на разни болки и недѣжи. Ако прибавимъ къмъ туй и голѣмия брой, за жалостъ, неизвѣстенъ още точно, на загиналото изъ окопи и болници най-здро и цвѣтущо население, което би създавало най-жизнеспособно и даровито потомство, — тогава само можемъ да си създадемъ едно по-пълно прѣдставление за настоящитѣ и бждащитѣ загуби отъ войната — загуби както въ количествено, тѣй и въ качествено отношение въ развитието и рѣста на народа.

Но прѣди да завършимъ, ние не можемъ да не си зададемъ въпроса: какво влияние ще упражни липсата на тия 60,000 — и вѣроятно много повече — дѣца върху бждащото економическо и социално развитие на страната? — Тая липса ще има сжщото влияние, както липсата на нѣколко жбъ въ назбеното колело на единъ механизъмъ: тя ще спира неговото функциониране, ще произвежда чести прѣскачания, търкания и сътрѣсения. И всѣко изтракване на това колело винаги ще се отразява болезнено върху цѣлата економическа и социална структура на народа и държавата.

Рашко Г. Каракашовъ.

ИЗЪ МИТНИШКОТО ЗАКОНОВѢДСТВО.

ЗА МИТНИШКАТА КОНТРОЛА.

Слѣдъ влизането въ сила на сегашната митнишка тарифа, споредъ изискванията на сключенитѣ търговски договори съ чуждитѣ държави, откри се едно *бюро за митнишкитѣ тарифи, контролата и информациятъ*, при отдѣлението на митницитѣ въ Финансовото министерство, което бюро е съ права, между другото, да отчита окончателно митничаритѣ само по дѣйствиата имъ по прилагането на тарифата, като изтъква едновременно и другитѣ констатирани грѣшки, нарушения, нередовности и пр. и дава опжтвания за прилагането на тарифата, информации за тарифното облагане на стокитѣ и други пояснения по сжщата служба.

Особени постановления за процедурата, рѣшенията и въобще за реда, по който ще ра-

боти това бюро, не сж прѣдвидени въ закона и то дѣйствува по единъ свой вжтрѣшенъ правилникъ, но като всѣки митнишки органъ, намира законно основание за рѣшенията си въ чл. 147, 168 и 171 отъ закона за митницитѣ, а сжществува по силата на чл. 169 *bis* отъ сжщия законъ.

Всички намѣрени отъ тази контрола грѣшки, опущения, нарушения и пр., които не могатъ да се оправдаватъ прѣдъ нея или прѣдъ министерството, се подвеждатъ подъ условията на цитиранитѣ членове отъ закона за митницитѣ, и недовзетитѣ суми отъ неправилно тарифиране, погрѣшно изчисление или глоби за неконстатирани нарушения въ митницитѣ при самото обмитване на стокитѣ и др. се събиратъ ексекутивно отъ притежателитѣ на сто-

китъ съ окончателни постановления, издадени отъ респективнитъ митници, въз основа на чл. 171/176 и 406 отъ сѣщия законъ.

Отъ досегашната, обаче, практика забѣлѣваме, че при упражняване на тия права отъ *контролното бюро*, както и отъ другото *сѣдебно бюро* при отдѣлението за митницитъ, не се иматъ прѣдвидъ всичкитъ законни права на възражения, доказване противното и пр. отъ страна на притежателитъ на стокитъ, по които именно ще се ограничимъ, въ тази си статия, да изложимъ основанията си за погрѣшното гледище на митнишкото отдѣление, като конкретизираме примѣрно и нѣкои случаи:

Контролата провѣрва мостра отъ чистъ-басма, шампосанъ памученъ платъ, приложена къмъ декларацията на извѣстенъ търговецъ и намира, че тоя платъ неправилно е тарифиранъ по ст. 368-съ 75 л. % кл. и прави друго тарифиране по ст. 369 съ по-високо мито 100 л. % кл., споредъ което начита за досѣбиране митата и общински налогъ върху разликата отъ 75 до 100 лева. Слѣдъ съобщението на тоя начетъ отъ митницата, търговецътъ прави възражения, че не е съгласенъ на тарифирането отъ контролата и настоява да се произнесе експертиза; обаче, такава експертиза не се допуска, а възраженията се разглеждатъ и спороветъ се разрѣшаватъ само отъ контролното бюро, безъ участието на търговски делегати, и то все отъ сѣщитъ лица, които първоначално сж възприели начета по изложението на надлежния контрольоръ.

Ако такова облагане би се случило още при обмитването на самитъ стоки въ митницитъ, безспорно, търговеца щѣше да си упражни правата, съгласно чл. 150 отъ закона за митницитъ и експертизата щѣше да се състои отъ лицата опрѣдѣлени въ закона, между които е и делегата на търговската камара съ рѣшающъ гласъ. Като се допусне, обаче, експертиза слѣдъ дѣйствиата на контролата, тогава трѣбва да се внимава да не попаднатъ въ комисията сѣщитъ лица, които сж взимали участие въ първото приемане отъ бюрото начета на контрольора, понеже тѣ сж вече ангажирани съ своето мѣстие и трѣбва, по общитъ правила, да бждатъ отведени при рѣшаването на такива спорове. Споредъ чл. 150^б отъ закона за митницитъ, двамата членове на експертната комисия се назначаватъ прѣдимно отъ чиновницитъ въ контролното бюро и така тѣ участвуватъ и рѣшаватъ, както при първото приемане изложението на контрольора, така и при разглеждане обясненията на отчетнитъ чиновници, възраженията на търговеца и пр., което нѣщо е недопустимо въ сѣдилищата, когато се връщатъ дѣла на ново разглеждане и трѣбва да се рѣшаватъ обязательно при другъ съставъ, отъ други сѣдии, които не сж взимали участие по-рано въ сѣщитъ дѣла.

Щомъ правото на притежателя на стокитъ да изявява несъгласие при облагането е прѣдвидено въ закона за митницитъ, трѣбва да се допусне да го упражнява винаги, когато се прави облагане или тарифиране на внесени отъ него стоки, гдѣто и да е, когато и да е, отъ компетентнитъ власти. Съ пристѣпване

къмъ ново тарифиране на стокитъ, контролата връща въпроса за облагането на първото му положение (като да се прави облагане въ самата митница) и едната страна като упражнява правата си по този начинъ, не може да се отказва сѣщото и на другата страна, въ случая, търговеца, който ще плаща митата и другитъ берни по новото облагане. Законното основание на това разбиране е: оцѣнителъ свѣршва прѣглеждането на стокитъ, тарифира ги редовно по декларацията и търговеца остава доволенъ; слѣдъ това, обаче, управлението на митницата прави повторно прѣглеждане на сѣщитъ стоки, съгласно чл. 146, измѣнява тарифирането на нѣкои отъ тѣхъ и ги облага съ по-високи мита. Както въ първия случай, той има право да обжалва дѣйствиата на оцѣнителъ прѣдъ управлението на митницата споредъ чл. 148, така и въ втория има сѣщото право спрѣмо дѣйствиата на самото управление да ги обжалва прѣдъ експертната комисия, съгласно чл. 150 отъ закона за митницитъ; слѣдователно, щомъ контролата като висшъ митнишки органъ измѣнява първото неоспорено облагане съ мито на стокитъ и съ това упражнява сѣщитъ права на митницата (чл. 147), логически слѣдва, че законнитъ права на търговеца и въ тоя моментъ пакъ сж съществуватъ и трѣбва да се допусне да ги упражни, като обтѣжи дѣйствиата на контролното бюро прѣдъ експертната комисия на сѣщото основание, както това се допуска спрѣмо дѣйствиата на митницата. Контролата, въ такива случаи, нищо друго не върши, освѣнъ онова, което извършва и митницата, поради което не може да се ползува безапелационно съ други права, каквито и нѣма въ закона. Нейното право на контрола и прѣтарифиране на стоки се основава и на чл. 147, въ който се допуска това на финансовитъ инспектори и на други *делегиранни лица* отъ Министерството на финанситъ, каквито трѣбва да се считатъ и контрольоритъ; но и тукъ тѣхнитъ дѣйствици не сж окончателни и спороветъ за тарифирането подлежатъ пакъ на разрѣшенне отъ експертната комисия по заявлението на търговцитъ, макаръ и да сж дѣйствували инспектори или други делегирани длѣжностни лица.

Повторнитъ прѣглеждания за облагането на стокитъ по тарифата прѣдизвикватъ възражения не само отъ притежателитъ на стокитъ, но и отъ страна на самитъ чиновници оцѣнители, когато тѣхнитъ дѣйствици се измѣняватъ съ облагане по-високо или по-низко мито стокитъ, отъ колкото тѣ сж ги обложили. Тѣзи именно *служебни спорове* може да ги разрѣшава контролното бюро окончателно, безъ експертна комисия, и то ако не е послѣдвало несъгласие отъ страна на търговеца за тарифирането при тия повторни прѣглеждания; и слѣдъ рѣшението, обаче, на служебния споръ, правото на търговеца да заяви несъгласие върху облагането, ако то е измѣнено, пакъ съществува и трѣбва да се допусне експертиза.

По-сложни сж спороветъ, когато контролата измѣнява тарифирането, безъ да има на рѣжка образцитъ отъ стокитъ, а само по тѣхното описание въ декларациитъ; тия спорове

повече се заплитатъ, ако споредъ описанието се установи, че има и нарушение неконстатирано отъ митницата. Ето и примѣръ:

Търговецътъ обявява „памукъ суровъ вата негумирана“: оцѣнителя я описва „вата памучна гумирана“, обаче поставя буква *а* на ст. 356 отъ тарифата съ 20 л. % кл. мито, колкото е за негумираната вата, а буква *б* отъ сжщата статия е за гумирана, съ по-големо мито — 40 л. % кл. Отъ тукъ една разлика между обявеното и намѣреното качество, както и въ митото по-малко съ 20 л., които съставляватъ нарушение и влекатъ наказание глоба въ единъ размѣръ на укритото мито, плусъ доплащане разликата на така недоплатенитѣ мита и други берии. Контролата прави своя начетъ въ тази смисълъ и го праща на надлежната митница за изпълнение. Оцѣнителя, слѣдъ това, дава свойтъ обяснения, че той е тарифиралъ въ сжщностъ *негумирана памучна вата*, правилно е поставилъ статията на тарифата и процента на митото за такава стока, но изпусналъ частицата „не“, безъ която се чете за гумирана, по-скжпо облагаема, а по-низко обложена; прочее, това е явна грѣшка, която се доказва и отъ заявлението на търговеца, отъ неговата оригинална фактура, която е завѣрена отъ митницата при обмитването на стоката и по нея се вижда, че ватата и по качество, и по стойностъ, не е била гумирана, но тия данни не се уважаватъ, понеже въ другитѣ документи и въ фактурата не се показва изрично, че ватата е гумирана или не, а само е означено за качество пѣкоя буква *А* или *К*, или пѣкъ нѣкое наименование, извѣстно на купувачитѣ и продавачитѣ. По стойността въ фактурата не може да се разсждава за качеството на ватата, защото има често и негумирани вати, които струватъ повече отъ гумиранитѣ. Настояването на търговеца, че ще докаже сжщинското качество на стоката си чрѣзъ вѣщи лица, които ще могатъ на установятъ това по фактурата и другитѣ книжа, не се удовлетворява и въпроса не се дава на експертната комисиия, а се рѣшава окончателно отъ бюрото често отъ сжщитѣ лица, които и по-рано сж възприели начета на контролѣора по тоя споръ.

Най-новия случай сега е съ едни *дѣски*, които сж обявени отъ търговеца така: „дѣски чамови *нерендосани*, по-дебели отъ 1 см.“, а отъ оцѣнителя сж показани „*рендосани*“, но поставилъ статията на тарифата и процента на митото за *нерендосани дѣски* — ст. 198-в съ 2 л. % кл. мито, безъ да направи каква да е бѣлѣжка (чл. 411), че е намѣрилъ друго качество дѣски по-скжпо облагаеми по ст. 211 съ 15 л. % кл. — Това опущение не се е забѣлѣзало и отъ контролата въ митницата, до като, най-сетнѣ, се констатира въ контролното бюро и се прави начетъ по горния редъ за досѣбиране на хиляди левове мита и глоби, безъ да се уважаватъ обясненията на самия оцѣнителя, че той е изпусналъ частицата „не“ и че въ сжщностъ дѣскитѣ сж били *нерендосани*, само рѣзани, правилно сж тарифирани и пр., което се вижда отъ самата фактура на търговеца, завѣрена на врѣме отъ митницата, отъ стойността на дѣскитѣ, отъ товарителни-

цата, манифеста и други книжа. Издадено е, слѣдъ това, окончателно постановление за досѣбиране изчисленитѣ суми, съ право на ревизия въ *ревизионната комисиия* при Финансовото министерство, съгласно чл. 18 отъ закона за приложението на общата митнишка тарифа, която комисиия вѣрваме да констатира нарушението на закона съ недопускане на експертиза или вѣщи лица, по реда, както обясняваме тукъ, и да върне дѣлото, за да упражни търговеца правото си и спора да прѣмине прѣзъ всички инстанции, защото, ако при обмитването бѣше направена бѣлѣжка, че се намѣрила друга по-скжпо облагаема стока, подлежаща и на глоба, търговеца веднага щѣше да заяви и щѣше да се поправи грѣшката, която и сега може да се поправи чрѣзъ законната експертиза отъ вѣщи лица. Повтаряме, че правото, което е ималъ търговеца да възразява за облагането, когато стокитѣ сж били на лице, има го и сега, когато тѣ не сж на лице и прѣтарифирането се прави само по документи — по описание въ декларацията; щомъ е така по документи и търговеца чрѣзъ тѣхъ, валидни търговски книжа, ще установи съ вѣщи лица (чл. 155) противното и сжщинското качество на стоката си. Нѣма никакъвъ резонъ само една страна да си служи съ документи, а на другата да не се допусне сжщо тѣй да си послужи пакъ съ документи за свое оправдание. — Ето защо, мислимъ, опущението, направено отъ митнишкото отдѣление, ще се поправи отъ ревизионната комисиия, като се допусне експертиза отъ вѣщи лица за правилното и законно разрѣшение на спора.

Твърдѣнието ни, че *има законно основание да се допусне експертиза по всички спорове*, прѣдизвикани отъ контролата, отъ повторно тарифиране на стокитѣ, ще подкрѣпимъ и съ други постановления въ закона за митницитѣ, а именно: чл. 149 прѣдвижда експертиза и за конфискуванитѣ стоки, ако има отъ притежателитѣ имъ несъгласие върху тѣхното оцѣнение и тарифиране; нарушенията пѣкъ на закона се прѣслѣдватъ въ срокъ на една година (чл. 388) отъ деня на извършването имъ и тогава, когато стокитѣ не сж вече на лице, но може да се установятъ отъ свидѣтелски показания, кореспонденция, регистри и други книжа, а конфискацията се замѣнява съ заплащане стойността отъ виновнитѣ лица, която стойностъ се опрѣдѣля отъ м-цитѣ (чл. 389 и 390 отъ закона за м-цитѣ). Разбира се, че такова едно оцѣнение не може да бѣде безспорно при сжществуването на чл. 149, който позволява на виновнитѣ да изявяватъ несъгласие върху оцѣнката и тарифирането, като се прѣдвижда, въ такъвъ случай, спора да се разрѣшава отъ експертна комисиия; а какъ ще дѣйствува експертната комисиия, когато нѣма на лице стокитѣ, нито мостри отъ тѣхъ? Ето единъ въпросъ, който веднага ни завежда до разпитъ на свидѣтели, до вѣщи лица, провѣрка на книжа и пр., за да може да се установи точното количество, качество, цѣна, правилно тарифиране и пр. на прѣнесенитѣ стоки по контрабанденъ начинъ. Това, разбира се, прави и самата митница още при съставянето на актоветѣ, но при споръ ще се произнесе по чл. 149 окончател-

но пакъ експертната комисия, чрѣзъ вѣщи лица, чрѣзъ провѣрка на книжа или свидѣтелски показания, което се допуска отъ чл. 155 отъ закона за митницитъ.

Веднажъ за нарушенията на закона, които влекатъ наказания, конфискация и глоба, се прѣдвижда експертиза и чрѣзъ *свидѣтели, кореспонденция, регистри и други книжа*, не може да се оспорва, че същата мѣрка нѣма основание да се прилага и за другитѣ също такива нарушения, констатирани отъ контролното бюро, безъ да има на лице стокитѣ, само по книжа и пр. И въ единия, и въ другия случай имаме нарушения, за които виновнитѣ спорятъ; ние трѣбва да ги поставимъ подъ еднакви условия и като приемаме негласието на единия за оцѣнението и *тарифирането* да се разрешава отъ експертната комисия, трѣбва да приемемъ и на другия, защото отъ окачествяването

и тарифирането на стокитѣ, което ще направи експертизата, ще се установи дали има укриване на качество и мито, или дѣйствително нарушение на закона.

Въ заключение ще кажемъ, че за всѣки споръ, възникналь гдѣто и да е при съществуващи на лице стоки или мостри, или безъ тѣхъ, когато се касае до друго окачествяване и тарифиране съ по-високи мита стокитѣ, а въ послѣдствие и налагане глоби за нарушение на закона, — трѣбва да се допуска *митнишка експертиза* и има затова законово основание, както посочваме въ тази си статия.

Надѣваме се, че при измѣненнето на закона за митницитѣ, ще се опрѣдѣлятъ по-точно правата и обязаноститѣ на тарифното контролно бюро, за да се избѣгнатъ досегашнитѣ недоразумѣния по прилагането на законитѣ.

СТОПАНСКИ ОБЗОРЪ.

А. Вжтрѣшенъ.

Трафикътъ и експлоатационнитѣ резултати на бѣлг. държ. желѣзници прѣзъ 1912 г.

(Споредъ ж. п. статистика).

При разглеждане трафикътъ на нашитѣ желѣзници прѣзъ отчетната година ще трѣбва още въ самото начало да се спомене, че въпросната година не може да се счита като напълно нормална, а именно поради факта, че пжтническия и сроденъ трафикъ, прѣзъ цѣлото почти послѣдно 3 мѣсечие на годината трѣбваше, ако не напълно да спре, то да бжде твърдѣ чувствително ограниченъ и спѣванъ отъ развитиетъ се, прѣзъ този периодъ врѣме, събития. До като развитието на трафика прѣзъ първитѣ 9 мѣсеча е вървѣло нормално, като се е характеризирало съ едно значително нарастване по отношение прѣдната година, събитията слѣдъ 17 септемврий дойдоха да спѣнатъ този нормаленъ развой и да измѣнятъ не малко общия резултатъ на прѣвоза. Влиянието на тѣзи събития особено чувствително се явява прѣзъ мѣсечитѣ октомврий и ноемврий. Спадането на трафика и резултатитѣ отъ него сж били толкова голѣми, че сж успѣли да измѣнятъ, въ отрицателна смисълъ, общия годишенъ резултатъ. По-късно, когато ще разгледаме по-подробно отдѣлнитѣ експлоатационни резултати, това влияние ще ни стане твърдѣ ясно.

Общото число на пжтницитѣ прѣзъ отчетната година е възлизало на 3,341,651 души. На 1 км. ж. п. линия, срѣдня дължина, се падатъ 1717, а на 1 день (прѣсметано само за първитѣ 9 мѣсеча) се падатъ 12240 пжтника. Като съпоставимъ горнитѣ цифри съ сжшитѣ за прѣзъ 1911 година (най-добрата досега) съ общото количество на пжтници 3,489,372, ще видимъ, че прѣзъ отчетната година сж прѣвозени въ по-малко 147,721 души, или изразено въ процентъ — 4.42%. Лесно е да се обясни това значително намаление, като се иматъ прѣдъ очи извѣстнитѣ събития.

По класове, числото на пжтницитѣ се разпрѣдѣля така: I кл. 13,037; II кл. 206,717; III класъ

3,121,898, т. е. бѣлгарския народъ, въ най-голѣмата си частъ, прѣдпочита да пжтува по-ефтиничко, па макаръ и не тѣй удобно.

Километритѣ, пропжтувани отъ това количество пжтници, възлизатъ на 229,992,224, която цифра по класове, се разпрѣдѣля така: I кл. 2,631,655 км. II кл. 28,788,048 км.; III кл. 198,572,521 км., а по отношение на 1 пжтникъ получаваме слѣднитѣ данни: I клм. 201.77 км.; II кл. 139.26 км.; и III кл. 63.61 км., когато общо 1 пжтникъ е пропжтувалъ 68.82 км. Тази доста ниска цифра показва, отъ една страна, че въ голѣмата си частъ пжтуванията сж били кжси, а отъ друга, изобицо, че нашиятъ народъ още не е започналь да си служи широко и често съ това модерно съобщително сръдство, както това е въ повечето западноевропейски държави. Утѣшителното въ случая е, че все пакъ, макаръ и годината да е непълно нормална, пропжтуванитѣ километри, въ сравнение съ годината 1911., показватъ едно слабо увеличжение, което при нормални условия, безсѣмѣтно, би било по-голѣмо.

Бѣлгарскитѣ държавни желѣзници сж въ прѣтко съобщение съ множество чужди държави и частни ж. п. администрации, а така също и съ нѣколко параходни съобщения. Всѣко едно отъ тѣхъ има свой, по-голѣмъ или по-малкъ, дѣлъ отъ общото количество на прѣвозенитѣ по международното съобщение пжтници. Споредъ статистическитѣ данни, съобщението съ западнитѣ ж. п. администрации (сръбска, австро-унгарска, германска и др.) заема първо мѣсто съ най-голѣмъ дѣлъ отъ прѣвоза, а послѣдно мѣсто заема комбинир. съобщение на б. д. желѣзници съ Бѣлгарското търговско параходно дружество. Послѣдния фактъ е едно скръбно явление въ смисълъ, че комбинираниитѣ пжтнички съобщения на б. д. ж. съ единственото бѣлгарско параходство далече не сж тѣй популярни и проагитирани между населението, както би трѣбвало да бжде, когато има да се подкрѣпя едно национално прѣдприятие отъ подобенъ характеръ.

Ето нѣколко числа, отъ които се вижда, какъ се е развило международното пжтничко съобщение съ нѣколко отъ чуждестраннитѣ съобщения:

	Заминали	Пристигнали.
Чужди западни желѣзници	32,062 д.	23,476 д.
Източни желѣз. въ Турция	13,285 „	12,939 „
Желѣзници въ Македония	5,611 „	7,580 „
Австрийско Пароходно Д-ство	2,441 „	3,149 „
Унгарско „	1,575 „	2,570 „

Освѣнѣ тѣзи, имало е още пѣтници по ромънското съобщение, транзитни пѣтници, обиколни пѣтници и др. съ по-малки числа.

Върху развитието на пѣтн. трафикъ отъ 1888. год. насамъ ни освѣтлява слѣдната таблица:

Година	Прѣвозени пѣтници.		Всичко
	Вжтрѣш.	Между.	
1888	54,966	—	54,966
1890	114,371	44,218	131,011
1895	287,108	67,123	354,231
1900	663,867	78,532	742,394
1905	1,244,709	104,841	1,349,550
1910	2,946,480	123,434	3,069,917
1911	3,353,309	136,063	3,489,372
1912	3,220,063	121,588	3,341,651

Отъ горната таблица виждаме, какъ е вървѣло развитието на пѣтничкото прѣвозване за периодъ близо 25 години. До като въ 1888. година прѣвозенитѣ пѣтници по вжтрѣшното съобщение сж били всичко 54,966 д. за срокъ отъ двѣ години, числото се удвоява. Тенденцията за удвояване числата за периодъ отъ 5 години продължава до 1910. година, прѣзъ която пѣтници е имало 2,946,480 д. Като имаме прѣдъ видъ увеличението за годинитѣ 911. и 912., можемъ сжщо съ сигурностъ да кажемъ, че за новия 5 годишенъ периодъ (т. е. до 1915. г.) това темпо на увеличението ще се запази, ако даже не и надрастне досегашното. Съ чуждитѣ съобщения трафикътъ сжщо е нараствалъ, обаче, съ чувствително по-малкъ размѣръ, отъ колкото вжтрѣшното съобщение.

Остава ни да кажемъ нѣколко думи и за резултатитѣ отъ пѣтуванията съ специалнитѣ абонаментни карти. Прѣзъ отчетната година сж били издадени всичко 3307 абонаментни карти срѣщу 3561 за 1911. година, т. е. съ 254 въ по-малко. Разпрѣдѣлени по класове, издаденитѣ абонаментни карти се разпадагъ, както слѣдва: I кл. 39 кар.; II кл. 922 кар.; III кл. 2346 кар., а разпрѣдѣлени по километри сж:

До 100 клм.	1018 карти
„ 200 „	342 „
„ 300 „	176 „
„ 500 „	228 „
„ 700 „	124 „
„ 1000 „	1278 „
„ 2200 „	146 „

Както се вижда отъ горната таблица, абонам. карти въ своето най-голѣмо количество сж били издадени за пѣтувания или на твърдѣ близки разстояния — до 100 клм., или на твърдѣ далечни такива до 1000 клм., нѣщо особено характерно. Разпрѣдѣлени по периоди, най-много абонам. карти сж били издадени за 3 мѣсеца, а именно 1882 к. слѣдъ това 6 мѣсечни — 338, послѣ годишни 102 и най-сетнѣ едномѣсечни — само 24 к.

Прѣзъ отчетната година по б. д. желѣзници сж прѣвозени, като багажъ и кучета, 8,194·20 тона, които, разпрѣдѣлени по съобщения, се разпадагъ: за вжтрѣшно съобщение 7,192·22 и за международно съобщение 1,001·98. На единъ клм. желѣзо-

пѣтна линия се падатъ общо 4·20 t а по съобщения: за вжтрѣшното 3·69 t и за международното 0·51 t. И тукъ, както и при пѣтниците, отъ общата цифра за международнитѣ прѣвози, най-голѣма частъ се припада на съобщението съ западнитѣ ж. п. администрации съ 352·19 t, а слѣдъ това идатъ: транзитното прѣвозване — 350·65 t, съобщението съ ориенталскитѣ желѣзници, съ желѣзницитѣ въ Македония и други комбинирани съобщения. Въ сравнение съ прѣдидищата година намалението количествата на прѣвозения багажъ достига доста голѣма сума, а именно 2,363·13 t, т. е. спаднало е отъ 10,557 t на 8,194 t. Отъ чуждитѣ съобщения, най-голѣмо намаление показва това съ ориенталскитѣ желѣзници — 2601 t, това съ желѣзницитѣ въ Македония — 1105 t и транзитното (за Турция главно) съобщение.

Споменахме по-горѣ, че събитията отъ края на годината 912 сж оказали твърдѣ силно влияние върху резултатитѣ отъ експлоатацията на желѣзницитѣ — толкова силно, че сж измѣнили тѣзи резултати, като сж ги направили даже по-слаби отъ тѣзи за 1911 година. Отъ приведенитѣ по-горѣ цифри за пѣтницитѣ и багажа видѣхме фактическото намаление. Най-силно влияние сж имали, обаче, тѣзи събития върху сточния трафикъ.

Прѣзъ отчетната година по б. д. ж. сж били прѣвозени 1,560,889·53 тона стоки, разпрѣдѣлени, по бързинитѣ на прѣвоза, както слѣдва:

Голѣма бързина	8,238·18 t.
Малка „ общо 1,539,031·85	1,552,615·35 t.
Живи животни	
	13,619 50

Къмъ този прѣвозъ има да се прибави още и прѣвоза, извършенъ служебно, а именно 426,564·96 t, съ което ще се добие общото количество на прѣвозенитѣ по б. д. ж. стоки 1,987,454·49 t. На 1 клм. ж. п. линия, срѣдня дължина, се припадатъ:

отъ голѣма бързина	801·67 t.
„ малка „	209·09 t.

Тѣзи двѣ цифри показватъ, колко малко трафикъ иматъ нашитѣ желѣзници и обясняватъ твърдѣ низкия процентъ на олихвяването на вложения въ държавнитѣ желѣзници капиталъ.

Въ сравнение съ прѣдидищата 1911. година прѣвозеното прѣзъ отчетната година количество стоки е 476,558·08 t. въ по-малко — по отношение на платения прѣвозъ, а по отношение на общия: платенъ и служебенъ съ 304,632·25 t. въ по-малко. Това различие показва, че прѣзъ годината 912, служебнитѣ пратки, като изключение отъ всичкитѣ други пера, сж били значително по-много, отколкото въ по-раншната година. И дѣйствително, прѣзъ 1912. год. сж прѣвозени 426,564·96 t. служебни пратки, когато прѣзъ 1911. г. тѣзи сж били 254,638·13 t. — близо два пѣти по-малко. Лесно е да се разбере, че войната е била причината за това нарастване, когато желѣзницитѣ бѣха ангажирани да прѣвозватъ грамадни количества пратки, каго служебни: каменни вжглища, реквизиранитѣ храни, фуражъ, дрехи за войскитѣ, реквизирани кола и др. такива.

Пропѣтуванитѣ тонкилометри, споредъ двѣтѣ бързини, се разпрѣдѣлятъ както слѣдва: голѣма бързина 1,624,911·04; малка бързина 203,128,073·17 tk., или всичко 214,752,984·21 tk. Като прибавимъ къмъ тази обща цифра и онази за прѣвозенитѣ служебно пратки — 74,306,140·08 tk. ще получимъ, че всич-

китъ прѣвозени прѣзъ годината пратки сж пропж-тували: 289,056,124-29 tk., слѣдователно на 1 t стока се падагъ пропжтувани: гол. бърз. 197-25 t, малка бързина 137-27 tk., а всичко 137-60 tk.

Отъ общото това количество стоки $\frac{9}{10}$ се при-падагъ на локалното съобщение, а само $\frac{1}{10}$ частъ на това съ различнитъ чуждестранни съобщения. Цифренно това раздѣление се прѣдставлява така:

	гол. бързина	малка бързина
Вжтрѣшно съобщ.	6,317 72 tk.	1,410,495— tk.
Международ.	1,920-46 tk.	148,156-35 tk.
Всичко вжтрѣшни	1,416,812-72 t.	
„ международ.	144,076-81 t.	

Отъ служебнитъ пратки на международното съ-общение принадлежатъ само 258-73 t., а всичкото останало количество на вжтрѣшното съобщение.

Международното сточно съобщение на б. д. ж. е било извършвано съ сжщитъ чуждестранни адми-нистрации, които споменахме при разглеждането на пжтническия трафикъ. И тукъ, както и тамъ, тѣх-ниятъ редъ въ зависимостъ отъ количеството на прѣвозенитъ стоки е сжщия: съобщението à quatre (зем. сръбски, австро-унгарски и др.), германското съобщение, ориенталското, това съ желѣзницитъ въ Македония, австрийското парашодство, унгарското такова и слѣдъ това другитъ подобни.

За единъ периодъ отъ 10 години общото ко-личество на прѣвозенитъ по желѣзницитъ стоки съ голѣма и малка бързина се е увеличило отъ 855,625 t. въ 1902. на 1,987,455 t. за 1912. година. Особено силно е увеличението между годинитъ 1903. и 1904. и 1910., 1911.

Относно категорията на прѣвознитъ стоки, ста-тистиката дава свѣдения за 52 групи. По обемъ на прѣвоза първо мѣсто заематъ зърненитъ храни (група а): жито, ръжъ, ечмикъ, овесъ, царевича и просо, съ обща тежестъ 373,329-76 t. Една твърдѣ малка частъ отъ това количество, а именно 14,380 t, е прѣвозена по международнитъ съобщения, а вси-чкото останало количество е прѣвозено по вжтрѣ-шното съобщение. Въ сравнение съ 1911. година прѣвозенитъ храни сж съ 249,005 t. по-малко. Прѣкжсването на нашия износъ на храни прѣзъ Варна и Бургазъ е безсъмѣнно една отъ най-глав-нитъ причини на това чувствително спадание.

На второ мѣсто по количество слѣдва група 13. каменни вжглища. Прѣвозени сж били 213,382-80 t. вжтрѣшно съобщение и 6,810-34 t. внесени отъ чужбина, или всичко 220,193-14 t. И тукъ, по от-ношение на годината 1911., се констатира едно намаление, само че не така чувствително, както при хранитъ.

Камѣнитъ (група 12) заематъ трето мѣсто, а именно съ 123,647-93 t. и послѣ слѣдватъ: дър-венъ строителенъ материалъ съ 116,160 t., дър-вени вжглища съ 96,009 t., разни стоки съ 93,512 t., тухли и др. — 65,915 t., брашно, грисъ и булгуръ — 60,334 t., желѣзария 44,239 t., яйца — 42,317 t., вино и др. 34,685 t., циментъ — 31,354 t., солъ — 30,979 t. и други още по 20, 10, 8 и по-малко хиляди тона.

Волове, коне и овце сж прѣвозени въ товаръ t. 3,851, 3,519, 3,120, а изобщо животни съ го-лѣма бързина 8,238 t. Заслужава да се отбѣлѣжи, че само при 4 групи отъ всичкитъ 52, въ сравне-ние съ 1911. год., има прѣзъ 912. извѣстно пови-шение, а именно:

	911	912
машинария	19,451 t.	23,815 t.
манифактура, гайтанъ и др.	10,300 „	12,199 „
тухли, керемиди и др.	58,603 „	65,915 „
коне	1020 „	3,519 „

а при всичкитъ останали, гдѣ по-вече, гдѣ по-мал-ко, има намаление.

Заслужва да се отбѣлѣжи, какъ се е развило прѣвозването на хранитъ къмъ нѣколкото наши износни пунктове, обслужващи международната ни търговия.

Станцията Варна съ своя портъ прѣдставлява най-главния износенъ пунктъ за нашитъ храни. Прѣзъ отчетната година въ нея сж пристигнали отъ разнитъ желѣзнични станции въ страната всичко 149,607-79 t храни. Най-голѣмъ дѣлъ отъ този прѣвозъ е билъ изпратенъ отъ станцията Добричъ, а именно 13,749-72 t, слѣдъ които иде станция Раз-градъ съ почти толкова, както първата—13,237-32t. На трето мѣсто слѣдва ст. Провадия съ 9 250-06 t а послѣ слѣдватъ Попово 7,873 t, Ишикларъ 7,330 t, Червенъ-Бръгъ 7,216 t, Джумая 6,640 t и др. съ 5, 4 и 2 по-малко хиляди t.

Прослѣденъ този вносъ на храни въ Варна, кон-статираме, че е билъ твърдѣ много промѣнливъ прѣзъ послѣднитъ нѣколко години. Така напр. за 1903. г. е билъ 109,265 t, а за 1904. г. нараства изведнажъ на 195,521 t, за да спадне въ 1905. г. на 111,698 и 1906. г. на 99,835 t. Въ 1907. г. той се покачва пакъ на 122,211 t, спада въ 1908. г. на 107,504 t. и послѣ пакъ се покачва и пакъ спада, за да нарастне прѣзъ 1911. г. на 231.970 t. и слѣдъ това за отчетната год. наново да спадне на 149,607 t.

Второ мѣсто, въ количествено отношение, заема станция Бургазъ. Каквото Варна прѣдставлява за Сѣверна България, относително вносно-износната търговия изобщо, и въ частностъ за зърненитъ ни експортъ, сжщото прѣдставлява ст. Бургазъ за Южна България. Прѣзъ отчетната година въ ст. Бургазъ сж пристигнали прѣвозени по желѣзницитъ 93,336 t, като количеството, въ сравнение съ 1911. г., е спаднало твърдѣ много — отъ 218,468 t, на 93336 t. Сжщо и тукъ се забѣлѣзва една доста голѣма про-мѣнливостъ въ прѣвоза за прѣзъ различнитъ го-дини отъ 1903 насамъ. Едно важно нѣщо слѣдва да бжде отбѣлѣзано, а именно, че до 1908. г. цифра-та на прѣвозното количество не е спаднала по долѣ отъ 107,000 t. До тази дата годишно въ Бур-газъ сж пристигнали повече храни, отъ колкото това е било прѣзъ годинитъ слѣдъ заемането на ориенталскитъ желѣзници. Въ първитъ 3—4 годи-ни слѣдъ 1908. г. е било прѣвозено твърдѣ малко, — прѣзъ 1909. г. едва 55,000 t. Заслужава да се отбѣлѣжи сжщо и явлението, че слѣдъ 1908. год. въ ст. Бургазъ започватъ да пристигатъ голѣми ко-личество храни отъ ст. Царибродъ. Това сж въ най-голѣмата си частъ сръбски храни, които до тогава, ж. п. администрация, чрѣзъ разнообразни срѣдства и начини направляваше прѣзъ Плѣвенъ за Варна, съ което се е гонила цѣльта да се създаде повече трафикъ на държавнитъ ни желѣзници въ Южна България. Слѣдъ окупирането на послѣднитъ отъ държавата, сръбскитъ храни се отклониха прѣзъ Бургазъ, като станция лежаща съ 110 км. по близо до Царибродъ.

Отъ станциитъ, които сж изпращали къмъ Бур-гасъ храни, първо мѣсто прѣзъ отчетната година заема ст. Раднево съ 9,522 t., а послѣ слѣдватъ:

Ямболъ съ 9,360 t., Страджа 8,635 t., Нова-Загора 7,734 t., Айтосъ 7,522 t., Гълъбово 5,528 t., Чирпанъ 5,245 t., Михайлово 4,925 t., Керменлий 4,316 t. и т. н.

Двѣтъ дунавски пристанища, за които въ статистиката сж дадени отдѣлно данни за прѣвозенитѣ прѣзъ тѣхъ храни, а именно Русе и Сомовитѣ иматъ значително по-малкъ кржгъ на работа, а отъ тукъ и по малкъ вносъ. Ст. Сомовитѣ е получавала храни прѣдимно отъ станциитѣ: Червенъ-Бръгъ, Телишъ, Плѣвенъ, Пордимъ и Долни-Джбникъ. Отъ тѣхъ първо мѣсто заема ст. Плѣвенъ и то не само прѣзъ цѣлия периодъ отъ 1903. година насамъ. Прѣзъ 1912. година въ Сомовитѣ сж прѣвозени 7,797·98 t. храни, разпрѣдѣлени така: Плѣвенъ 2,715 t., Пордимъ 1,704 t., Телишъ 1,044 t., Дол.-Джбникъ 1,541 t. и др. Прѣзъ тази година сж получени близо 3000 t., по-малко отколкото по-прѣдната година. Прѣзъ врѣмето отъ 1903. г. до 1912. г. най-много е било прѣвозено въ Сомовитѣ прѣзъ 1905. год. — 21,036 t. и 1904. год. 17,008 t., а най-малко 1907. — 1,178 t. За Русе сж били прѣвозенитѣ прѣзъ отчетната година всичко 9,013 t. храни, или съ 50% по-малко отъ 1911. година. За тази станция само отъ гаритѣ: Иваново, Двѣ-Могили, Бѣла, Тръмбешъ и още една-двѣ сж изпращани въ по-голѣми количества храни. Така, за 1912. год. най-малко е изпратила ст. Тръмбешъ съ 2,795 t., послѣ Двѣ-Могили съ 1,638 t., Бѣла — 1,625 t., Иваново 635 t., а останалитѣ по 200, 150 и по-малко тона.

* *

Прѣминаваме къмъ разглеждането на приходо-разходната частъ. Слѣдъ като ни сж вече извѣстни резултатитѣ отъ експлоатацията при пжтническия и сроченъ трафикъ, не можемъ да очакваме, че приходитѣ отъ желѣзницитѣ за отчетната година ще бждатъ по-благоприятни, отколкото съ били прѣзъ миналитѣ години. Прѣзъ най-доходния периодъ, когато желѣзницитѣ прѣвозватъ масовитѣ наши артикули — храни, брашно, съѣстни и др. припаси и когато сжщо и вносътъ отъ вънъ е твърдѣ усиленъ, избухналата война попрѣчи твърдѣ много на нормалното развитие на трафика, а приходитѣ, вслѣствие добититѣ резултати, не сж можали да бждатъ други, освѣнъ такива, каквито ги намираме въ статистиката. Отъ прѣсмѣтанията, които сж били направени възъ основа на приходитѣ за първитѣ 9 мѣсеца, разчитало се е, че годината ще покаже единъ приходъ отъ около 32 милиона лева, или съ около 5 мил. лева въ повече отъ прѣдшедшата година. Дѣйствително, като се съпоставятъ даннитѣ за 1911. и 1912. год. за първитѣ нормални 9 мѣсеца, добива се единъ плюсъ за 1912. година отъ 3,164,605 л. Изразено процентно, добитото прѣзъ първитѣ 9 мѣсеца отъ 1912-та година, къмъ общия добивъ за 1911-та година, дава 70·49%, значи, че за послѣдното 3 мѣсечие оставатъ 29·51% или равно на 9,378,040 лв. Този именно приходъ би се добилъ, ако това 3-мѣсечие бѣше нормално. Като съберемъ тази сума съ сумата на постжпилитѣ въ дѣйствителностъ за първитѣ 3 мѣсечия приходи, получаваме сумата на очаквания годишенъ резултатъ — кржгло 32 милиона лева.

Общиятъ приходъ за отчетната година възлиза на 24,786,193·37 лева, т. е. съ около 8 милиона лв. по-малко, отколкото се е очаквало. Разпрѣдѣленъ по съобщения, този приходъ се пада:

на вжтрѣшното съобщение	22,296,328·64 лева
„ международн.	2,489,861·73 „

Приходътъ отъ вжтрѣшното съобщение се разпрѣдѣля между разнитѣ категории приходи, както слѣдва:

отъ пжтници	9,838,346 лева
„ багажъ	320,668 „
„ стоки { а) голѣма бързина	273,555 „
{ б) малка	10,740,429 „
„ допълнителни съобщения	1,123,328 „

На км. ж. п. линия, срѣдня дължина се падатъ: отъ пжтници — 5,052 лева, отъ багажъ — 164 лв., отъ голѣма бързина стоки — 140 лева, отъ малка бързина стоки — 5516 лв., и отъ допълн. постжпления — 576 лева, или общо на 1 км. се падатъ 11,451 лева приходъ. Ако съпоставимъ тѣзи данни съ онѣзи за 1911. година, намираме, че на 1 км. линия най-голѣмо намаление е послѣдвало за стоки малка бързина 1543 лева, когато пъкъ приходитѣ отъ допълнителни постжпления за отчетната година сж постжпили повече 100 лева на 1 километръ, така щото общо на 1 км. линия приходътъ е спадналъ съ 1687 лева.

Отъ 1 пжтникъ прѣзъ годината е добито срѣдно 3·05 лева, а отъ 1 тонъ багажъ 44·59 лева, отъ 1 t стока сж постжпили срѣдно: отъ голѣма бързина 43·30 лева, а отъ малка бързина 7·62 лева, или всичко 1 t стока е донесълъ 7·77 лева. Отъ друга страна, отнесени общитѣ приходи отъ пжтници, багажъ и пр. и къмъ 1 км. линия, добиваме слѣднитѣ данни: 1 пжтникъ и 1 километръ е донесълъ 4·54 лева; 1 t багажъ и 1 тонкилометръ — 40·60; 1 t голѣма бързина стока и 1 t км. 20·75 лв. малка бързина 5·67 лв., или отъ стоки общо 5·63 лв.

Отъ международнитѣ съобщения като приходъ сж постжпили:

Отъ пжтници	786,831 лева
„ багажъ	76,820 „
„ стоки { а) голѣма бързина	80,083 „
{ б) малка	1,546,126 „
„ допълнителни приходи	— —

Общо отъ международнитѣ съобщения сж постжпили 2,489,861 лева. На 1 км. линия срѣдня дължина е постжпило, както слѣдва:

Отъ пжтници 404 лева, отъ багажъ 39 лв., отъ стоки 835 лева, или всичко на 1 км. 1278 лева. Цѣлия приходъ на държавнитѣ желѣзници се е добилъ значи по слѣдния редъ:

Отъ пжтници	10625177 лева
„ багажъ	397489 „
„ стоки { а) голѣма бързина	353638 „
{ б) малка	12286556 „
„ допълн. постжпления	1123328 „

а отнесено къмъ 1 км. линия се пада:

Отъ пжтници за 1 км.	5457 лева
„ багажъ	204 „
„ голѣма бързина стоки	181 „
„ малка	6310 „
„ допълн. постжпления	576 „
или всичко отъ 1 клм. линия	12730 лева

Съ нѣколко думи ще разгледаме приходътъ отъ вжтрѣшното съобщение, тъй като той е постжпивалъ по мѣсечно, отъ което ще ни стане най-ясно, какъ войната е оказала влияние за намаляване размѣртъ на прихода прѣзъ послѣднитѣ три мѣсеци отъ годината:

Мѣсеци	Пжтници	Багажъ	Стоки	Допълн. приходи	Всичко
Януарий	856272	21764	1061067	77307	2016772
Февруарий	764781	22525	1226627	104823	2118957
Мартъ	902938	31803	1333625	122485	2391082
Априлъ	1055000	24658	1057610	117677	2255167
Май	102287	27404	1001894	123676	2155485
Юний	907659	30094	1174572	128193	2240750
Юлий	1113746	37435	1029349	135914	2316711
Августъ	1147184	32857	1094748	104180	2379804
Септемврий	1098346	46572	1231673	97038	2474426
Октомврий	317613	11043	177606	37313	543652
Ноемврий	354802	17857	228035	29191	620942
Декемврий	317705	12974	397233	45527	773574*)

Виждаме отъ таблицата, че приходитѣ за м. октомврий, ноемврий и декемврий изведнажъ спадатъ на почти $\frac{1}{4}$ отъ тѣзи, добити прѣзъ по-първитѣ нѣколко мѣсеца. При приходитѣ отъ пжтници за октомврий е постъпило само 317,623 л., когато септемврий е далъ 1,098,346 л., а августъ още повече даже. Прѣзъ по-първитѣ години тѣзи послѣдни мѣсеци на годината сж се равнявали по приходъ почти на най-добритѣ мѣсеци юлий и августъ.

Сжщо такова спадане се вижда и при даннитѣ за приходитѣ отъ багажъ, а така е и при тѣзи отъ стоки, гдѣто това спадане е даже още по-голъмо. Прѣзъ м. декемврий се забѣлѣзва едно подобрене вече на постъпленията, обаче, въпреки това, добивътъ за този мѣсець е много по-малкъ отъ този за прѣзъ по-първитѣ години.

Най-голъмъ приходъ е постъпило прѣзъ м. септемврий, а именно 2,474,426 лева.

Сумата, показана въ графата за приходитѣ, като допълнителни, се е добила отъ постъпленията на единъ голѣмъ брой допълнителни такси и случайни доходи. Такива сж: допълнителни такси отъ пжтници — най-голъмото перо — 403,996 лева; хамалие 231,121 лв.; разни други доходи 221,661 лв.; денгуба 37,340 лв.; магазинажъ 34,928 лева; прѣчистване 16,082 лева, и др. Прѣзъ м. юлий е постъпило най-много 117,851 лева, а най-малко прѣзъ ноемврий 20,995 лева.

Къмъ приходитѣ на желѣзницитѣ спадатъ и постъпленията отъ продажба на цѣнни книжа (тарифи, правилници, товарителници и др.), както и тѣзи отъ наемъ. Приходътъ отъ продажбата на ц. книжа е едва 904.75 лева, когато отъ наемъ за отчетната година е постъпило значителната сума 164,108 лв. Тази сума е получена отъ слѣднитѣ видове наеми:

Наемъ отъ бюфетъ 62,211 лева; отъ магазини, празни мѣста и рами — 34,122 лева; наемъ отъ квартири 67,774 лева.

Прѣзъ отчетната година сж постъпили въ сравнение съ 1911. год. кржгло 7000 лв. повече.

Ще завършимъ разглеждането на приходитѣ на желѣзницитѣ, като кажемъ още нѣколко думи относително приходитѣ, добити отъ международното съобщение, а именно: какъ тѣ се разпрѣдѣлятъ между нѣколкото чуждестранни желѣзнични и параконни администрации, съ които б. д. ж. сж въ прѣко съобщение.

Най-голъмъ дѣлъ се припада на съобщението à quatre (Австро-Унгария, Сърбия, България и Турция) съ 1,553,625 лева, отъ които: 576,546 за пжтници и 49,536 лв. за багажъ, а останалото отъ стоки голѣма и малка бързина. На второ мѣсто иде германското съобщение съ 459,586 лева общо, отъ които: 20,139 лв. отъ пжтници и 5,698 лева ба-

гажъ. Трето по реда иде съобщението съ австрийското параконно д-во съ 162,401 лева, или 37,896 за пжтници и 757 л. багажъ, а останалото за стоки. Четвърто мѣсто заема унгарското параконно д-во съ 104,580 лева общо, или за пжтници 27,756 и за багажъ 368 лева.

Слѣдъ тѣзи 4 по-голъми съобщения слѣдватъ: ромънското съобщение 98,667 лева, Б. Т. П. Д-во 32,998 лева, обиколно съобщение 29,539 лева, руското параконство 20,039 лева, южно-германското съобщение 17,999 лева и, най-послѣ, френско-източното съобщение съ 10,422 лева. Въ сравнение съ прѣднията 1911. година, редътъ на съобщенията, по значение, е билъ сжщиятъ.

* * *

Разходитѣ по експлоатацията на желѣзницитѣ сж извършени за отчетната година напълно нормално, както това е било и въ по-раннитѣ години. Избухналата война не е оказала почти никакво влияние върху разхода, въпреки, че съ обявяването на мобилизацията на желѣзницитѣ и на заетия по тѣхъ персоналъ прѣдстоя да извършатъ една грамадна работа.

Общиятъ разходъ за 1912 година се възкачва на 19,306,819.29 лева, които се разпрѣдѣлятъ между четирѣтѣ клона на службата, както слѣдва:

За централно управление	922,614 лева
„ движение и тър. служба	2,286,588 „
„ тракция и матер.	9,140,017 „
„ поддържане	4,957,598 „

По редовния бюджетъ за годината сж били прѣвидени 16,523,122 лв., или съ почти 3 милиона лева по-малко. Сумитѣ на прѣвишенството сж били отпуснати на четири пжти — 3 съ сирѣхметни кредити и веднажъ съ извънреденъ бюджетъ (указъ № 176/912.)

Отнесени къмъ 1 км. ж. п. линия срѣдния дѣлъ разходитѣ даватъ:

973.85 лева за Централното управление
2,201.59 „ „ Движение и тър. служба
4,694.30 „ „ Тракция и матер.
2,546.20 „ „ Поддържането,

или срѣдно отъ общия разходъ се падатъ на 1 км. линия 9,915.96 лв. Изразено въ процентъ къмъ общия разходъ, получаваме слѣднитѣ данни:

Централно управление	4.77%
Движение и търг. служба	22.21
Тракция и материал. служба	47.34
Поддържане	25.68

Въ слѣдната таблица сж приведени даннитѣ за нѣкои отъ видоветѣ разходи, прѣдставляващи по-голъмъ интересъ.

За заплати на чиновници по желѣзницитѣ, както се вижда отъ таблицата, е платено всичко 6 милиона 692,051 лева, или 35% отъ общия разходъ. Отъ тази сума на движението и търг. служба се пада най-голъмата частъ — близо 45—50%.

Централното управление е имало още разходи и за пжтни и дневни на персонала, за наемъ на помѣщенieto, за формено облѣкло на разсилнитѣ и и други още по-дребни разходи.

Движението е имало много разходи за заплати, послѣ за километрическо възнаграждение, маневрени премии, разноски за прѣтоварване стокитѣ въ дунавскитѣ пристанища, за медицинската служба и други.

*) Даннитѣ за прѣвозъ на кучета сж изоставени поради незначителността имъ.

хевд трго чмчл %	35	20	4	9	15	9	2	6
Всичко	6,692,051	3,876,877	843,205	1,674,373	3,021,312	1,833,375	389,127	976,496
Тракция	1,844,190	1,879,990	450,120	—	2,460,818	1,833,375	379,628	291,894
Поддър- жане	1,812,385	1,996,887	4,404	1,674,373	22,882	—	9,497	125,167
Движен. и търг. сл.	3,200,370	—	388,680	—	513,211	—	—	382,325
Централ. у-вление	721,104	—	—	—	24,000	—	—	177,110
Разходвано	За заплати	„ надни на волнонаемни работници	„ километрически премии и възнагражд. за маневри и спане	„ материалъ за поддържане пътя, здания, телеграфни линии	„ осветление, гориво, отопление	„ разни материали за работилници	„ разни материали за водоснабдяването	„ разходи

Поддържанието е имало главните си разходи за заплати, осветление, отопление и облъкло, за разни инвентарни прѣдмети, за поддържането на линиите, зданията и телеграфната мръжа, за помощни линии, за траверси, за баластъ, релси, креозотъ и пр.

Тракцията пъкъ е имала своите главни разходи за заплати и дневни, за гориво, за километрическо възнаграждение, за разновидни материали за работилниците, за водоснабдяването, за самите желѣзопътни работилници и др.

Равносѣтката за прихода-разхода прѣзъ отчетната година, която се явява като резултатъ на процитираните приходи и разходи, статистиката за 1912 год. дава въ двѣ отдѣлни части: първо за цѣлата година, а послѣ за първите само 9 мѣсеца. Ето годишната равносѣтка:

Бруто прихѡдъ.

Отъ пѣтници	10,625,177-05 лв.
„ багажъ	397,489-18 „
„ стоки	12,640,194-86 „
„ наеми	164,108-71 „
„ цѣнини книжа	904-75 „
„ допълн. доходи	958,314-92 „
Всичко	24,786,190-37 „

Бруто разхѡдъ.

За центр. управление	922,614-54 лв.
„ движ. и тър. служ.	4,286,588-17 „
„ тракция	9,140,017-74 „
„ поддържане	4,957,598-84 „
Всичко	19,306,819-29 „
За уравнение	5,479,371-08 „
Общо	24,786,190-37 „

Чистиятъ приходъ на желѣзницитѣ е, значи, 5,479,371-08 лева, или на 1 км. желѣзо-пѣтна линия 2,814 лв. Отнесенъ къмъ вложения въ желѣзницитѣ капиталъ, получава се, че чистия приходъ прѣдставлява 1-80% — единъ твърдъ низкъ процентъ, като се има прѣдъ видъ, че капиталитѣ, съ които сж строени желѣзницитѣ, сж заемани съ 5—6% лихва.

Ако разгледаме сега равносѣтката за прихода-разхода за първите само 9 нормални мѣсеци, добиваме малко по-друго впечатление въ смисълъ, че чистиятъ приходъ значително нараства, а отъ тукъ и % на олихвяването на вложения капиталъ. Ето равносѣтката:

Бруто прихѡдъ

Отъ пѣтници	9,586,989-77
„ багажъ	350,996-46
„ стоки	11,721,877-15
„ допълн. такси	1,011,296-07
Всичко	22,671,159-45

Бруто разхѡдъ

За централно управление, движение и пр.	13,063,264-96
За уравнение	9,607,894-49
Общо	22,671,159-45

Както виждаме, прѣзъ първите деветъ мѣсеца експлоатацията е била твърдѣ благоприятна въ приходно отношение, защото на 1 км. ж. п. линия се падатъ 11,644 лв. приходъ, срѣщу което има всичко 6,709 лв. разходъ, или чистиятъ приходъ е 4935 лв., т. е. съ 2121 лв. повече, отъ колкото за цѣлата година. Отношението на чистия приходъ къмъ вложения капиталъ е не вече 1-80, а 3-18. Ако очакваниятъ годишенъ приходъ отъ 32,049,150 лв. постѣплѣше въ дѣйствителностъ, чистиятъ приходъ отъ експлоатацията щѣше да бѣде още по-голямъ, а именно: 12,742,331 лв. или на 1 км. линия 6,550 лв. При този приходъ, отношението на чистия приходъ къмъ вложения капиталъ би било 4-18%.

Завършваме нашите бѣлѣжки съ слѣдните нѣколко думи относително произшествията по желѣзницитѣ. Прѣзъ годината е имало сравнително доста малко несчастни случки и дефекти. Дерайлирания е имало 11 на машини и тендери и 45 на вагони — общо по-малко, отъ колкото прѣзъ 1911. г. Имало е 7 сбѣсквания на машини и вагони. Причинитѣ на тѣзи несчастия сж твърдѣ различни и лежатъ еднакво и у персонала, и у пѣтя, и подвижния материалъ. Имало е 24 наранявания и 12 убивания, отъ които 13 души чиновници и служаци и 23 души частни лица. Чиновницитѣ сж пострадали при службата си, а частнитѣ лица, вслѣдствие невнимание, скачане отъ вървящъ влакъ, или при прѣминаване линиитѣ. Изобщо, може да се каже, прѣзъ отчетната година несчастнитѣ случки не сж много, особено пъкъ като се вземе подъ внимание, че послѣднитѣ мѣсеци желѣзницитѣ имаха да развиватъ особно усиlena дѣйностъ съ прѣвоза на войскитѣ.

Д-ръ Ив. Славовъ.

Б. Външенъ.

Международна търговска статистика.

Статистики върху търговията на различните страни се публикуват твърдѣ много, въ тяхъ липсва основата за сериозно и научно изслѣждане. Изобщо публикуваните статистики изхождатъ отъ съвсѣмъ различни гледища или схващания, не сж сравниваеми. Мисълта за обединение на събраните статистически свѣдения изобщо е отдавнашна, тя именно е докарала основаването на международния статистически институтъ. Специално пъкъ за търговската статистика, прѣдложение да приематъ всички държави еднакви названия, еднаква класификация въ митнишките си тарифи и въ официалните си статистики е разисквано и прието въ конгреса на международния статистически институтъ още въ 1889. година. Въ 1900. година конгресътъ за митнишка уредба е изказалъ единодушно пожеланието: статистическите институти на всички държави да си установятъ еднакви системи за класиране на стоките по страна на произходъ и страна за изпращане. Всѣка страна да си нареди специална статистика за консомираните въ нея стоки. Едно международно и дипломатическо съглашение да установи, извънъ специалната статистика на всѣка отделна страна, една обща номенклатура за групиране въ ограничени категории главните произведения отъ еднакъвъ видъ, вписани за консомация въ всѣка страна, и то подъ двойното означение, по тегло и стойностъ.

Слѣдъ това вече работата е взела бързо и правилно развиване. Делегатите на Белгия сж прѣдставили проекти за обща търговска статистика, които разисквани въ различни конгреси, сж довели до една международна официална конференция, дѣто сж били прѣдставени 21 държави. Тая конференция отъ официални делегати въ Брюкселъ на 1910. година е установила единъ проектъ за обща номенклатура на търговската статистика и е изказала желанието, да се повѣри грижата за групиране на различните статистики и за тяхното публикуване за употреба на контрактиращите държави, по единъ специаленъ международенъ институтъ. Белгийското правителство се е натоварило съ грижата да заинтересува правителствата на разните държави съ установените въ конференцията проекти и да добие тяхното съгласие. Въ 1913. година прѣзъ ноемврий конференцията на делегатите на сжщите правителства сж се наново събрали въ Брюкселъ и вече сж редактирали окончателното международно съглашение и на 31. декемврий то е било поднесено отъ името на 29 държави. Тѣй и отъ ноемврий миналата година трѣбваше да започне да функционира въ Брюкселъ едно международно бюро за търговска статистика. Настѣпалите международни конфликти отложиха започването за неопрѣдѣлено врѣме. Конвенцията, подписана отъ много държави въ Азия, Африка и Америка (само отъ България не!) установява една международна търговска статистика съ обща номенклатура на стоките и нарежда едно международно бюро за търговска статистика, което ще събира и публикува свѣденията. Ето въ главни чѣрти това ново наредено международно дѣло, толкова силно желанно отъ економистите, ето вече половинъ въкъ.

Контрактиращите държави установяватъ извънъ търговската статистика, публикувана отъ всѣка отделна страна една специална статистика, основана върху една обща номенклатура, която да групира,

въ едно ограничено число категории, всички внесени и изнесени стоки, съ указание на стойността и доколкото е възможно теглото.

За тази цѣль се създава международното бюро за търговска статистика въ Брюкселъ, което е натоварено съ грижата да събере, да координира и да публикува статистическите свѣдения относно вноската и износната търговия, доставени отъ контрактиращите държави. Тѣзи държави се задължаватъ да доставятъ на бюрото всички нужни указания за да се направи казаната специална статистика.

Публикуването на тия статистики ще става чрѣзъ особенъ органъ подъ името: *Bulletin du Bureau international de statistique commercial*.

Бюрото ще се издържа отъ всички държави, подписали въпросното съглашение, и то подъ върховното управление на белгийското правителство и подъ неговъ надзоръ.

Съглашението почва отъ 1. юлий на миналата 1914. година, и е въ сила за седемъ години.

Ако дванадесетъ мѣсеца прѣди изтичането на първия седемгодишенъ периодъ, съглашението не е денонсирано, то се продължава за нови седемъ години, и така нататък отъ 7 на 7 години. Денонсирането се извършва прѣдъ белгийското правителство, което се съвѣтва съ другите правителства върху условията за по-нататъшното подържане на съглашението.

Сжщо тѣй 12 мѣсеца прѣди изтичането на всѣки седемгодишенъ периодъ, всѣко правителство може да поиска чрѣзъ белгийското събиране на една конференция, за да се разгледатъ направени прѣдложения, относно сравняването на разните търговски статистики. Приготвянето работите за такива конференции се възлага на международното бюро въ Брюкселъ.

* * *

Приетата отъ конференцията *обща номенклатура на стоките* прѣдвжда петъ главни отделни стоки:

- I. Живи животни.
- II. Прѣдмети за храна и питие.
- III. Първи материали или просто приготвени.
- IV. Фабрикувани произведения.
- V. Злато и сребро неизработени и монети златни и сребърни.

Въ тѣзи главни категории сж разхвърлени 186 вида разни стоки, имената на които по липса на мѣсто не даваме.

Къмъ съглашението е прибавенъ и правилникътъ за уредбата на международното бюро за търговски статистики.

Бюлетинътъ на бюрото ще излиза годишно и то само на френски езикъ.

Стойностите ще бждатъ означени въ франкове и теглата въ метричната система.

Бюрото е единствениятъ собственикъ на своите публикации, които ще ставатъ споредъ приети въ конференцията таблици.

За да се приготви о врѣме бюлетина, всѣка държава се задължава да изпрати по възможность порано и най-късно въ мѣсецъ ноемврий нужните статистични свѣдения за миналата година.

Тѣзи свѣдения ще се доставятъ по отделни формуляри, доставени на държавите отъ самото бюро.

Бюлетинътъ на бюрото се изпраща на контрактиращите правителства, пропорционално на тяхното

парично участие въ разносикът на бюрото и то по десетъ екземпляра за всѣка стотица левове.

Всѣка държава изпраща направо въ Бюрото два екземпляра отъ своята годишна публикация, относно външната си търговия.

Вноските на държавитѣ сж опредѣлени споредъ голѣмината на тѣхната специална външна търговия на шестъ класи:

1 кл. :	повече отъ 4	мириарди лв.;	— 1,200 лв.
2 „ :	отъ 3 до 4	„ „	— 1,100 „
3 „ :	„ 2 до 3	„ „	— 1,000 „
4 „ :	„ 1 до 2	„ „	— 900 „
5 „ :	„ 500 мил. до 1	„ „	— 800 „
6 „ :	до 500 мил.	— „	— 700 „

Бюджетътъ на международното бюро е установенъ приблизително на 35 хил. лева годишно.

Всѣка година се изпраща отчетъ за работитѣ на бюрото на всѣко отъ контрактиращитѣ правителства.

Персоналътъ на бюрото се назначава отъ белгийското правителство, което се натоварва и съ грижата за неговото правилно функциониране, като остава въ рамкитѣ, опредѣлени отъ съглашението и правилника. То авансира на бюрото нужнитѣ суми и надзирава редовния ходъ на работитѣ му.

Д-ръ С. Ганевъ.

Стопанската война въ Германия *).

Може да се очаква, че прѣдписанията на закона ще бждатъ достатъчни, за да се осигури задоволяване нуждитѣ на населението при сравнително сносни цѣни. Не е чудно, обаче, да се явятъ въ нѣкои случаи притежатели на артикули отъ първа необходимостъ, прѣдвидъ на това, че максималнитѣ цѣни сж една спънка за спекулативнитѣ имъ намѣрения, които ще откажатъ да ги продаватъ сега, та да ги иматъ на разположение по-късно, когато нуждитѣ ще сж много по-нарастнали и тѣ биха могли да ги продаватъ тайно съ несравнено по-висока цѣна. Трѣбва да се постави едно срѣдство въ ржцѣтъ на властта, което да прѣкъсне пжтя на подобни желания. Наказанието не е достатъчно. Прѣпоръчително е да се признае правото на тази послѣдната, не само да застава търговцитѣ къмъ продаване артикулитѣ отъ първа необходимостъ по опредѣленитѣ цѣни, а въ случай на отказъ — сама да я извършва. Понеже това ще да сж единични случаи на нѣкои само мѣста, спрѣмо които е наложително, обаче, да се взематъ енергични мѣрки, тази задача е най-добъръ да се възложи на мѣстната властъ, която е най-силно заинтересувана въ задоволяване нуждитѣ на населението.

Установяване запаситѣ отъ хранителни произведения.

Щомъ търговцитѣ не желаятъ да продаватъ, тѣ могатъ много лесно да укриватъ стокитѣ, съ които разполагатъ и тогава цѣлѣта на закона за максималнитѣ цѣни би била въ голѣма степенъ несполучима. За прѣмахването на това неудобство, създадени сж, пакъ по законодателенъ начинъ, наредби, споредъ които, щомъ властѣта поиска, трѣбва да ѝ се даватъ най-точни свѣдѣния върху сѣществувашитѣ запаси отъ артикули на катадневната потрѣба. Длъжни сж да даватъ точни свѣдѣния: земеделскитѣ и занаятчийскитѣ прѣдприятия, които про-

извеждатъ подобни артикули; всички ония лица, съхраняващи, въ свръзка съ търговията си, такива продукти; разнитѣ общественно-правни сдружения, съюзи, комунни и пр. Исканитѣ свѣдѣния се проситъ: 1) върху количества, които запитваниятъ има на съхранение, 2) върху такива количества, които по силата на сключени сдѣлки, той има да получава и 3) върху всички ония количества, които — пакъ вслѣдствие уговорени сдѣлки — е длъженъ да достави другиму. Въпроситѣ, обаче, могатъ да бждатъ разширени и върху слѣднитѣ точки: 1) кой съхранява количествата, принадлежащи на запитвания; 2) кому принадлежатъ чуждитѣ количества, които, той съхранява; 3) кога могатъ да бждатъ прѣдадени количествата, съ които той разполага; 4) за кое врѣме сж уговорени разнитѣ доставки и 5) дѣ сж били дадени по-рано установени количества. Всѣко по-нататъшно влизане въ подробности върху имущественото положение на запитвания не е допустимо. Властѣта има право да иска доказателства за даденитѣ отговори, било чрѣзъ провѣряване самитѣ запаси, или пъкъ посредствомъ прѣглеждане търговскитѣ книги. Този, който ладе неотговарящи на дѣйствителността свѣдения, се наказва съ глоба до 3000 марки, или съ затворъ до шестъ мѣсеци.

Забрана на износа.

Едно отъ срѣдствата за осигуряване прѣхраната на населението е да се затворятъ границитѣ за износната търговия съ хранителни продукти. По този начинъ се запазватъ за мѣстна консумация всички ония количества, съ които националното стопанство въ даденъ моментъ е разполагало. Забраната на износа, налагана още и отъ специфичнитѣ нужди на войната, е прокарана въ Германия още на 31. юлий н. ст. и се простира върху слѣднитѣ групи:

А. Животни и животински произведения.

Б. Хранителни и фуражни срѣдства.

В. Моторни прѣвозни срѣдства и части отъ такива.

Г. Прѣдмети за военно употребление.

Д. Сурови материали за прѣдмети съ военно употребление.

Е. Желѣзопжтни материали, кола, телеграфни, телефонни и въздухоплавателни апарати и материали.

Ж. Лѣкарства и прѣвѣрзочни материали.

Облагоприятствуване вносътъ.

Не е достатъчно само да се забрани износътъ. Ако едно национално стопанство, което въ мирно врѣме има своитѣ „гладни дни“, прѣзъ войната остане безъ притоци на хранителни срѣдства и тази послѣдната се продължи повече, отколкото е можело да се прѣдполага, запаситѣ ще се изчерпятъ и населението ще бжде изложено на гладъ. Ето защо, едно щастливо разграничение на закона за забраняване износътъ е прокарано съ единъ законъ, споредъ който, докато войната продължава, внасятитѣ отъ чужбина хранителни продукти се освобождаватъ отъ мито. При прѣдпоставката, че не всички пжтища на вноса ще бждатъ затворени, тази мѣрка, допринася, отъ една страна, за попълване необходимитѣ запаси, а отъ друга, влияе косвено и върху цѣнитѣ въ мѣстнитѣ пазари. Това освобождаване отъ вносно мито се простира върху 39 статии отъ митнишката тарифа. Вносътъ на животни и месо е, освѣнъ това, облекченъ още съ смекчаване строгостѣта на сѣществувашитѣ наредби по ветеринарната служба.

*) Продълженнеотъ кн. 15—16.

Правна защита.

Интереситъ на повиканитъ подъ знамената могатъ, даже подъ прикритието на закона, лесно да бъдатъ ошетенни въ тѣхно отсъствие. Върховенъ дългъ на държавата е да не допусне подобна възможностъ. По подобие на примѣра отъ 1870 год., споредъ който всички граждански процеси, въ които се явяватъ прѣко или косвено заинтересувани „военни лица“, сж били прѣкратени за врѣмето, прѣзъ което е траяла войната, така и сега, на всѣкакви граждански разправи чрѣзъ обикновенитъ сѣдилища е туренъ край. Това до възстановяване мирътъ и при слѣднитъ условия:

1. Ако една отъ странитъ е зачислена въ редоветъ на сухопѣхнитъ и морски части, поставени срѣщу неприятеля, влиза въ гарнизона на нѣкоя крѣпостъ, или пъкъ е заета при нейното съоръжаване.
2. Ако една отъ странитъ е изпратена въ чужбина по служба въ свръзка съ войната.
3. Ако една отъ странитъ се намира въ властта на неприятеля, било като плѣнникъ, или пъкъ като заложникъ.

Тази защита се простира върху даvnостта, върху обявяването въ несъстоятелностъ и въобще върху всички материално-правни интереси на гражданитъ.

Социалполитични мѣроприятия.

Войната е голѣмо социално бѣдствие, за ограничаването на което сж наложителни специални мѣрки. Законоположенията, създадени съ цѣль за подкрѣпяне народостопанския животъ, указватъ, наистина, и въ социалполитична насока извѣстно благотворно влияние, ала тѣ не сж достатъчни, за да прѣмахнатъ злинитъ, които сж особено чувствителни въ срѣдата на работничеството. Въ врѣме на миръ, това послѣдното и драговолно, и по силата на закона, прибѣгва до помощта на болничнитъ каси, имащи голѣмо значение въ неговия животъ. Статутитъ, обаче, на тия каси прѣдвигдатъ извѣстни условия, които въ военно врѣме е невъзможно да се спазватъ и като така, облагитъ въ полза на тѣхнитъ членове би прѣстанали да сѣществуватъ. За да не стане това, въ сѣществувачитъ наредби сж прокарани съ специаленъ законъ съответни измѣнения, споредъ които, докато трае войната, интереситъ на правонасититъ се запазватъ по най-задоволителенъ начинъ. Тия измѣнения, отъ друга страна, иматъ обаче своитъ неудобства: много отъ каситъ, особено по-младитъ и още незакрѣпени финансово, не биха могли да устоятъ на повишенитъ задължения, които войната безсѣмийно ще имъ причини, и тѣ, може би, ще се видятъ принудени да ликвидиратъ. За да не стане това, съ отдѣленъ законъ сж осигурени нови финансови ресурси за тѣхъ: чрѣзъ увеличаване членскитъ вноски и чрѣзъ задължаване извѣстни обществени институти и професионални сдружения, въ случай на нужда, да се притичатъ на помощъ въ опрѣдѣлени размѣри. По този начинъ се постига необходимото равновѣсие между разхода и прихода, което гарантира сѣществуването на каситъ.

Другъ законъ прѣдвигда подпомагане сѣмействата на свиканитъ подъ знамената, разбира се, само ония отъ тѣхъ, които иматъ дѣйствително нужда отъ помощъ. Съ такава се ползватъ: а) жената и дѣцата на войника, по-млади отъ 15 год.,

б) дѣцата, по-възрастни отъ 15 год. и сродницитъ по възходяща линия, братя и сестри, издържани отъ него, в) незаконороденитъ му дѣца, ако неговото задължение да се грижи за тѣхната прѣхрана е законоустановено. Помощта има слѣднитъ размѣри: а) за женага прѣзъ мѣсецитъ май, юний, юлий, августъ, септемврий и октомврий по деветъ, а прѣзъ останалитъ мѣсеци отъ годината — по дванадесетъ марки мѣсечно; б) за всѣко дѣте, помладо отъ 15 год., както и за изброенитъ подъ б) и в) лица — шестъ марки мѣсечно. Тя може да бѣде давана отчасти и въ хлѣбъ, жито, картофи, гориво и т. н.

Взети сж сжщо мѣрки за нормиране надницитъ и сж прокарани цѣлесъобразни измѣнения въ закона за женския и дѣтски трудъ.

Една отъ голѣмитъ злини на войната, както вече отбѣлѣзахме по-рано, е безработицата, ето защо, не е чудно, че голѣма частъ отъ усилията на обществото и държавата отиватъ въ тази насока. Борбата съ този застрашителенъ социаленъ призракъ се води съ срѣдства, които подраздѣлятъ на слѣднитъ три групи: I. срѣдства за цѣлесъобразно разпрѣдѣляне сѣществувачата работа; II. срѣдства за създаване нова работа и III. срѣдства срѣщу специфичната за голѣмитъ градове безработица,

I. Тукъ принадлежи, прѣди всичко, най-широко организуване трудовото посрѣдничество между работодателци, работници, сдружения и т. н. Въведено е, по-нататѣкъ, въ принципъ, да не се възлагатъ каквито и да било функции на безплатни доброволци, докато има нуждающи се за прѣхрана, които биха могли да вършатъ подобна работа. Не се уволняватъ отъ частнитъ прѣдприятия заетитъ въ тѣхъ пенсионери, ала не се и новоназначаватъ такива, защото се дава прѣдпочитане на тия, които нѣматъ никакви доходи. Прави се най-широка пропаганда за неограничаване кѣснитъ нужди. За да се даде възможностъ на колкото се може повече индустриални прѣдприятия да не намаляватъ работата си, разпрѣдѣлятъ порѣжкитъ по мѣсто и по врѣме; не допускатъ свѣрхработа и гледатъ, дѣто това не е свѣрзано съ нѣкакви технически неудобства, да намаляватъ работното врѣме.

II. Въ врѣме на война държавата е най-голѣмиятъ работодателъ. Чрѣзъ грамаднитъ доставки, които ѝ сж необходими, тя внася извѣстно оживление въ народостопанския животъ. То, обаче, е твърдѣ едностранчиво и трудно може да бѣде равномерно разпрѣдѣляно. Да попълнятъ тази празнина сж най-пригодни общественитъ организации, които трѣбва да се стремятъ къмъ създаване работа въ най-широки размѣри. При нормално врѣме, тия организации нѣматъ особено голѣмо значение за стопанския животъ, въ случай на економически депресии, обаче, тѣ иматъ всичката възможностъ да играятъ крайно полезна роля. Вмѣсто да се изразходватъ срѣдства за чисто благотворителни цѣли — защото върховенъ дългъ на всѣка обществена корпорация е, да не оставя обществото въ бѣдствие — много по-добъръ е, макаръ и съ огледъ на далечни бѣдащи нужди, да се създава работата въ моменти, когато много работни рѣцѣ стоятъ не заети. Това постигатъ чрѣзъ прѣдприемане обществени постройки, обширни мелнорации, пѣтища, напълно изчерпване всички гласувани кредити, гласуване нови такива и пр. За да не се видятъ за-

ставени нѣкои индустриални прѣдприятия да прѣ-
кратятъ работата си изцѣло, особентъ индустриа-
ленъ комитетъ се грижи за равномерното разпрѣ-
дѣляне суровитѣ материали и за продаване фабри-
катитѣ.

III. Въпрѣки всички мѣрки, безработицата оста-
ва да сѣществува въ голѣмитѣ градове въ значи-
телни размѣри. За да се попрѣчи на нейното раз-
ширяване, създаватъ се, отъ една страна, прѣчки

за прииждането на безработни, а отъ друга — се
улеснява изселването имъ въ по-малко населени
пунктове, дѣто по-скоро биха намѣрили занятие.
Присѣдиняватъ се, накрай, още усилията на об-
щинската и обществена благотворителность и по
този начинъ се поставятъ въ движение всички въз-
можности, съ които нацията разполага, за прѣодо-
ляване несгодитѣ на войната.

КОНСУЛСКИ РАПОРТИ.

Външната търговия на Русия прѣзъ 1914. год.

Въ 1914 год. до обявяването на войната чувст-
вително увеличение забѣлѣзваме въ стоковия об-
мѣнъ на Русия съ другитѣ държави. Тенденцията,
която напоследъкъ се забѣлѣзва въ външната тър-
говия на Русия, започната отъ 1911 год. насамъ,
продължаваше да изпѣква по-релефно прѣзъ пѣр-
вото полугодие на изтеклата година. Търговския
балансъ за пѣрвитѣ 6 мѣсеца на 1914 год. бѣше
пасивенъ: износъ 677,4 мил. р. и 710,1 мил. руб.
вносъ по европейскитѣ граници на Русия.

Войната внесе разстройство въ външната тър-
говия. Никога търговскитѣ сношения на Русия съ
другитѣ държави не сж били тѣй парализирани,
както при сегашната война. Западнитѣ граници,
както и черноморскитѣ, сж почти закрити. Търгов-
скитѣ сношения съ Германия, Австро-Унгария и
Турция не само че сж напълно прѣкратени, което
сѣставлява около 50% отъ търговския оборотъ на
Русия, но и сношенията съ съюзнитѣ и неутрални
държави сж ненормални. Прѣкръпяването на тѣзи
сношения по западнитѣ граници, както и закрива-
нето на Дарданелитѣ е принудило рускитѣ тър-
говци и промишленици да обърнатъ сериозно вни-
мание върху развитието на сѣвернитѣ морски пъ-
тища за засилването търговскитѣ сношения съ скан-
динавскитѣ страни и Англия, както и на развитието
на търговскитѣ сношения съ Китай, Монголия, Япо-
ния и Персия. Въ това отношение е вече напра-
вено нѣщо. Вzeti сж мѣрки за увеличаване прѣ-
возната способностъ на архангелската желѣзница,
за подобрѣнието на архангелското пристанище, а
сжщо и за увеличаването търговскитѣ сношения
чрѣзъ Владивостокъ.

Търговския обмѣнъ на Русия по европейскитѣ
граници прѣзъ послѣднитѣ години се е изразявалъ
въ слѣднитѣ цифри (въ милиони рубли):

Години	Износъ	Вносъ	Общ. оборотъ	Балансъ
1899—1903	759·0	566·2	1325·2	122·2
1904—1908	981·2	645·5	1626·7	335·7
1909	1367·2	785·9	2153·1	581·3
1910	1363·9	952·5	2336·4	4317·4
1911	1514·0	1022·7	2536·7	494·3
1912	1428·0	1036·7	2454·7	391·0
1913	1420·9	1036·7	2641·4	200·4
1914	866·0	936·0	1802·0	70·0

Отъ тая таблица се вижда, че въ 1904—1908
год., въ сравнение съ 1899—1903 г., износа се е
увеличилъ съ 22,3% и вноса съ 14,0%, а въ по-
слѣдното петилѣтие, въ сравнение съ прѣдидущето,
износа се е увеличилъ съ 45% и вноса съ 55%.
Прѣзъ изтеклата година, благодарение на войната,
стойността на износа, въ сравнение съ 1913. се е
намалила съ 39%, а стойността на вноса — съ
23%. Търговията прѣзъ послѣднитѣ мѣсеци на из-
теклата година се е извършвала, по европейскитѣ
граници само прѣзъ Архангелскъ, сѣвсѣмъ малко
прѣзъ руско-ромънската граница и по сухопѣтната
граница съ Финляндия.

Отъ слѣдната таблица се вижда въ какво по-
ложение е била външната търговия на Русия по
всичкитѣ ѣ граници до войната и слѣдъ войната
(въ мил. рубли):

Граница	Износъ		Вносъ		Общ. оборотъ	
	1913.	1914.	1913.	1914.	1913.	1914.
Европ.	1232·8	704·6	1146·3	851·5	2379·1	1556·1
кавказ.	132·9	104·3	18·3	22·4	151·2	126·7
черном.	99·2	88·6	153·5	179·7	252·7	268·3
азиатска	55·3	57·2	56·0	62·4	111·3	119·6
финланд.	1520·2	954·7	1374·1	1116·0	2894·3	2070·7

Януар.-юлий Граница	Износъ		Вносъ		Общъ оборотъ	
	1913	1914	1913	1914	1913	1914
Европ.	586·6	649·1	631·8	722·1	1212·4	1371·2
кавказ. }	79·5	103·4	12·0	20·6	91·5	124·0
черном. }	52·5	56·8	85·3	115·3	137·8	172·1
азиатска	27·6	28·5	31·9	37·6	59·5	66·1
финланд.	740·3	837·7	761·0	895·6	1501·3	1733·3

Явг.-декем. Граница	1913		1914		1913		1914	
	1913	1914	1913	1914	1913	1914	1913	1914
Европ.	652·1	55·5	514·5	129·4	1166·6	184·9		
кавказ. }	53·4	0·9	6·3	1·9	59·7	2·8		
черном. }	46·7	31·9	68·1	64·4	114·8	96·3		
азиатска	27·6	28·7	24·1	24·7	51·7	53·4		
финланд.	779·8	117·0	613·0	220·0	1392·8	337·0		

Отъ таблицата се вижда, че за първитъ седмъ мѣсеци на изтеклата година, въ сравнение съ прѣдшествующата, износа се е увеличилъ съ 97·4 милиона рубли, а вноса съ 134·6 милиона рубли, когато за послѣднитъ петъ мѣсеци и износа и вноса се е намалилъ въ голѣмъ размѣръ. За забѣлѣзване обаче е, че прѣзъ врѣме на войната, до като износа въ сравнение съ сжщото врѣме въ 1913 год. се е намалилъ около осемъ пжти, вноса — само три пжти. Причината на това явление, по отношение на търговията по европейскитъ граници се обяснява съ обстоятелството, че вноснитъ стоки се регистриратъ въ митницитъ не по врѣмето на тѣхното дѣйствително пристигане въ митницитъ, а по врѣмето на тѣхното освобождаване отъ послѣднитъ. Що се отнася до търговията по азиатската граница, то главната причина на това явление трѣбва да се търси въ обстоятелството, че закриването на европейскитъ граници благоприятствувало на вноса на сжпжи чуждестранни стоки прѣзъ пристанищата на приморската областъ, когато износа на ефтини и тежки руски стоки е билъ твърдѣ много затрудненъ. Като се вгледаме въ общия балансъ на външната търговия прѣзъ изтеклата година, ще забѣлѣжимъ, че войната е изострила сжществущата тенденция въ отношенията между износа и вноса, която тенденция, както посочихъ по-горѣ, се наблюдава вече отъ нѣколко години насамъ, а именно — по-бързото развитие на вноса, отколкото на износа. Такъвъ пасивенъ балансъ въ външната търговия на Русия се помни само въ 1875. година. Въ историята на руската външна търговия се отбѣлѣзватъ нѣколко голѣми пасивни баланси (въ мил. рубли): 1869. год. — 85, 1872. г. — 146, 1873. г. — 104, 1875. год. — 208, 1880. г. — 102, 1889. г. — 21 и 1914. г. — 1613.

По мѣстоназначение, износа се е разпрѣдѣлялъ както слѣдва (въ милиони рубли):

	1913. г.	1914. г.
Германия	452·6	248·7
Великобритания	267·0	187·3
Холандия	177·4	94·7
Франция	100·9	55·6
Белгия	64·7	49·2
Италия	73·8	40·6
Австро-Унгария	65·3	38·8
Дания	36·4	17·8

Турция	34·4	14·6
Ромъния	21·7	12·8
С. А. Съед. Щати	14·1	8·7
Испания	8·9	6·8
Швеция	11·4	6·3
Норвегия	6·7	5·0
Египетъ	8·7	4·2
Финландия	55·3	57·2

Всичко 1,420·9 866·1

Прѣзъ врѣме на войната износа за всички държави е билъ сведенъ до нула съ изключение на Англия, — износа за августъ — декемврий 1914 год. е съставлявалъ 35·6 милиона рубли, срѣщу 140·3 милиона рубли и Финландия — 28·7 мил. рубли, срѣщу 27·7 мил. рубли за послѣднитъ 5 мѣсеци на изтеклата година.

	1913. г.	1914. г.
Германия	642·8	416·1
Великобритания	170·4	166·9
С. Щати на С. Амер.	74·2	77·2
Франция	56·0	42·8
Остъ-Индия	30·0	24·4
Австро-Унгария	34·7	22·9
Холандия	21·4	19·5
Китай	15·3	17·6
Италия	16·7	15·1
Швеция	16·1	11·0
Турция	16·9	9·4
Дания	12·8	7·9
Египетъ	5·9	7·5
Норвегия	9·8	6·7
Белгия	8·6	5·5
Финландия	51·0	53·7

Прѣзъ послѣднитъ 5 мѣсеци на отчетната година най-много стоки сж били внесени отъ Англия и Финландия. Що се отнася до внесенитъ ужъ прѣзъ врѣме на войната стоки отъ Германия и Австро-Унгария, това се обяснява съ обстоятелството, че тѣзи стоки сж били получени въ митническитъ складове до войната, а сж пуснати въ вжтрѣшно обръщение прѣзъ мѣсецитъ августъ и декемврий.

КНИЖНИНА.

Въ този отдѣлъ ще се отбѣлѣзватъ всички постъпления, било въ редакцията на списанието, било въ библиотеката на камарата. Това отбѣлѣзване ще се съпровожда съ кратки бѣлѣжки и рецензии за съдържанието на всѣко издание, което може да интересува нашитѣ четци.

Счетоводство отъ Г. Ионковъ, прѣподавателъ при срѣдното търговско училище при Софийската търг.-индустриална камара и т. н. I-ви курсъ. — Сжщностъ, елементи и основа. (споредъ програмата за срѣднитѣ търговски училища) цѣна лв. 1.40 стр. 80. Г-нъ Г. Ионковъ е авторъ на най-много и най-разнообразни ръководства въ областта на търг. образование у насъ. Забѣлѣжително е, че нито едно отъ тѣзи ръководства не е *одобро* отъ Министерството, нито пъкъ е подлагано на една обширна рецензия.

Ако досега издаденитѣ съчинения на г. И. сж били *донлъждѣ търпими*, за ръководството, което е прѣдметъ на настоящитѣ ми бѣлѣжки, не може се каза това.

Прѣди всичко г-нъ И. нарежда своето „счетоводство“ споредъ „програмата за срѣднитѣ търговски училища.“ Всѣки посвѣтенъ знае, че *ние още нѣмаме една унифицирана програма за нашитѣ срѣдни търговски училища.*

Да се започва съ запознаването на инвентара и баланса е неметодично и непедagogично. Инвентарътъ е описътъ на различнитѣ категории активи и пасиви, които за начинающия сж неизвѣстни или нѣкои отъ тѣхъ не се подаватъ на разбирането му (напр.: девизи, ефекти, римеси и т. н.). Освѣтъ това, инвентара и баланса трѣбва да считаме, най-вече, като отражение за състоянието на нашитѣ активи и пасиви, както и на чистия капиталъ *въ края* на търговската година, слѣдъ като се работило вече. А тази счетоводна работа е ставала по *смѣткитѣ* и *книгитѣ*. Логичното заключение, слѣдователно, е да се *почне* съ изучаването на смѣткитѣ и да се слѣдва по-нататъкъ.

Още на стр. 8 г. И. говори за ефекти, девизи портфейли или римеси, ипотечни дългове, прѣходни (транзиторни) активи и пасиви (!) На стр. 14 се даватъ примѣри отъ счетоводни операции и образци отъ „пера“, безъ да иматъ ученицитѣ понятие отъ счетоводна смѣтка. Най-неопитния учителъ не би трѣбвало да стори това.

„Дългътъ на прѣдприятието.

то спрѣмо стопанина, респективно стопанитѣ, се нарича капиталъ.“ Наистина, върху понятието *капиталъ* има най-разнообразни дефиниции, но тази дадена отъ г. И. не е дефиниция, а едно абстрактно обяснение. На едно дѣте въ I или II к. на търговско училище да обясняванъ, че „прѣдприятието“ (нѣщо неодушевено) *длъжи*, ще бѣде една съвсѣмъ безцѣлна и напразна работа. Поясно, по-разбрано е да се приеме дефиницията, приема на отъ бѣлѣжити капацитети, че *капиталътъ е разликата между актива и пасива.* „Съпоставянето пъкъ сумата на актива съ сумата на дълговетѣ спрѣмо третитѣ лица, за да се намѣри капитала, се нарича *рекапитулация* (повторение) е самото дѣйствиe, а „съпоставянето и т. н.“ нашия законодателъ въ чл. 33 на Бълг. търг. законъ нарича съ хубавата и отговоряща бълг. дума *равносмѣтка*.

Г. Ионковъ има погрѣшно понятие за счетоводнитѣ пера и операции и ги смѣсва съ понятието *търговска сдѣлка*. На стр. 14 се казва „...управителътъ на прѣдприятието е длъженъ да вземе бѣлѣжка отъ *измѣненята* (к. м.) *които извършенитѣ счетоводни операции* (к.м.) *сж причинили* (к.м.) въ съставнитѣ части на имуществото.“

Счетоводната операция или перо е *результатъ, слѣдствие* на извършената търговска сдѣлка, която причинява стопанственитѣ измѣнения.

Азъ мисля, че току що цитирания пасажъ отъ книгата на г. И. я съвсѣмъ опорочва и причислява къмъ реда на несериознитѣ трудове.

Раздѣленето счетоводнитѣ пера на *положителни* и *отрицателни* може да послужи само за обясняване двѣтѣ срѣщуположни страни на счетоводната смѣтка, но не и да се употребява систематично за наименование странитѣ на смѣткитѣ. Прѣгледайте книгитѣ на Народната Банка, на частни банки и д-ства, книгитѣ на *всички* търговци и т. н. *ниждѣ* не ще намѣрите това, което г. И. показва даже въ практическото приложение на сче-

товодството (тримѣсеч. материалъ — отъ стр. 61). Всички смѣтки въ главната книга сж надписани — лѣвата страна съ „*Положителни пера*“, дѣсната — съ „*Отрицателни пера*“. Въ практиката всички смѣтки се надписватъ съ: „*да дава*“ и „*да зема*“ или съ „*дебитъ*“ и „*кредитъ*“, а пъкъ азъ мисля, че може даже и да се изоставятъ тѣзи надписания, безъ да се измѣни сжщността на смѣтката.

Отдѣла „Смѣтки“ е съвсѣмъ слабо застъпенъ, когато той е най-важния. Показватъ се само 5 образца отъ смѣтки и то общи. Нищо не се говори за сжществуването на резултатнитѣ смѣтки. На стр. 36, като се говори за „*смѣтката на стопанина*“, се казва „...“ на практика*), за да се даде поясна прѣдстава, отъ една страна, за случайнитѣ и крайнитѣ общо-отчетни измѣнения на капитала и отъ друга — за образуването на съответното общо отчетно измѣнение, смѣтката на стопанина се подраздѣля на двѣ отдѣлни смѣтки: 1) *с/ка капиталъ* и 2) *с/ка загуби и печалби*.“ Смѣтката Загуби и Печалби служела: „за движението на загубитѣ и печалбитѣ отъ *икономическитѣ счетоводни операции* (к. н.) на прѣдприятието“. И дилетантътъ би казалъ, че подобни твърдения не издържатъ критика. За образуването на какво „съответно (!) общо отчетно измѣнение“ се говори? И това ли е задачата на см. „Заг. и Печалби?“

Изглежда, че г. Ионковъ е *открилъ* разковничето на счетоводството при стоквата търговия, та при всѣка продажба на стоки отдѣля печалбата подъ наименование „*цѣновъ разлика*“. Нищо по-желателно, но и нищо фактически по-невъзможно. Подобна практика се допуща като *ръдко* изключение, когато търгуваме само съ 1—2 артикули и ни е лесно, веднага слѣдъ продажбата да изчисляваме печалбата.

Всички загуби и печалби г. И. минава въ см. „*Дългъ с/стопанинъ*“ (разбирай см. Капиталъ). Отъ гледна точка на крайния резултатъ логично, но нали двойното счетоводство ни дава възможностъ да откриемъ не само чистата печалба или загуба, но и да слѣдимъ за произхождението на различнитѣ загуби и печалби? А това става чрѣзъ резултатнитѣ *с/ки*.

Г. Ионковъ минава капитала (стр.

*) Изглежда, че г. Ионковъ *най-малко* е държалъ смѣтка за практиката, иначе нѣмаше да се явява често въ конфликтъ съ нея.

64) между пасивитѣ въ инвентара. Достатъчно е внимателно да се прочете чл. 33 отъ Б. Т. З. за да се види, че капиталътъ не е пасивъ.

Относително алгебрическото обясняване основитѣ на двойното счетоводство, ще посоча цитатъ отъ извѣстнитѣ автори — Reisch und Kreibitz*): „Споредъ нашето схващане научния характеръ и напредъкътъ на счетоводната теория не се гарантиратъ чрезъ употребяването на алгебрически символи, а чрезъ органическото опиране върху Полиг. Економия и Правната наука, съ чиято помощъ специалистътъ постепенно ще постигне изработването и разрѣшаването на труднитѣ случаи отъ практическия животъ.“

Колкото се отнася до ясността въ изложението на мислитѣ, цитирамъ слѣдния пасажъ (стр. 6): „По-неже всѣко едно прѣдприятие „прѣдставлява отдѣлно стопанство, „което, като юридическо (морално) „лице, дѣйствува по инициативата „и за смѣтка на собственицитѣ „на вложеното имущество, затова „то фактически нѣма и не може да „има своя собственостъ. *Ето защо* „(к. м.) счетоводството описва „имуществото на всѣко едно прѣд- „приятие двойко; единъ пжъ като „положителна величина подъ „названието *активъ* т. е. величина, „изразяюща съвкупностъ отъ цѣн- „ности, съ които прѣдприятието „разполага, дѣйствува и втори пжъ „като *отрицателна величина*, „подъ названието *пасивъ*, т. е. като „величина, изразяюща абсолютната „стойностъ на актива, като чужда „собственостъ.“

Азъ се въздържамъ отъ коментарии. Нека това стори читателътъ самъ.

Съжалявамъ, че мѣстото не позволява една обширно аргументирана рецензия, за да се покаже напълно несъстоятелността на въпросния печатанъ трудъ на г. Ионковъ. Задоволехъ се съ кратки бѣлѣжки. Посочихъ на нѣкои дефекти и абсурди, за честта на зараждащата се у насъ професионална литература. Т. А. Кумановъ.

Бѣлѣжки върху фауната и риболовството въ Бѣло море, отъ Ст. Консуловъ. Отпечатъкъ отъ трудовѣтъ на бѣлг. природоизпитателно д-во, кн. VII — 1915. г.

Плодъ на лични наблюдения и изучавания, горнитѣ „бѣлѣжки“ сж единъ цѣненъ приносъ къмъ въпроса за рационализирането на нашегo риболовство. Разгледана е най-на-

прѣдъ фауната на Бѣлото море, а слѣдъ това риболовството по нашия бѣломорски брѣгъ, като сж засѣгнати послѣдователно слѣднитѣ въпроси: прѣдметъ на риболовството; условия на риболовството; днешното риболовство (на открито море, близо до брѣга и въ блата); рибари; използване на уловената риба, доходъ отъ риболовството въ морето и блатата, мѣрки за подобрѣние на бѣломорското риболовство. Написани сж на лекъ увлѣкателенъ езикъ и издаватъ солидно познаване на третираната материя отъ страна на автора.

Списание на бѣлг. инж. арх. дружество. София, бр. 19 „Опростотворяване на грамоотводитѣ“ отъ Т. Ив. Цоневъ. Конкурсъ за фасадитѣ на зданията за народенъ музей и народна библиотека въ ст. София.

Право, София, бр. 20. „За формата на продажбата на недвижими имоти, принадлежащи на непълнолѣтни, отъ Д-ръ Т. П. Тодоровъ. „Възрастъ на подсъдимия и замѣната и смекчаването на наказанието“. — Н. Сждебна практика Изъ чужбина. Книжнина.

Кооператоръ, София, бр. 6 и 7. „Читалищниятъ съюзъ и общиятъ съюзъ на бѣлгар. землед. кооперации“ отъ Д-ръ Ив. Д. Шинмановъ. Наставления за кооперанитѣ. Съюзенъ отдѣлъ.

Свъръменна мислъ, София, бр. 33. „Защо Италия напустила нѣмския съюзъ“ отъ Монпарнасъ. Военното обучение и ученишкитѣ легиони. — Д. Казасовъ.

Бюлетинъ на Русенската т. инд. камара, Русе, бр. 38. „Законътъ за общ. прѣдвидливостъ и неговото прилагане“. „Послѣдниятъ извънреденъ мелничарски съборъ въ София“.

Земледѣлие, София, кнж. V. „Ниспи или зимни земл. училища“ отъ А. Ангеловъ. „По фалшификацията на виното у насъ“ — Д-ръ Фр. Мавровъ и пр.

Ново Земледѣлие, кнж. IV. „Скотовѣднитѣ сдружаван. у насъ и тѣхната роля“ отъ Ст. Драгановъ. „Регулиране почвената влага посрѣдствомъ обработката на почвата. — В. Георгиевъ.

Модерно земледѣлие, Русе, бр. I и II.

Природа, София, кн. 9. Статии, научни съобщения, мѣстни въпроси, и отговори.

Народно стопанство, София, бр. 9 и 10 „Търг. академии на Западъ“ отъ Ил. Д. Лѣяровски. „Прѣдпазнач. на държ. печатница“ Петъръ Глушковъ. „По вносътъ, прѣглеждането и маркирането на златнитѣ и сребърни прѣдмети“ — Д-ръ Н. Петковъ. „Чипровското килимарство“ — Ат. Добревъ. „Политич. економия на Д-ръ Хр. Мутафовъ и Д-ръ Ивановъ. Обща хроника. Еком. бѣлѣжки. Книжнина.

Демокр. Прѣгледъ, София, кн. 1, год. XII. „Досегашнитѣ резултати отъ войната и положението на България“ — В. Ганевъ. Литературенъ отдѣлъ; общественъ прѣгледъ; библиография.

Банковъ прѣгледъ, София, кн. 9. „По кредитирането на популярнитѣ банки“ отъ Ив. Овчаровъ. „Английската банка и войната“ — Д-ръ Е. Jaffe. Борсовъ прѣгледъ; хроника; финансови изучавания

Вносно-износенъ прѣгледъ, София, бр. 2 из. „Търговското съсловие и задачата на комитета за общ. прѣдвидливостъ“. „Още по привилегията на Бѣлг. земл. банка“ и др.

МАЛЪКЪ БѢЛѢЖНИКЪ.

Изъ дѣйността на камарата.

I. До комитета на обществената прѣдвидливостъ. Въ отговоръ на негово едно запитване до камаритѣ по въпроса — на кои прѣдмети може да се разрѣши износътъ, а на кои би слѣдвало да се забрани — отправихме му слѣдното писмо:

„Комитета за обществената прѣдвидливостъ е единъ автономенъ институтъ съ широки права и имащъ всичката възможностъ, да се освѣтлява най-точно и всестранно върху всички интересувачи го въ-

проси. За тази цѣль той може да прибѣгва, както до съдѣйствието на административнитѣ власти, така и до съвѣтитѣ на учрѣждения, които той счита, че могатъ да му бждатъ полезни. Комитета има вече извѣстна дѣйностъ задъ себе си и до сега той нито въ единъ случай не се е отнесълъ до т. инд. камари за съдѣйствие. Обстоятелството, че тия послѣднитѣ, по буквата на закона, сж застъпени въ неговия съставъ, малко измѣня отъ същността на това прѣнебрѣже-

*) „Bilenz. u. Steurcr“ 1914. г. стр. 237.

ние, защото нито при назначаването представляващите ги лица г-да членове на камаритъ бидоха сезирани, нито пъкъ отпослъ се поиска отъ тия послѣднитъ да дадатъ извѣстни директиви на своето застъпничество. По този начинъ, участието на камаритъ въ комитета се свежда до една неособно значителна величина. Поради това именно, нѣкои г-да членове на камарата намиратъ, че и въ дадения случай би било по-добъръ тази послѣдната да не изказва никакво мнѣние, за да не се ангажира съ дѣйността на комитета, която ѝ е била така чужда досега. При това, за да се произнесе пълно обективно по въпроса, въ неговата цѣлостъ, необходима е извѣстна подготовка на работата — проучвания, събиране свѣдения относно съществуващите запаси и пр. — за което краткостта на врѣмето не дава възможностъ.

Въпрѣки тия възражения отъ принципиаленъ характеръ, болшинството г-да членове сж за единъ отговоръ, макаръ изхождащъ само отъ общи търговско-политични прѣцѣпки и въ резултатъ на изтъкнатитъ мотиви за и противъ се сформира слѣднитъ положения:

Износътъ на свинската масъ може да бжде разрѣшенъ. Тя е артикулъ подлежащъ на развала, въ много случаи е приготвена не особено образцово и нѣма голѣмо значение като хранителенъ продуктъ прѣзъ приближаващитъ горещини. По-голѣмо е нейното значение като суровъ материалъ за приготвяне вазелинъ и, ако въ страната се чувствува нуждата отъ таквъ, добъръ би било, разрѣшаването износътъ на свинската масъ да се свърже съ осигуряване вносътъ на този послѣдниятъ артикулъ.

Не съществуватъ вече основателни мотиви, които да налагатъ по-нататъшното задържане и на боба въ страната. Неговото съхраняване, наистина, не е свързано съ нѣкаквъ голѣмъ рискъ, но за това пъкъ приближаващата нова реколта гарантира набавянето на необходимитъ количества, когато тѣ биха станали нуждни. Освѣнъ това, той е вече концентриранъ въ малко ржци и цѣната му е толкова висока, че го прави почти недостъпенъ за широкитъ слоеве. Населението има вече редица други артикули, съ които успѣшно може да го замѣсти въ своята прѣхрана, а износътъ му ще допринесе твърдъ много за подобряване положението на паричния паръ въ страната.

Не така се схваща, че е поставенъ въпросътъ съ трицитъ. Необходимостта имъ за изхранване добитъка въ страната е твърдъ чувствителна, главно поради голѣмата липса на ечмикъ. Пролѣтната паша не е въ състояние да запълни съществуващата празнина. При това, поради налагането извѣстниятъ типъ брашно за всички мелници, производството на трицитъ ще се намали; цѣната имъ е достатъчно висока, за да не представлява нѣкаква загуба за мелничаритъ; износътъ имъ би далъ възможностъ за широко контрабандно изнасяне на сроднитѣмъ артикули, абсолютно необходими за изхранването на мѣстното население. По тия съображения износътъ на трицитъ не би слѣдвало да бжде разрѣшенъ.

Отъ списъка на забраненитъ за износъ стоки, намира се, че могатъ да бждатъ изключени кюспетата. Има фабрики въ страната, които отъ остатъцитъ на своето производство фабрикуватъ кюспета, неконсумируеми отъ насъ. Съ тия послѣднитъ може да се храни добитъкъ, само слѣдъ като се прѣработятъ по извѣстенъ начинъ — нѣщо, което не става въ България. Обстоятелството, че такива фабрики отъ години насамъ не сж пласирали въ мѣстнитъ пазари нито най-незначителни количества кюспе, може да се провѣри и, като така, нѣма защо, единъ артикулъ, който и въ мирно врѣме е прѣдметъ само на чужда консомация, да бжде задържанъ въ страната.

Накрай, камарата намира за неизлишно да обърне вниманието на поч. комитетъ върху царевичата и рапицата. Това сж артикули, подлежащи на развала и прѣдначени въ своята по-голѣма частъ за износъ. Умѣстно би било, да се издири съ най-голѣма положителностъ, какви сж количествата, съ които сега страната разполага и, слѣдователно, не би ли могло да се разрѣши износътъ имъ въ извѣстни рамки. Този износъ може да се организира отъ самия комитетъ и да се използва за набавянето други, нуждни намъ стоки.

Отъ списъка на стокитъ, позволени за износъ, камарата намира, че трѣбва да изключимъ слѣднитъ артикули, слѣдователно, да се забрани износътъ имъ:

Върви и вжда конопени. Екстракти отъ смраллика, дивъ кестенъ и кебрашо. Канапъ конопенъ. Конопи зелени, сушени и пр. Кълчища отъ ленъ и конопъ. Ленъ зеленъ, сушенъ или топенъ. Лика.

Макарони. Нешесте. Паламудъ за щавене. Сапунъ за мазане и индустриални цѣли, за пране и за миене (непарфюмиранъ). Углавници (юлари) конопени. Фиде. Хартия за обвиване (амбалажна), за печатане, писане и рисуване. Юфки.

На конопенитъ издѣлия — защото сж необходими за мѣстна консомация и цѣната имъ се е повишила въ голѣмъ размѣръ, а на тестенитъ — по извѣстни съображения.

Заблѣзва се сжщо така извѣстна непослѣдователностъ въ забраняване износътъ на вълната, отъ една страна, и въ свободния износъ на нѣкои вълнени произведения. Слѣдвало би, този въпросъ да се наново проучи и да му се даде едно рѣшение, хармонизиращо съ общитъ народостоански изисквания на страната.

II. По прѣнасянето на стоки отъ Деде-агачъ за стара България. Министерството на финанситъ бѣше разпоредило стокитъ отъ Деде-агачъ за стара България да се прѣнасятъ само прѣзъ митницитъ, въ Бургазъ, Харманлий, Пловдивъ и София, съ което се ощетяваха интереситъ на търговията отъ другитъ митнически райони. По този поводъ камарата отправи слѣдната телеграма до министра на търговията, копие до министра на финанситъ:

„Съ телеграма 7043 отъ 2. май Финансовото министерство е наредило до митницата Деде-агачъ да не допушта транспортирането стоки за стара България, освѣнъ посрѣдствомъ митницитъ Бургазъ, Харманлий, Пловдивъ и София. Прѣтранспортирането отъ тия послѣднитъ митници е сжщо така запрѣтено. По силата на това новосъздадено положение, противорѣчащо съ закона за митницитъ, директно прѣнасяне стоки отъ Деде-агачъ за стара България се явява невъзможно и интереситъ на всички търговци отъ района на камарата ни се виждатъ чувствително ошетени. Тия послѣднитъ ще трѣбва да плащатъ и по-високи прѣвозни такси, и да понасятъ излишни посрѣднически разноси въ пунктотъ на обмитването. И безъ това търговията въ страната се извършва при много отруднени условия, та най-малко държавата е, която би трѣбвало да ѝ създава нови прѣчки. Мнозина тукашни колониалисти и фабриканти съ право се оплакватъ отъ тази наредба и молятъ за нейното отмѣняване. Като не съзираме нѣкакви основателни мотиви, налагащи съществуването на едно та-

кова вѣдно положение, молимъ съотвѣтни отъ Ваша страна постѣпки за най-бързото му прѣмахване.

Въ резултатъ на това ходатайство, Министерството на финансите ъ разрѣши, съ телеграма № 7384 отъ 7 т. м., транспортирането на стоки и до варненската митница.

Наемъ за ползуване отъ държавнитѣ плавателни сѣдове. Министерството на железницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ съ заповѣди отъ 20 априль т. г. опрѣдѣля вѣременно такситѣ за ползуване отъ държавнитѣ плавателни сѣдове извънъ басейнитѣ на Варненското и Бургаското пристанища, както слѣдва:

1. Наемъ за реморкьоритѣ.

а) За прѣвозване на пѣтници и стоки, или за ремаркиране на държавни и частни корита въ границата на Варненския и Бургаския заливи (Варна—Евксиноградъ, Варна—Галата и Бургазъ—Анхило, Бургазъ—Созополъ) ще се плаща съгласно глава 5 § 4 на пристанищнитѣ такси отъ 1906 г., а именно:

За ползуване отъ 1 до 5 часа 30 лв.
За всѣки послѣдващъ часъ по 5 лв.

б) За прѣвозване на пѣтници и стоки, или за реасоркиране на държавни и частни корита вънъ отъ границитѣ на Варненския и Бургаския заливи ще се плащатъ слѣднитѣ такси на день:

	км.	лв.
Варна—ромѣйската граница	23	100
Варна—Фьндѣкли	28	100
Бургазъ—Месемврия	30	100
Варна—Гьозикенъ	40	120
Бургазъ—Емине	42	120
Бургазъ—Атлиманъ	42	120
Бургазъ—Василико	50	130
Бургазъ—Ахтополъ	60	140
Бургазъ—Турската граница	75	150
Варна—Бургазъ, или обратно	90	150

в) Когато реморкьоритѣ пѣтватъ по държавна работа, или въ услуга на частни лица, тѣ могатъ да зематъ и пѣтници сѣрѣзу заплащане на такситѣ за III-а класа, които събира Бѣлг. Тѣрг. Пароходно Дружество за съотвѣтнитѣ разстояния. За ония точки отъ крайбрѣжията, които не се посѣщаватъ отъ пароходитѣ на това дружество, ще се събира таксата за слѣдующето най-близко пристанище.

Наемателитѣ и тѣхнитѣ служаци и работници се прѣвозватъ безплатно.

II. Наемъ на товарителнитѣ корита, шалани, мауни и шлепове.

За прѣвозване на разни стоки и материали ще се плащатъ дневно за всѣко корито слѣднитѣ такси:

а) Въ границитѣ на Варненския и Бургаския заливи по 60 лева.

б) Вънъ отъ границитѣ на Варненския и Бургаския заливи по 100 лева.

в) За товарене и разтоварване въ Варненското пристанище по 50 лв.

За прѣвозъ на пѣсьскъ, ломени и трошени камъни и други необработени каменни материали ще се събиратъ за наемъ на товарителнитѣ корита само половината отъ горнитѣ такси.

По контрола на парнитѣ котли и безопасността на машинитѣ.

Вслѣствие многократно констатиране, че голѣма частъ отъ доставянитѣ у насъ парни котли, двигатели и земледѣлски и индустриални работни машини не отговарятъ на законнитѣ технически изисквания, които сѣ въ сила въ страната, отъ гдѣто произхождатъ, и на тия, които сѣ въ сила у насъ, не сѣ снабдени съ всички прѣдпазителни приспособления за избѣгване възможнитѣ злоупотреки съ работницитѣ; не се продаватъ по дѣйствиелно развиваната отъ тѣхъ мощността или производителността и не се придружаватъ отъ изискуемитѣ се чертежи и документи, издадени или провѣрени отъ официалнитѣ технически власти въ страната, отъ която произхождатъ, — Министерството на търговията, промишлеността и труда е издало окрѣжно № 584 отъ 18 априль т. г. до окрѣжнитѣ управители, въ което сѣ дадени подробни упѣтвания относително техническитѣ условия, на които трѣбва да отговарятъ парнитѣ котли — стабилни, полустабилни или локомотивни и разнитѣ видове двигатели и земледѣлчески и индустриални работни машини.

Това окрѣжно е прѣдназначено за разгласяване между органитѣ на административната власть, а тѣй сѣщо и между прѣдставителитѣ на машинни фабрики и купувачитѣ на разни индустриални и земледѣлчески машини.

Нарушителитѣ ще се прѣслѣдватъ и наказватъ съгласно надлежитѣ постановления на наказателния законъ и законитѣ за търговско-индустриалнитѣ марки, женския и дѣтския трудъ, мѣркитѣ и теглитѣ и за благоустройството на населенитѣ мѣста.

За износителитѣ на стоки отъ Бѣлгария. Министерството на финансите съобщава съ телеграма отъ 27 априль, че исканията за повоизносъ или транзитъ трѣбва да се отираватъ до митницитѣ, а не до министерството. Послѣднитѣ трѣбва да провѣриватъ по документи и по наредбитѣ на министерството, да-ли стоката, за която се иска разрѣшение, не е била купена съ условие да остане въ страната и, вслѣдствие на това, нововизноса и транзита ѣ дасъ забранени. Ако Министерството е разрѣшило случайно нововизноса на таква стока, митницитѣ ще спратъ изнасянето имъ.

Забраненъ износъ, нововизносъ, транспортъ и транзитъ. Отъ 22 априль т. г. До второ разпорѣждане забранява се нововизноса на *железнитѣ лопати, брадви, киркомотики, кирки, триони, чукове железни, ломове, тесли и др. подобни железни издѣлѣя.*

Отъ 17 априль т. г. За напредъ имъ да се разрѣшава износа на никаква *царевица.*

Отъ 24 априль т. г. На пѣтници, които минаватъ прѣзъ Бѣлгария за друга държава, разрѣшава се да транзитиратъ съ себе си *златни монети на сума до 500 лв.* най-много, безъ удостовѣрение, сѣрѣзу изпълнение на обикновенитѣ транзитни формалности.

Отъ 21 априль т. г. За *финни вълнени платове*, позволени за износъ, ще се считатъ само ония, на които квадратния метъръ тежи 450 гр. и по-малко.

Отъ 6 май т. г. До второ разпорѣждане забранява се износа, нововизноса, транспорта и транзита на *бертолетовата соль и червеня фосфоръ.*

Отъ 6 май т. г. За всѣки транзитъ и нововизносъ на стоки, идящи отъ или прѣзъ Ромѣния за Турция, митницитѣ ще искатъ разрѣшение отъ Министерството на финансите, като указватъ по възможность най-точно наименованието, видътъ и количеството на стокитѣ.

Списъкъ на артикулитѣ, забранени за износъ отъ Гърция. Добитѣкъ всѣкакъвъ, жита и брашна. Месо. Минерално масло. Фасулъ, картофи, сирене, дървено масло, маслини, солена риба, моруна, консерви. Злато на парчета, прѣчки, плочи и пр. Вжглища. Хромъ, Бакъръ и олово. Кожѣ изработени за направа на хамути, сѣдла и воѣнишки обуца. Сапунъ. Бонѣ всѣкакви. Масло. Фуражи. Пушки, сабли, щикове и патрони система

Манлихеръ-Денауеръ, Българ. манлихеръ, турски маузеръ, Гра, мартини-маузеръ, револвери и патрони система Баяръ-колтъ № 1871—1893, гилзи празни и пълни, артилерийски и кавалерийски принадлежности. Бинокли. Телефонни инструменти. Бензинъ. Захъръ. Вълна и вълнени конци. Тюкюртъ. Сода. Кафе. Бира. Видело. Кожии. Човали и тъмъ подобни. Медикаменти и хирургически инструменти.

ЗЕМЛЕДЪЛЧЕСКИ БЮЛЕТИНЪ.

Врѣме. Прѣзъ мѣсець априль врѣмето е било изобщо сухо и доста студено. На всѣкъждъ изъ района на камарата се е чувствувала нужда отъ дъждъ, както за извършване на пролѣтното посѣване, тъй и за зимнитѣ посѣви. Къмъ 23—25 априль е падналъ слабъ студентъ дъждъ, вслѣдствие на който врѣмето се значително подстуди и докара слана, твърдѣ покостна за лозята. Очаквания дъждъ дойде едва къмъ 10—12 май, но по своята напоителностъ той е отъ голѣма полза за посѣвитѣ.

Зърнени храни, лозя и др. Зимнитѣ посѣви, съ малки изключения, сж добри, даже много добри. До сега не сж пострадали отъ засушаване, нито пъкъ отъ излишна влага. Появила се е въ значителни размѣри ржда, която въ нѣкои райони (Дръновско напр.) е обхванала голѣма частъ отъ посѣвитѣ и задава сериозни опасения на тамошното население. Сѣитбата на пролѣтнитѣ храни почти на всѣкъждъ изъ района се е извършила при неблагоприятни условия. Поради голѣмата сбитостъ на почвата отъ честитѣ зимни и пролѣтни дъждове, приготвянето ѝ за сѣитба е било трудно. На много мѣста (Шуменски районъ и отчасти Търновски), вслѣдствие на засушаване, бобътъ и царевицата или не сж поникнали, или пъкъ, гдѣто сж поникнали, то е нередовно. Все пакъ дъждоветѣ отъ 10—10 май възвръщатъ ослабналата надежда къмъ тия култури. Сланата, която е паднала навредъ слѣдъ дъжда на 22 априль е поврѣдила много лозята, особено на по-низкитѣ мѣста. Тя е изгорила на нѣкои мѣста сжщо фасуля, картофитѣ, орѣхитѣ, ябъл-

китѣ и сливитѣ. Въ района на Шуменската земледѣлска катедра се прѣсметатъ загуби отъ сланата: на лозята около 30%, на фасуля и картофитѣ до 50%, на орѣхитѣ до 60%, на ябълкитѣ и сливитѣ до 50%. Фуражнитѣ растения почти на всѣкъждъ сж добри.

Скотовѣдство. Едъръ добитѣкъ добъръ съ изключение въ Търновско, поради недостатъчно фуражъ по домоветѣ и слаби пасбища. Дребниятъ добитѣкъ е тоже добъръ, съ изключение въ Търновско, гдѣто овцетѣ сж измръли отъ „кара-шапъ“ и „митиль“ 20, 30, а нѣкъждъ до 50%.

Зарегистрирани фирми въ района на Варненската търговско-индустриална камара.

1) Димитрь С. Катранджиевъ — Попово, опрѣдѣление на Шуменския Окръженъ Сждъ № 3471 отъ 18. октомврий 1914. г. рег. № 21 Д. В. бр. 27/915 год. Житарство. При Шуменски Окр. Сждъ.

2) „Напрѣдѣкъ“ земледѣлческо спестовно заемно сдружение, село Омуръ-Бей, Поповско, на 3. януар. 915 год. съ опрѣд. № 39 отъ 3/1. 915 г. на Шум. Окр. С. рег. № 4. Д. В. бр. 80. Търговия и операции съгласно устава на дружеството.

3) „Прогресь“ Земледѣл. кооперативно д-во, с. Каванлъкъ, Търновско, опр. № 69 отъ 10/1.915 г. на Търн. Окр. С., рег. № 1. Д. В. бр. 77. Кооперативни цѣли, съгласно устава.

4) Герчо П. Зидаровъ отъ село Имризоръ, Шуменско, опр. № 224 отъ 30/1.915 на Шумен. Окр. С., рег. № 1. Публик. въ Д. В. бр. 72/915. Бакалия и кръчмарство на дребно.

5) Иванъ Димитровъ х. М. Чанковъ Шуменъ, опр. № 358 отъ 6/II.915 г. на Шумен. Окр. Сждъ, рег. № 2, Д. В. бр. 72/915 год. Производство и продажба и столарски издѣлия на едро и дребно.

6) „Спестовностъ“ Земледѣлско спестовно заемно сдружение. Село Имренчево, Шуменско. Опр. № 423 отъ 12/II.915г. на Шум. Окр. С., рег. 3/915 г. Д. В. бр. 72. Кооперативни цѣли съгласно устава.

7. Христо Н. Писаревъ. Село Курджа-Еленъ Гор.-Орѣховско. Зарегистрирана на 13/III.1915 год.

опр. № 988 отъ 13/III.915 г. на Търн. Окр. С. рег. № 4, Д. В. бр. 82/915 год. Търговия съ колониални и манифактурни стоки.

8) „Каика“ земледѣлско спестовно заемно сдружение отъ село Тройца, Прѣславско, опр. № 23 отъ 3/II.915 г. на Шумен. Окр. С. рег. № 1. Д. В. бр. 78/915 год. Кооперативни цѣли съгласно устава на сдружението.

9) Трифонъ Ивановъ & С-ие Търново. Опр. № 441 отъ 6/II.915 г. на Търн. Окр. С. рег. № 5. Д. В. бр. 85/915. Бакалия, галантария и джамджилѣкъ.

10) Кооперативно индустриално дружество въ гара Невша, Провадийско, опр. на Варн. Окр. Сждъ под. № 671, рег. № 741 отъ 1/II. 915 г. Д. В. бр. 77/915 г. Построяване мелница и произвеждане брашно за членоветѣ на д-тото.

11) Пенчо К. Ковачевъ Габрово. Опр. на Севлиевски Окр. С. подъ № 265, рег. № 506 отъ 14/II.915 г. Д. В. бр. 85/915 г. Търговия съ колониални, желѣзарски и кожарски стоки.

12) „Братство“ I-ва българска кооперативна производителна парна мелница въ с. Язла (Шуменско) опр. № 820, рег. № 5, на Шум. Окр. С. отъ 30/III.915 год. Д. В. бр. 80/915 год. Производство на брашно, продажба на дървенъ строителенъ материалъ и др.

13) Панко В. Балтаджиевъ отъ Варна, опр. № 1635 рег. № 978 отъ 7/IV.915 г. на Вар. Окр. С. Д. В. бр. 85/915 г. Производство и продажба на вина и разни мѣстни спиртни напитки на едро и дребно.

14) Андрей Г. Ивановъ, Нови-Пазаръ, опр. на Шумен. Окр. С. подъ № 1040, рег. № 3 отъ 9/IV. 915. г. Д. В. бр. 81/915. год. Житарство, покупки и продажби на недвижими имоти, прѣдприятия, прѣдставителство и др..

Несъстоятелности въ района на Варненската търговско-индустр. камара.

Събирателно Д-во Сюлейманъ х. Бей Ахмедъ Биджакъ. Търговия съ дървенъ строителенъ материалъ. Рѣшение на Варнен. Окръженъ Сждъ отъ 20.IV.1915 год.

ЦАРСТВО БЪЛГАРИЯ.

Управление на държавните и на гарантираните от държавата дългове.

ОБЯВЛЕНИЕ № 1964.

Управлението на държавните и на гарантираните от държавата дългове има честь да съобщи на интересующите се, че на 1/14 април 1915 г. се извърши въ гр. София шестнадесетия редовен тиражъ отъ софийския градски-общински 5% заемъ отъ 1906 г. гарантиранъ отъ държавата.

Въ този тиражъ се изтеглиха долуозначените 184 облигации на обща сума 120.000 лева златни, които ще се изплащатъ по именната имъ стойностъ и въ злато отъ 1/14 май 1915 год. отъ която дата тѣ прѣставатъ да носятъ лихва.

Всѣка отъ тия облигации трѣбва да бѣде снабдена съ всичките купони, падежа на които иде слѣдъ 1/14 май 1915 год., въ противенъ случай, стойността на липсващите купони ще бѣде спадната отъ капитала на платимата облигация.

ОБЛИГАЦИИ ПО 500 ЛЕВА.

138	5298	8235	11624	14212	16422	18053	21025	23267	27456	31431	32885	37759
902	5306	8907	11729	14859	16572	18187	21155	24073	27560	31773	33608	37822
992	5412	8921	11758	15075	16595	18227	21336	24614	28847	31916	33972	37924
1066	5483	8938	11927	15198	16638	18419	21341	25062	29057	32159	34011	37972
1615	5562	8960	12740	15343	17166	18635	21475	25724	29419	32212	34492	38076
1644	5782	8973	13057	15371	17193	19050	21504	25829	29669	32218	34602	38771
1822	6523	9099	13490	15385	17485	19152	21712	25881	29674	32344	35840	38830
2073	6929	9375	13647	15458	17567	19258	21794	25974	29983	32390	36221	38860
2121	7517	9405	13707	15794	17586	19341	22203	26255	30075	32512	36265	38968
2295	7782	10301	13837	16114	17865	19589	22628	26710	30573	32607	36424	39011
3878	8004	10364	13882	16252	17886	20334	22926	27226	30609	32631	36906	39078
4719	8139	11369	13948	16336	17937	20477	23066	27314	30759	32766	37323	39335
4825	8156	11466	14062	16379	18039	20654	23111	27321	31205	32872	37346	39593
												39804

ОБЛИГАЦИИ ПО 2500 ЛЕВА.

40681—40685	48376—48380	54926—54930	59486—59490	65346—65350
43116—43120	53806—53810	56041—56045	59811—59815	65631—65635
46926—46930	54111—54115	59391—59395	62551—62555	—

Облигации, излъзали въ прѣдписаните тиражи и не прѣдставени още за изплащане:

6 тиражъ, падежъ I.V. 1910: № 24652.

8 тиражъ, падежъ I.V. 1911: № № 42566—42570.

9 тиражъ, падежъ I.XI. 1911: 23024, 23316, 23740, 24199, 26638, 29175, 30921, 30950, 32621.

10 тиражъ, падежъ I.V. 1912: 26641.

11 тиражъ, падежъ I.XI. 1914: № № 209, 490, 510, 763, 1024, 1116, 1578, 1713, 1825, 2286, 2830, 2925, 2991, 3102, 3209, 3282, 3454, 3592, 3676, 3777, 3987, 4038, 4344, 5093, 5310, 5487, 5498, 6210, 6442, 6602, 6659, 6802, 6908, 7821, 8107, 8113, 8350, 8503, 8811, 9008, 9187, 9289, 9723, 10124, 10267, 10556, 10621, 11418, 11701, 11744, 11865, 11979, 12572, 12962, 13828, 14355, 14683, 14801, 15248, 15388, 15455, 15812, 16285, 16366, 16824, 16869, 17197, 17322, 17326, 17369, 17541, 17730, 17803, 17896, 18122, 18433, 18476, 18767, 18932, 19071, 19434, 20080, 20086, 20217, 20431, 20475, 20634, 20702, 20897, 20953, 20968, 21256, 21430, 21951, 22221, 22805, 23641, 23646, 24277, 24807, 24944, 25039, 25204, 25244, 25379, 25541, 25607, 25758, 26101, 26295, 26340, 26812, 26859, 27241, 27284, 27330, 28423, 28908, 29941, 30211, 30501, 36086, 36136, 36466, 36477, 36598, 36873, 37073, 37255, 37301, 37458, 40816—40820, 41261—41265, 41861—41865, 48446—48450, 50831—50835, 52036—52040, 52591—52595, 52821—52825, 58321—58325, 60546—60550, 69786—68790, 69661—69665.

Изтеглените въ тиража облигации, както и исрочените купони, ще се изплащатъ на слѣдните мѣста:

Въ София отъ Българската Генерална Банка;

Въ Берлинъ à la Bank für Handel und Industrie;

Въ Франкфуртъ à la Filiale der Bank für Handel und Industrie;

Въ Буда-Пеща à la Banque Commerciale Hongroise de Pest;

Въ Виена à la Banque Impériale Royale Privilegiée de Pays Autrichiens.

София, 1/14 април 1915 год.

Началникъ на държавните дългове: Д-ръ Т. Стояновъ.

Секретаръ: Д. Терзиевъ.

ЦАРСТВО БЪЛГАРИЯ.

Управление на държавните и на гарантираните от държавата дългове.

ОБЯВЛЕНИЕ № 1966.

Управлението на държавните и на гарантираните от държавата дългове има честь да съобщи на интересующите се, че на 1/14 април 1915 год. се извърши въ гр. София 20-я редовен тираж за погашение на българския държавен 5% заем въ злато от 1904 год., обезпечен съ залога на приходите от гербовия налог, тютюна и мурурието.

Въ тоя тираж се изтеглиха долуозначените 740 облигации на сума 370.000 лева златни, които ще се изплащат по именната им стойност и въ злато от 1/14 май 1915 год.

Всяка облигация трябва да бъде снабдена съ всичките купони, падежат на които иде следъ 1/14 май 1915 год.; въ противенъ случай, стойността на липсващите купони ще бъде спадната отъ капитала на платимата облигация.

1406—1410	42351—42355	77481—77485	104371—104375	145591—145595	172716—172720
1561—1565	43571—43575	79636—79640	106651—106655	145976—145980	172836—172840
2026—2030	44736—44740	80936—80940	107351—107355	147496—147500	173726—173730
2666—2670	45321—45325	81211—81215	107746—107750	148596—148600	174581—174585
6531—6535	45926—45930	84161—84165	109361—109365	148646—148650	175966—175970
7111—7115	46436—46440	85191—85195	113206—113210	149501—149505	176126—176130
7361—7365	48766—48770	86081—86085	113976—113980	150956—150960	182996—183000
8256—8260	56171—56175	87456—87460	116521—116525	151446—151450	183511—183515
9506—9510	56996—57000	88461—88465	119041—119045	152581—152585	184866—184870
9601—9605	57666—57670	88761—88765	119126—119130	152986—152990	187801—187805
9841—9845	59646—59650	89941—89945	119711—119715	154161—154165	187881—187885
12461—12465	60386—60390	90396—90400	120246—120250	156316—156320	189231—189235
13926—13930	61161—61165	91206—91210	124031—124035	156371—156375	190336—190340
14161—14165	63426—63430	91461—91465	125366—125370	156486—156490	191376—191380
15206—15210	63681—63685	92771—92775	125471—125475	157411—157415	192811—192815
15741—15745	66571—66575	93001—93005	128536—128540	157516—157520	193296—193300
16086—16090	66641—66645	93796—93800	128821—128825	158516—158520	193931—193935
19511—19515	67786—67790	96696—96700	130401—130405	158776—158780	194366—194370
21351—21355	68586—68590	97131—97135	130641—130645	159356—159360	194591—194595
22421—22425	68766—68770	98196—98200	132806—132810	159431—159435	195371—195375
27366—27370	70036—70040	98451—98455	132851—132855	165236—165240	195966—195970
27706—27710	71466—71470	99026—99030	133051—133055	168661—168665	196396—196400
33936—33940	71621—71625	102191—102195	133786—133790	169546—169550	196421—196425
34391—34395	73486—73490	103681—103685	135591—135595	170721—170725	
37956—37960	73791—73795	103771—103775	141771—141775	170906—170910	

Изтеглени въ тиража облигации, както и изсрочените купони, ще се изплащат на следните места:

Въ България отъ Българската Народна Банка, клоновете и агентурите и;

à la Banque de Paris et des Pays-Bas;
à la Société Générale pour favoriser le développement du Commerce et de l'Industrie en France; au Comptoir National d'Escompte de Paris;

Въ Парижъ à la Banque Impériale Ottomane;

à la Banque Française pour le Commerce et l'Industrie;

à la Banque de l'Union Parisienne;

à la Société Marseillaise de Crédit Industriel & Commercial et de Dépôts;

à la Banque Impériale Royale Privilegiée des Pays Autrichiens et dans les départements, les Sièges, Succursales et Agences de ses Etablissements; (и въ сѣдалищата, клоновете и агентурите на тия учрѣждения);

Въ Брюксель à la Société Française de Banque et des Dépôts;

à la Agence du Comptoir National d'Escompte de Paris;

Въ Женева à la Succursale de la Banque de Paris et des Pays-Bas;

à la Succursale de la Banque de Paris et des Pays-Bas;

Въ Амстердамъ Chez Mrs Hope & Cie;

à la Succursale de la Banque de Paris et des Pays-Bas;

Въ Виена à Banque Impériale Royale Privilegiée des Pays Autrichiens.

София, 1/14 април 1915 год.

Началникъ на държавните дългове: Д-ръ Т. Стояновъ.

Секретаръ: Д. Терзиевъ.

A. FLORIANELLO & C-o

MILANO — Corso Plebisciti 7.

Износъ на хартия и картони.

ХАРТИЯ: за писма, луксозна и обикновена; за писане, за печатъ, за вѣстници, амбалажна и пр.

КАРТОНИ: сиви, цвѣтни и др.; за подвързия, кутини, картонажни издѣлия и др.

ХАРТИЯ за прѣцѣждане (марка La Regina) филтри отъ хартия (обли и сгънати).

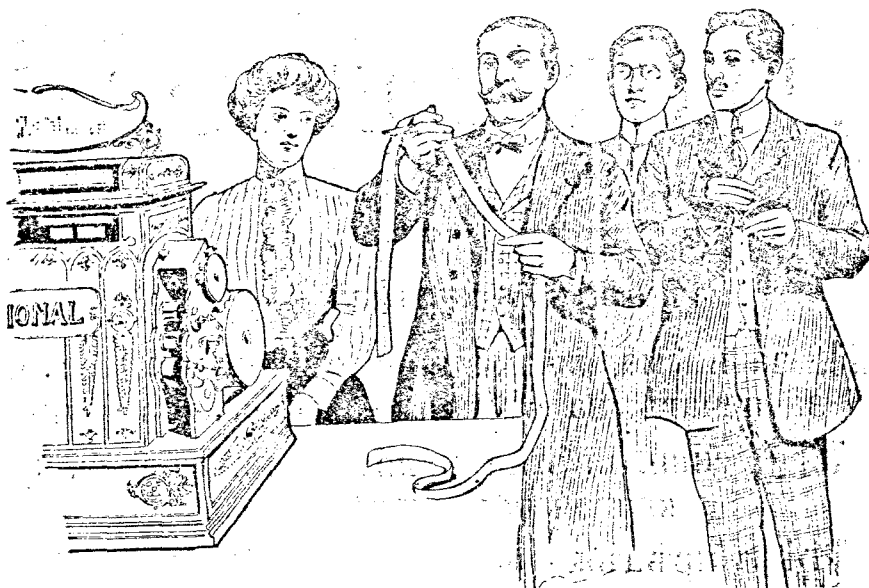
Хартиено тесто за прѣцѣждане въ пивоварството, винарството, парфюмерията и пр.

Хартиени торби (несни), кутини и др. — Пликозе евтини.

СПЕЦИАЛНА хигиенична **ХАРТИЯ** за клозети.

НАРОДНОТО ОСИГУРИТЕЛНО ДРУЖЕСТВО „БАЛКАНЪ“

1. ОСИГУРЯВА при най-износни условия по: ЖИВОТЪ, ПОЖАРЪ, ЗЛОПОЛУКА, ТРАНСПОРТЪ и ПОПУЛЯРНИ до 1,500 лева безъ медицински прѣгледъ.
2. ИЗДАВА ОСИГУРИТ. ПОЛИЦИ въ най-късъ срокъ до обявяване мобилизации и слѣдъ нея.
3. Носи **безплатно риска за войни и епидемии** безъ да събира никаква допълнителна премия отъ осигуренитѣ, каквито премии си запазватъ правото, съгласно своитѣ уставни, да събиратъ относно кооперативнитѣ дружества.
4. **Възобновява** унищожени осигуровки до 6 мѣсеца безъ лѣкарско прѣдизскажение и неоплащане на това, какво е здравословното състояние на осигурения прѣзъ това време. Промисленитѣ повече отъ 6 мѣсеца и унищожени осигурявания, могатъ да се подновяватъ всѣкога.
5. **Поддържа въ сила** всѣка осигуровка за цѣлата осигурена сума до срокъ, опредѣленъ въ полицата, ако договорителя, слѣдъ като е платилъ премията за пълни три години, не е въ състояние да плати премията си, било поради участието му въ война, било по болестъ и пр.
6. **Улеснява клиентитѣ си съ заема** при най-износни условия и въ най-критическитѣ времена на мораториуми, войни и пр.
7. „Балканъ“ **повърна на клиентитѣ си** цѣлия остатъкъ отъ внесенитѣ допълнителни премии за миналитѣ войни и пое безплатно да носи за пълнителъ риска прѣзъ всички войни за всичкитѣ си осигурени, стига да плащатъ на време редовнитѣ си премии, тъй като за тѣхъ мораториума не се отнася.
8. **Дава 75% печалба на осигуренитѣ** — най-високиятъ процентъ на печалба, каквито не разплащатъ нито едно отъ дѣйстващитѣ въ страната дружества.
9. **Прѣдставлява абсолютна гаранция за въсрѣщане задълженията си, защото:**
 - а) **МАТЕМАТИЧЕСКИТЪ МУ РЕЗЕРВИ**, които сж най-важната мѣрка за стабилността на всѣко застрахователно д-ство, възлизатъ на 14,000,000 лева при осигуренъ капиталъ 55,000,000 лева. Нека всѣки клиентъ иска да се осигури, да поиска и сравни тѣзи двѣ числа съ резервитѣ и осигурения капиталъ на другитѣ дружества и си направи слѣдъ това изборъ.
 - б) **ЕВТИНИТѣ ПРЕМИИ**, разнороднитѣ клонове и доброто ръководене на дружественитѣ работи сж най-чистото доказателство за успѣха на дружеството, осигуренитѣ при което съ спокойствие могатъ да разчитатъ, че тѣхнитѣ интереси, когато бждатъ засѣгнати отъ злага съдба, ще бждатъ напълно запазени.

Посрѣдствомъ контролната каса „Националъ“, търговецътъ е въ състояние да знае всичко, що става въ магазина му.

Свѣдения върху начина за контрола съ касата „Националъ“ даватъ

П. Шишковъ & Сие, София.

Генерални прѣдставители на National Cash Register Co., Ltd.,

Телефонъ 884.

въ Dayton, Ohio (U. S. A.).

ул. Алабинска, 50.

ТЕХНИЧЕСКО ИНСТАЛАЦИОННО БЮРО ИНЖЕНЕРЪ СТ. АВРАМОВЪ & Сие СОФИЯ—ВАРНА.

Приема извършването на всѣкакви **ЕЛЕКТРИЧЕСКИ ИНСТАЛАЦИИ**
при най-износни цѣни и условия.

РАБОТА БЕЗУПРѢЧНА.

СКЛАДЪ на всички инсталационни и др. електрически материали.

БЮРОТО инсталира, както освѣтлението, така и електрич.
звѣнци, часовници и грѣмоотводи на новопостроеното мо-
нументално здание за търговско училище при Варненската
търговско индустриална камара.

Българска Генерална Банка

Основенъ капиталъ 5,000,000 лева напълно внесень.

Основана съ съдѣйствието на Banque de Paris et des Pays-Bas, Paris,
et de la Banque Commerciale Hongroise de Pest, Budapest.

Централа: СОФИЯ. — Клонове: БУРГАЗЪ, ПЛОВДИВЪ, РУСЕ, ВАРНА
и ДЕДЕАГАЧЪ.

Българската Генерална Банка приема влогове безсрочни и срочни, издава чекове и кредитни писма срѣщу България и странство, купува и продава камбио, скотира купони и търговски полици, дава аванси срѣщу стоки и цѣнни книжа, прави гаранции, търгува съ всички български и чуждестранни цѣнни книжа и ги пази въ депо, взема участие въ държавни търгове за смѣтка на чуждестранни фабрики и пр. Даватъ се подъ наемъ на частни лица касетки въ хранилището на банката за пазене разни цѣнности, при пълна сигурностъ и износни условия. Банката има частно своитѣ: служба за инкасо, служба за свѣдения, бюро за прѣдставителство и комисиона, бюро за продажба на пашкупи, отдѣление за машини и пр.

Banque Générale de Bulgarie

Capital social 5,000,000 de francs entièrement versés.

Fondée avec le concours de la Banque de Paris et des Pays-Bas, Paris,
et de la Banque Commerciale Hongroise de Pest, Budapest.

Siège central: SOFIA. Succursales: BOURGAS, PHILIPPOPLE, ROUSTCHOUK, VARNNA
et DÉDÉ-AGATCH.

Correspondants sur toutes les places principales de la Bulgarie et de l'étranger.

La Banque Générale de Bulgarie reçoit des fonds en dépôt à vue et à terme fixe, émet des chèques et lettres de crédit sur la Bulgarie et l'étranger, achète et vend des devises, s'occupe de toute opération de change et de l'escompte de coupons et d'effets commerciaux, consent des avances sur marchandises et titres, effectue de cautionnements, négocie toute valeur bulgare et étrangère et les garde en dépôt, participe à des adjudications d'État pour le compte de fabriques étrangères etc. Location de coffres-forts (safes), présentant toute sécurité et à des conditions très avantageuses. La Banque offre tout particulièrement ses Service de recouvrements, Service de renseignements, Bureau de représentations, Bureau pour la vente de cocons, Bureau pour la vente de machines.

БАЛКАНСКА БАНКА

(Banque Balkanique)

Акционерно дружество.

**КАПИТАЛЪ ШЕСТЪ МИЛИОНА ЛЕВА ЗЛАТНИ.
НАПЪЛНО ВНЕСЕНЪ.**

Централа въ София.

Клонове въ БУРГАЗЪ, ПЛОВДИВЪ, РУСЕ и ВАРНА.

Агентури въ ПЛЪВЕНЪ и ВИДИНЪ.

Кореспонденти въ всички по-главни градове въ България и странство.

ИЗВЪРШВА ВСЪКАКВИ БАНКОВИ ОПЕРАЦИИ, КАТО:

Аванси срѣщу цѣнни книжа и стоки, търговски шконтъ, покупка и продажба на мѣстни и иностранны цѣнни книжа; чекове, кредитни писма и пр. Даване гаранция за търгове и пр.

ПРИЕМА ВЛОГОВЕ:

Безсрочни съ 4% год. лихва
Съ срокъ най-малко 6 мѣсеци съ . . 4½% г. лихва.

Влогове по-голъми отъ 10.000 лева по особени споразумѣния.

Банката има постоянно въ депозитъ различни мѣстни цѣнни книжа, които може да прѣдава веднага въ всеко желаемо количество.

Прѣпоръчва особено своя новооткритъ отдѣлъ за купуване и продаване зърнени храни на комисиона.

Тѣхното приемане и манипулиране се извършва съ най-голъмо внимание. За прѣдаденитѣ и храни на консигнация банката дава авансъ при най-износни цѣни.

Българска Земледѣлческа Банка.

ТАРИФА

за лихвитѣ, комисионитѣ и такситѣ, които Бѣлг. Земл. Банка взема и плаща.

А. Лихви.

1. Заеми.

1. За заеми срѣщу поръчителство и по имоти отстъпени на договорно изплащане... 8%.
 2. За заеми срѣщу посяви... 7½%.
 3. За ипотечни заеми и специални текущи смѣтки, гарантирани съ ипотека, както и за заеми и текущи смѣтки, гарантирани съ залогъ на движими имоти 7%.
 4. За заеми, отпуснати на окръзи, общини и пр. 7%.
 5. За заеми и текущи смѣтки на земледѣлскитѣ кооперативни кредитни дружества 6½%.
 6. За заеми и специални текущи смѣтки подъ залогъ на цѣнни книжа 7%.
- По всички проценти съ минимумъ лв. 0.25 банката изплаща прѣди падежа купонъ отъ банков срочни свидетелства и отъ държавни гарантирани отъ държавата цѣнни книжа.
7. **Повръщане лихви.** По всички заеми които се изплащатъ прѣди срокътъ, банката повръща прѣдиздатата лихва съ 1% по-малко отъ процента, по-който лихвата е прѣсметната при отпускането на заема и то само за пълнитѣ мѣсеци.

II. Удостоверения за гаранция.

1. За удостоверения, издадени срѣщу записи съ поръчителство взема се годишна лихва съ минимумъ за 3 мѣсеца 2%.
2. За удостоверения издадени съгласно горния пунктъ и прѣдизначени за чл. отъ управителнитѣ свѣти на земледѣлскитѣ кооперативни кредитни дружества, взема се годишна лихва съ минимумъ за 3 мѣсеца 1%.
3. За удостоверения издадени срѣщу кредитъ по специална текуща смѣтка гарантирана съ залогъ на недвижими имоти или цѣнни книжа, взема се годишна лихва, съ минимумъ за 3 мѣсеца, както слѣдва:
 - а) ако удостоверението е издадено за една година 2%.
 - б) ако удостоверението е издадено за 3 години 1½%.
 - в) ако удостоверението е издадено за 5 години 1%.

Ако удостоверението е върнато прѣди срокътъ, комисионата ще се смѣта по указанитѣ по-горѣ проценти само за врѣмето, прѣзъ което удостоверението е стояло у клиента, или учрѣдението, гдѣто е било депозирано, а именно: ако е стояло до 1 година — 2%, ако е стояло до 3 години — 1½%, до 5 години и повече 1%.
4. Ангажирания кредитъ по гореспоменатитѣ удостоверения за гаранция се освобождава и въстѣпована слѣдъ като учрѣдението, дружеството, лицето и пр. прѣдъ което е прѣставено удостоверение за гаранция, способни на банката, че залогътъ е свободенъ. Това съобщение може да стане съ отдѣлно писмо или на гърба на самото удостоверение.

III. Влогове.

1. За суми дадени на банката съ опредѣленъ срокъ банката плаща годишно за суми внесени за една година... 3%, за суми внесени за три години... 4%, за суми внесени за петъ години... 5%.
- Лихви на тия влогове се изплащатъ шестмѣсечно срѣщу съответния купонъ отъ врѣщепото клиенту свидетелство за срочния влогъ.
2. Банката приема влогове за 5 год. съ капитализиране на слѣдущитѣ имъ се лихви. Капитализирането става годишно, на 31 декември всѣка година. Въ такъвъ случай, клиента има право да получи вложенъ капиталъ заедно съ лихвитѣ му само на опредѣления срокъ. **Забѣлъжка:** Изплащането на влоговетѣ прѣди срока имъ става само ако е съгласна банката и то по слѣдующия начинъ:
3. За прѣводъ на суми по-големи отъ 1000 лева се взема 0.10... %.
4. За телеграфически прѣводи, осѣнитъ слѣдущата се комисиона, взема се и таксата на телеграмата.
5. За акредитивни писма, вѣнъ отъ комисионата, прѣдвидена за прѣводитѣ по-горѣ, взема се минимумъ за толкова лихви, прѣдъ колкото клонъ е акредитиранъ клиента.

Б. ПРѢВОДИ ЗА СТРАНСТВО.

Банката извършва прѣводи на суми за всички държави на свѣта, по дневния камбиаленъ курсъ на банка а.

1. За прѣводи по-малки отъ 500 лева се събира допълнителна такса 1 левъ.
2. За второстепенни градове и за страни, за които нѣма камбиални курсове (Испания, Португалия, С. Шати, Турция — второстепеннитѣ ѝ градове и пр.) банката извършва прѣводи на суми по особено споразумѣние.
3. Акредитивни писма се издаватъ по дневния курсъ, при което порто, гербъ и пр. сж за смѣтка на клиента.

IV. Купуване и продаване цѣнни книжа.

Банката купува и продава всѣкакви цѣнни книжа въ България и странство. Вѣнъ отъ всички разходи по покупката и продажбата, взема се минимумъ 1 лв. ... ½%.

V. Депозити за пазене.

За право пазене цѣнни книжа, които се приематъ само подъ описъ, както за инкасиране на изплащитѣ въ тиражъ отъ тѣзи книжа и купони, взема се минимумъ 0.40 лв.

- а) за цѣнни книжа върху всѣки 100 лв. доходъ (рента) шестмѣсечно лв. 0.10;
 - б) за цѣнни книжа, които не носятъ лихви (дивиденди), се взема за основа 8% лихва върху номиналната имъ стойностъ и върху получената сума се смѣта върху всѣки 100 лв. шестмѣсечно лв. 0.10.
- Таксата се прѣдизплаща винаги до 1 януарий и 1 юлий за цѣлнитѣ мѣсеци, т. е. тя се смѣта винаги отъ първото число на мѣсеца, прѣзъ който сж внесени цѣнноститѣ. Минимума за прѣдиздатата такса е 2 мѣсеца. Ако вложителъ прѣди изтичането на срока изтегли цѣнноститѣ, тя остава за въ полза на банката.
- Забѣлъжка.** Такса за даване подъ заемъ отдѣлни касички въ хранилището при Софийския клонъ на Българската Земледѣлческа Банка е опредѣлена въ правилника на това хранилище.

VI. Разни.

1. За издаване удостоверение за гаранция срѣщу депозирани суми въ брой се плаща само такса 0.50 лв.
2. За издаване удостоверение за гаранция на клиенти, които внасят залогът си въ банков срочни свидетелства и държавни или гарантирани отъ държавната цѣнни книжка, който залогъ подробно се описва въ удостоверението, взема се спрѣдѣлената комисиона за депозити, илюзъ такса за всѣко удостоверение по лв. 0.50.
3. За удостоверения за гаранция, издадени въз основа на откритъ кредитъ при страниитъ кореспонденти на банката ни, плаща се $2\frac{1}{2}\%$.
4. Всички тѣзи залози и кредити се освобождаватъ, слѣд като учрѣдението, дружеството, лицето и пр. прѣдъ което е прѣдставено удостоверение за гаранция, съобщи на банката, че залогътъ е свободенъ. Това съобщение може да стане съ отдѣлно писмо или на гърба на самото удостоверение.
5. За удостоверение за правоучастие въ годишни събрания на акционери, издадени срѣщу депозирани на разни акции, взема се спрѣдѣлената комисиона за депозити (§ IV).
6. За всѣко свидѣние за кредитоспособностъ 1 лв.
7. Банката открива подписки за записване акции при основаване акционерни дружества, приема допълнителни вносове за акции, а също открива подписки за съмирване облигационни заемни по особно споразумѣние.

В. Такси.

1. За справка въ старитъ книги съ или безъ удостоверение 0.50 лева.
2. За издаване свидетелства за отчуждаване 0.10.
3. За една чекова книжка 0.50.
4. За справка у клоновѣтъ съ окръжно 30.— лв.
- а) за влогове отъ една година — по процентъ на обикновенитъ тек. смѣтки.
- б) за влогове отъ три години — за пълнитъ години по процента на едногодишнитъ влогове, а за останалото врѣме — като на обикновенитъ текущи смѣтки.
- в) за влогове отъ петъ години: 1. — ако влогътъ е стоялъ по-малко отъ една година, — както е посочено въ буква а; 2. — ако е стоялъ по-малко отъ една година и повече отъ три години, — както е посочено въ буква б; 3. — ако е стоялъ повече отъ три години, ще се плати за пълнитъ три години по процента на тригодишнитъ влогове, а за останалото врѣме — както на обикновена текуща смѣтка.
3. За влогове и купони, неизтеглени на срокътъ имъ, никаква лихва не се плаща.
3. За сиротскитъ влогове се плаща 5% .
4. Текущи смѣтки (безсрочни влогове). За суми, внесени на текущи смѣтки отъ частни лица, граждански дружества, общини, постоянни комисии, училищни и черковни настоятелства, полкови управления и други се плаща годишно 2% .
- За суми отъ землед. кредитни кооперации — 4% .
- Забѣлѣжка. На банки, банкери, търговски и кредитни дружества, оснѣти кооперативнитъ, лихва не се плаща, обаче ако сжитѣ се съгласятъ да плащатъ 1% комисиона върху по-големата стража на смѣтката си, ще имъ се смѣта лихва по сжия процентъ 2% .

С. Комисиони.

I. Инкасо.

1. За инкасиране на мѣнителници, чекове, конюсаменти, товарителници и пр., взема се за всички градове, където банката има клонове въ или вънъ отъ мѣстожителството на седанта, съ минимумъ 0.50 $\dots \frac{1}{2}\%$.
2. За протестъ на тѣти протестиранъ ефектъ оснѣти разноскитъ на протеста $\dots 0.50$.
3. За аксентъ на всѣки ефектъ $\dots 0.50$.
4. За прѣдаване франко или възвръщане на всѣки ефектъ 0.50.
5. Ако събранитъ отъ инкасирани ефекти суми се прѣдаватъ на лица възлъ отъ мѣстожителството на седантитъ, взема се:
 - а) за България допълнително съ минимумъ 0.25 $\dots \frac{1}{2}\%$.
 - б) въ странство сумата се прѣвежда по курса на камбиото съ допълнителна такса на суми по-малки отъ 500 лева 1 левъ.
6. Ефектитъ въ чуждестранни монети, аксептирани съ изрична уговорка да бждатъ изплатени по изборъ съ чекъ или монети, могатъ да бждатъ изплатени на банката ни съ чекъ, който тя прѣдава на седанта си, безъ да взема каквато и да била отговорностъ за изплащането на чекътъ.
7. Банката се съ бразява съ уговорката Payable au cours du change à vue sur само ако е поставена въ текста на ефекта, или ако акцептанта я е приподписалъ.
8. Ако въ ефекта или акцепта не е означено дали надежда е новъ или старъ стилъ, смѣта се: а) ако ефекта е издаденъ въ България — старъ стилъ; б) ако ефекта е издаденъ въ странство — новъ стилъ.
9. За инкасиране на срочни свидетелства, купонитъ имъ, издадени отъ банката ни, както и за инкасиране чекове текущитъ смѣтки на клиенти отъ други клонове, съ минимумъ 0.20 $\dots \frac{1}{2}\%$.
10. За инкасиране акции, облигации и купонитъ имъ, съ минимумъ 0.25%.
11. За инкасиране разни купончета, бонове, разписки, квитанции и пр. на застрахователни и други учрѣждения и фирми се взема комисиона по прѣдварително уговорени условия.
12. За изплащане купонитъ (дивидентитъ) на разни акционерни дружества, които сж ввели прѣдварително нуждната сума, взема се за пърнитъ десетъ изплатени купони (1—10) по 15 ст., а за всѣки купонъ въ повече по 10 ст.
13. Банката инкасири всѣкакви ефекти, акции, облигации и купонитъ имъ, изплатени въ странство. За столицитъ на страни, на които има камбиаленъ курсъ, комисионата е съ минимумъ 0.0 $\dots 1\%$.
- За други градове и страни комисионата варира между 1—5%.
14. Всички ефекти трѣбва редовно да сж обгербовани. Послѣдвалитъ глоби за нередвно и недостатъчно обгербовани ефекти сж за смѣтка на клиентитъ. Всички разноски по порто, гербъ и пр. по инкасирането и ремитирането на ефектитъ сж за смѣтка на клиентитъ.

II. П Р Ъ В О Д И.

A. Вжтрѣшни.

1. За прѣводъ на суми за кой и да е градъ или село въ България, гдѣто банката има клоноъ, било чрѣзъ чекъ, който се прѣдава на клиента, било чрѣзъ писмено или телеграфическо нареждане, взема се минимумъ 0.2 $\dots \frac{1}{2}\%$.
2. За изплащане суми срѣщу получаване на документи, съ минимумъ 0.20 $\dots \frac{1}{2}\%$.

ОБЯВЛЕНИЕ.

Информационното Бюро при Варненската Търговско-Инд. Камара дава слѣднитѣ свѣдѣния, устно и писменно, на интересуващитѣ се:

1) Свѣдѣния за навлата въ варн. пристанище и тарифитѣ на българскитѣ държ. желѣзници, както и на тия на чуждитѣ държави.

2) Свѣдѣния за митата и др. берни, които нашитѣ произведения плащатъ въ чужбина както и за ония, които чуждитѣ произведения плащатъ у насъ.

3) Търси пазари за продуктитѣ на земледѣлческото ни производство и поставя въ връзки мѣстнитѣ експортѣри и производители съ импортѣритѣ въ чужбина.

4) Дава свѣдѣния за пазарнитѣ цѣни на разнитѣ артикули въ варнен. тържище.

5) Упжтва индустриалцитѣ и занаятчинитѣ при доставката на необходимитѣ имъ сурови материали и машини.

6) Дава свѣдѣния на младежи, желаючи да се усъвършенствуватъ по извѣстенъ занаятъ, относительно професионалнитѣ училища и курсове въ странство по разни занаяти.

7) Дава на чуждестранни фирми, адреси на експортѣри на български произведения.

8) Дава на търговци въ чужбина свѣдѣния за условията на вносьтъ на тѣхнитѣ произведения въ България.

9) Дава свѣдѣния за кредитоспособността на разни мѣстни и чуждестранни фирми и

10) И най-послѣ всевъзможни свѣдѣния отъ търговско-промшленъ характеръ.

Камарата разполага съ свободни екземпляри отъ слѣднитѣ издания:

1) Протоколи на годишнитѣ редовни сесии.

2) Източнитѣ пазари (анкета).

Ония, които биха желали да иматъ тия издания ще ги получатъ безплатно, като внесатъ въ камарата само пощенскитѣ разноски по изпращането.

ОТЪ КАМАРАТА.

„ОРЕЛЪ“

БЪЛГАРСКО ОБЩО ЗАСТРАХОВАТЕЛНО Д-ВО
ВЪ СОФИЯ.

Основенъ капиталъ 2,000,000 зл. лева.

Осигурява при най-износни условия по:

„ЖИВОТЪ“, „ПОЖАРЪ“ и „ЗЛОПОЛУКА.“

„ОРЕЛЪ“ осигурява по най-модерни комбинации, съ най-евтини премии и при най-износни условия, съ рискъ за война и пр.

„ОРЕЛЪ“, приема да носи риска за всички видове постройки, стоки, мобили, покъщнини, индустриални прѣдприятия, фабрики, складове и пр.

„ОРЕЛЪ“ е въвелъ най-модернитѣ комбинации за застрахования, както срѣщу колективни, тъй и срѣщу единични злополуки, които могатъ да сполѣтятъ човѣка, било когато върши ежедневната си работа, пътува по желѣзницата, когато е занятъ въ производството си и пр.

Генерални агенти:

ЕКИМЪ МАНОЛОВЪ & С^{ИЕ}, ВАРНА.

Телеграфически адресъ: „Екимовъ“, телефонъ № 152.
